

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

ЛЕЗГИ Газет

1920 – йисалай акъатзава

N 34 (10627) хемис 21 – август, 2014 – йис WWW.LEZGI.ETNOSMI.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Саналди тир заседанидал веревирдна

Хатасузвили къайгъуда

19-августдиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипован регъбервилик кваз РД-дин Хатасузвили Советдин, РД-да авай терроризмдиз акси комиссиядин ва РД-да кардик квай Оперативный штабдин саналди тир заседание кыле фена.

РД-дин Къилин ва Гъукматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузавал, заседанидал “Дагъустан Республикадин образованидин идараяр, здравоохраненидин объект терроризмдик хуьн ва цъайр къунрикай хатасуз авун, агъалияр яшайишдин жигъетдай хуьн таъминарунун серенжемин гъакъндай” месэладиз килигна.

Заседание ачухай Рамазан Абдулатипова гъялзавай месэла лап важиблуди тирди къейдна. “Цийи келунин йис башламиш жедалди чна образованидин идарайрин, больницайрин, поликлиникайрин ва яшайишдин жигъетдай хуьдай объектрин саламатвал тамамвилелди таъминарун герек я”, - малумарна республикадин Къили.

РАбдулатипова 12-августдиз Ингушетиядин меркез Магас шегъерда Россиядин ФСБ-дин руководитель Александр Бортникован председателвилек кваз совещание кыле фейиди рикел хкана. Адан кваллахда терроризмдиз акси милли комитетдин членри, Государстводин Думадин депутатри, СКФО-да Россиядин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Сергей Меликова, Кеферпатан Кавказдин республикайрин кылерри, СКФО-дин къанун-къайда хуьдай

органрин ва махсус къуллугърин руководителри иштиракна.

Совещанидал терроризмдиз аксивал авунин месэлаяр ва чинеба кардик квай бандитрин дестейриз ресурсралди куьмек гун тилимарунихъ элкьурнавай алава серенжемар веревирдна. Анал лагъайвал, алай йисуз террориствилин гьерекатрин къадар, алатай йисан талукъ девирдив геъкигайла, кье сеферда тилимил хъана. Терроризмдиз акси гьерекатар ва энгелиз тежер женгинин серенжемар кыле тухудай члавуз Кеферпатан Кавказда чинеба кардик квай бандитрин дестейрин активный членар тир 158 кас, гъа гъисабдай бандитрин башчияр тир 25 кас тергна, террориствилин жуьредин 35 тахсиркарвилин вилик пад къуна. ИкI ятлани, Кеферпатан Кавказда, гъа гъисабдай Дагъустандини, террориствилин къурхулвал амазма. Террориствилин центрайри чпин жергейриз жегиляр желб авун патал еке чалишмишвилер ийизва, и мурадралди хъендик квай экономикадик, коррупциядик, маса къайдайрикай, гъакIни мукъавилин алакъайрикай менфят къачузва”, - малумарна РАбдулатипова.

Дагъустандин Къили образованидин ва здравоохраненидин идарайрин хатасузвал таъминарунун месэлайрив лап келелай, жавабдарвилелди эгечлун чарасуз тирди мад сеферда къейдна.

“Образованидин идараяр цийи келунин йисаз гъазурун муниципальный, республикадин властдин органрин вилик акъвазнавай важиблу везифа я. Дагъустанда образованидин 1534 объект, здравоохраненидин ми-

нистерстводин 147 идара ва яшайишдин жигъетдай таъминардай 34 идара ава. Чна Хатасузвили Советдин къарардалди махсус комиссия тешкилнава, адан куьмекдалди и организацияр авай гъал ахтармишна ва хейлин кимивилер дуьзда алкъудна. И месэлаяр неинки гъялун, гъакIни цийи келунин йис башламиш жедалди вири истемешунар кылиз акъудун таъминарун герек я. И кар бажармишдай мумкинвилер авазва”, - малумарна региондин руководителди.

Дагъустан Республикадин къенепатан крарин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди тир Василий Салютин ви-чин нубатдай къейд авурвал, образованидин, здравоохраненидин ва яшайишдин жигъетдай хуьдай идарайрин хатасузвал таъминарунун месэлаяр къанун-къайда хуьдай органри датлана чпин гуьзчивилик кваз хуьзва. “Республикада кылин образованидин 54 ва юкъван пешекарвилин образованидин 34 идара, умуми образованидин 1534 идара, школадиз фидай яш тахъанвай аялрин 729 ва аялриз алава чирвилер гудай 232 идара кардик ква. Саламатвал хуьдай кылдин ксарин ихтиярда авай организацийри 200 школа ва школадиз фидай яш тахъанвай аялрин 22 идара, ведомствойрин къаравулри, талукъ тирвал, 1334 ва 674 объект хуьзва. Кылдин ксарин хусусиятда авай махсус организацийри 68 вуз ва суз хуьзва.

Яшайишдин жигъетдай хуьдай 57 объектдикай 27 (13 школа-интернат, кивачел

▶ 2

■ Шегъердин депутатрин Собранидал ачухдаказ се-сер гуналди Каспийскдин мэрдin къуллугъдал Мегъамед Абдулаев хянава.

И къуллугъдал хкъагъун патал тек са адан кандидатура къалурнавай. Каспийскдин мэрдin къуллугъдал хкъадалди ам Избербашдин чехирарни коньякар гъазурдай заводдин директорин советдин председатель тир.

Каспийскдиз 16 йисуз регъбервал гайи Жамалудин Омарова ислен юкъуз вич муниципальный тешкилатдин кылин къуллугъдлай элячзавайдан гъакъндай малумарна.

■ “Республикадин прокурор Рамазан Шахнавазова Россиядин Генеральный прокурор Юрий Чайкадин вилик Мегъарамдхуьруьн райондин прокурор Гуьлмет Ханамиров алай къуллугъдлай алудуниз талукъ месэла эцигнава. Г.Ханамирован гуьзчивилик квай территорияда адан веледрин иштираквал аваз гуьлле алай ярак ишлемишай дуьшуьш арадал атана”, - хабар гузва прокуратурадин пресс-къуллугъди.

Мегъарамдхуьруьн райондин Ярагъ-Къазмайрин хуьре стхяяр тир Ханамироври ва вужятIа гелелиг тайнариз тахъанвай абурун гъилибанди чкадин агъали пудра гуьлле алай яракъдай яна. Ахлакъ туькьур хъийидай идарайра законар кылиз акъудунал гуьзчивал авунин рекъай Махачкъаладин прокурордин куьмекчи Фарид Ханамиров дустагънава, адан стха Амир къунва.

■ Дербентда “Намусдин школа” тIвар алаз документальный фильм гъазурунив эгечIнава. Ам сифте яз сентябрдин вацра къалурдайвал я.

Фильм гъазуруниз талукъ фикир Республикадин Гъукматдин вице-премьер, Дагъустандин Къилин патав гъай меслятдал хкъидай Комиссиядин председатель Рамазан Жафарован иштираквал аваз Дербентда “Дагъустан террордиз акси я” форум тухудай члавуз раижнай. Фильм гъазурунин кваллах шегъердин образованидин управлениди, адан руководитель Набир Казимова гъиле кьурди я. И документальный фильм террористрин гъилелай телеф хъайи Дагъустандин къенепатан органрин къуллугъчи-яр рикел хуьнин лишан яз гъазурзавайди я.

МЕДЕНИЯТ

Ихътин мярекатри чаз руьгъдин къетленвал къалуриз, гележегда умудар кылиз акъудиз куьмекда. Кье республикада алай девирдин культурадин центраяр тешкилзава, абур тамамвилелди чпин мана-метлебдиз жаваб гуз гъазур туш, амма и рекъай кваллах тухузва

▶ 9

СПОРТ

Чи республикадин хянавай командадик вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Алидхуьрелай тир Аслан Къурбановни квай. И акъажунра ада 90 кг-дал кведалди заланвал авай спортсменрин арада гимшидин медаль къазанмишна.

▶ 22

22-август Россиядин Федерациядин Государстводин пайдахдин югъ я Къудратлувал, жуърэтлувал, михьивал...

Нариман ИБРАГЬИМОВ

1994-ЙИСУЗ Россиядин Федерациядин Президентдин Указдалди 22-август РФ-дин Государстводин пайдахдин югъ яз малумарна. Ингъе цIи 20 йисан юбилейни хьанва.

Уьлкведин гележег, халкъдин аслу туширвал, азадвал, къудратлувал, хушбахтлувал акъалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гунихъ галаз алакълу я. И жигъетдай дуьз тербия агакълу гъар са кас Ватандал ашукъни жеда, кळेве гъатайла, ам хуьн патал душмандихъ галаз женгинизни экъечIда, гъалтзавай къван четинвилеризни таб гана, виликди фида.

Ихътин месэлар чаз тарихдин гзаф ва къийайрай аквазва. Хайи кIвал, макан, Ватан хуьн патал вишералди, агъзурралди рухвайрини рушари зурба игитвилер къалурна, ихътин макъамра чпин чанарни къурбанд авуна. Къе чун азад, садалайни аслу тушир, виридаз сад хътин барабар ихтиярар ганвай уьлкведа яшамаш хуьн чи уьтквем бубайрин, дидейрин гъунар я. Абурун баркаллу, къагъриман крар датIана рикIел хуьнни чарасуз я. Им, са рахуни алач, ватанпересвилин тербиядин карда хъсан чешне я.

Идахъ галаз сад хъиз, акъалтзавай несил государстводин яржарив (символлив) гъуьрметдивди, дамах авунивди эгечIиз вердишарунихъни къетIен метлеб ава. Государстводин яржарик Пайдах, Герб, Гимн акатзава. Къейд авун лазим я хьи, неинки жегъилриз, жаванриз, гъаI са къадар яш хъанвай инсанризни государстводин метлеблу яржариз талукъ тарихдикай са акъван чизвач. Къе чна, Россиядин Государстводин пайдахдин ийкъахъ галаз алакълу яз, и нукъсан арадай акъудда.

Россиядин пайдахдикай сифтегъан малуматар I Петрдин буба Алексей Михайловича пачагъвал ийизвай макъамда, 1668-йисуз пайда хъана. Урусатди и вахтунда къецепатан уьлквейрихъ галаз алишверишдин алакълар геьеншарзавай. Алексей Михайловичани, савдагарриз кумек яз, гимияр туькълурунин ва кардик кутунин тапшуругъ гана. Ока вацIун къерехдал алай Дединово хуьруьз гимияр туькълуриз жедай устIарар кIватIна. УстIаррин гилерикай хкатай сифтегъан гимидиз “Лекъ” тIвар гана ва адан капитанвилени фон Сведен лугъудай кас тайинарна. Цел сирнавиз экъечIдалди вилик капитанди пачагъдивай хабар къуна: “Гими гыхътин пайдах алаз сефердиз экъечIда?” Ада мадни алава хъувуна хьи, гими гъи государстводинди ятIа, пайдахни аданди хуьн лазим я. Амма, гъайиф хьи, Урусатдин пачагълугъдихъ и макъамда хсуси пайдах авачир.

Ихътин агъвалатдин шагъид хъайи пачагъди а вахтунда гъуьлерикай хъсандиз менфят къачузвай ва чпихъ гимияр авай Великобританиядин, Даниядин, Швециядин, Нидерландрин ва гъаI Библиядин пайдахрикай малуматар кIватIна. “Лекъ” гимидин пайдах гъазурдайла, гъа инал тIварар къунвай пайдахрин чешнеяр бинедиз къачуна.

Государстводин пайдах гъазурун патал 1668-йисан 9-апрелдиз махсус буйругъдалди са шумуд жуьредин рангунин парчаар гъана. И карда Голландиядин инженер Давид

Бутлерани иштиракна. Ада пачагъдиз чпин уьлкведин пайдах гыхътинди ятIа къалурна. Алексей Михайловича юкIвар-чиплер ягъайдалай гуйгъуьниз талукъ кळेве указ акъудна. Сифтегъан гимидиз пайдах гъазурун патал яру, лацу ва вили парчаар ишлемишна, пайдахдал лекърен шикиларни чIугуна.

Уьлкведин кар алай вексиллогар тир П.Белавенеца, К.Иванова ва А.Усачева гьисабзавайвал, лекъерилай гъейри пайдахрал вили хашарин шикиларни чIугунвай. Гуьгъуьнлай Урусатдин военный гимийрал кळेве кыл алай лекърен пайдахар пайда хъана. П.Белавенеца къейд ийизвайвал, Нарвадин кIаник женгер кыле фидайла, квахъай пайдах лацу, вили, яру рангаринди ва лекърен къизилламинавай кळेве кыл алайди ялдай.

1693-йисан 6-августдиз I Петр военный гимиярни гъаз Лацу гъуьлелай фидайла, 12 туп алай “Пак Петр” гимидал “Москвадин пачагъдин пайдах” хъажнавай. Ам сад хътин лацу, вили ва яру рангарин зулариз пайнавай, лекърен къизилламинавай кळेве кыл алайди тир. Къенин ийкъаралди амукънавай и пайдах Санкт-Петербургдин гъуьлерин центральный военный музейда хуьзва.

1698-йисан 19-ноябрдиз Воронежда Россиядин Линейный гими туькълуьриз башламинава ва 1700-йисуз ам куйтагъна. Адал хъажай пайдахни лацу, вили, яру рангарин зулариз пайнавайди тир. Гуьгъуьнлай и пайдахдал Андреевский хашни чIугуна.

Урус чIалан баянрин (толковый) словарь туькълуьрай тIвар-ван авай алим Владимир Дала къейд авунай: Европада вири халкъариз чпин милли рангар чизва. Чаз лагъайтIа, чизвач ва мукъвал-мукъвал чун ягълмишни жезва. И нукъсан 1896-йисуз Урусатдин пачагъ II Николай тирла, арадай акъудна. Урусатдин пайдахдин рангар тайинарна: лацу, вилиди, яруди.

Тарихдай чаз чизвайвал, 1917-йисан инкъилабдилай гуьгъуьниз, пачагълугъ кIватIайла ва Советрин цийи гъукумат тешкил хъайила, пуд рангуникай ибарат пайдахдин чкадал Яру пайдах пайда хъана. Советрин Союз чIкунихъ, Россиядин Федерациядин государство арадал атунихъ галаз мад чи уьлкведин кар алай имаратрин, дарматрин къаварал, куклушрал лацу, вили, яру рангарин зуларин пайдах хъаж хъана.

Россиядин пайдахдин рангариз талукъ яз жуьреба-жуьре фикирар ава. И кардин гъакъиндай официальный баянар ганвай чка авач. Амма лугъузайвал, уьлкведин пайдахдин рангарихъ са шумуд метлеб ава.

Куйгъне Урусатда абуроз ихътин метлеб гузвай: лацу ранг - акъалтIай намуслувал ва ачухвал; вили ранг - вафалувал, дуьзвал, михьивал ва здебдин михьивал; яру ранг - вилегъвал, жуьрэтлувал, мергъямтлувал.

Инкъилаб жедалди вилик халкъди пайдахдин рангариз масса метлебни гузвай: лацу - азадвал, вили - Богородица; яру - пачагълугъдин къудратлувал.

Гъа са вахтунда и рангариз хашпара килсадин, пачагълугъдин гъукуматдин ва халкъдин садвилени метлебни гузвай: лацу ранг - хашпара диндин ярж; вили ранг - пачагълугъдин гъукумдин ярж; яру ранг - урус халкъдин ярж.

Государстводин пайдах вилин нини хъиз хвена кIанзавай ярж я. Россиядин Федерациядин пайдахдин гъакъиндай талукъ законарни, абурал асаслу яз пайдахдикай менфят къачудай, ам ишлемишдай, хуьдай статьярни ава. Россиядин Федерациядин государстводин пайдахдикай ягъанатардай ихтияр садазни авач. Ихътин кардиз рехъ гун тахсиркарвал яз гьисабзава. ГъаI хъайила, чун чи уьлкведин ва республикадин яржар тир пайдахрив, гербтив, гимнрив вафалувилелди, кIанивиледи эгечIун лазим я.

Саналди тир заседанидал веревирдна Хатасузвилини къайгъуда

1 <

ахкъалдар хъийидай 10 центр ва яшлу-бурун 4 кIвал) ПЦО-йри ва ведомствойрин къурулушри хуьзва. Идалайни гъейри, республикадин сагъар хъийидай 82 идарадикай 28 идара технический такъатар ишлемишуналди хуьзва”, - малумарна В.Салютин.

Ада мадни къейд авурвал, гъиле авай йисуз 5 школада хъиткынардий шейэр кутунвайди малум хъайитIа, кылиз акъудун лазим тир гъерекатриз талукъ махсус ученияр ва образованидин идарайра кIелзавайбурухъ ва къуллугъ-чийрихъ галаз 193 сеферда учебный тренировкаяр тухвана. Хатасузвал таъминарунин мурадралди 27-августдилай 1-сентябрдалди полициядин отделрин регъбервал гудай къуллугъчийри суткада кылай-кылди дежурство тухуда. Гъалар къызгын хъайитIа, кардик кутун патал гъар са отделда алава яз силисдин оперативный десте ва къуватрин такъатрин резерв арадал гъизва.

Идалайни гъейри, рекъерилай элячIдай чкайра, школадиз фидай яш тахъанвай аялрин ва учебный идараяр авай чкайра аялрин хатасузвал таъминарунин барадай профилактикадин серенжемар кыле тухун фикирдиз къачунва. Шадвили серенжемар кыле тухузвай вахтунда гзаф къадар аялар кIватI жезвай чкайриз акъат тийидайвал чIехи, залан ва хаталу парар тухузвай улакъар патал махсус маршруттар туькълуьрнава.

Россиядин МЧС-дин Дагъустан Республикада авай ГУ-дин начальник Нариман Къазимеьгамедова малумарайвал, МЧС-дин Кылин управленидин гуьзчивал авунин кIвалах тухудай подразделенийри образованидин 90 процентдилай виниз объекттар авай гъал ахтармишна, ихътин ахтармишунар августдин эхирралди кыле тухуда. ЦIай къуникай саламатдиз хуьнин барадай авай кимивилерин 11 агъзур дуьшуьш арадай акъудун теклифнава, абуруйкай 6 агъзур теклиф гъеле кылиз акъуднава. Ахтармишунри къалурзавайвал, 2436 объектди-кай 1546 объект цIаяр къуникай хуьнин истемишунрал амал тавуна ишлемишзава, кылди къачуртIа анра цIай къуникай хабар гудай автоматический сигнализация, хабардар ийидай ва инсанар масанриз куьчарунин кIвалах идара ийидай система авач ва я къайдадик квач. Дараматар къецепал патай цIаяр къуникай хуьдайвал челди таъминарунин серенжемар къабулзавач, электросетрин септар ва кимивилин системаяр къайдадик квач.

Здравоохраненидин объекттар ахтармишайлани, къайдасузвилериз рехъ гузвайди, кылди къачуртIа, цIай къуникай хабардар ийидай автоматический сигнализация ва агъалияр хабардар ийидай, инсанар масанриз куьчарун идара ийидай системаяр къайдадик квачирдакайни лагъана. “Ахтармишунрин нетихайрал асаслу яз, идарайрин руководителлив Госпонадзорди тагъкимарунин чарар агакъарна. Кимивилер арадай акъудунин 10 агъзурдалай виниз серенжемар кыле тухун теклифна. Къалурнавайбурукай 60 процентдив агакъна кимивилер арадай акъуднава. Инсанрин уьмуьр ва сагъламвал патал хаталувал авайвилехъ галаз алакълу яз объектрин кIвалах административный жигъетдай вахтуналди акъвазарун патал судриз 84 материал ракъурнава”, - малумарна Н.Къазимеьгамедова.

Сагъар хъийидай идарайра тухузвай кIвалахдикай РД-дин здравоохраненидин министр Танка Ибрагъимова геьеншдаказ суьгъбетна.

РД-дин зегъметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик финин министрдин везифаяр тамамарзавайди тир Абдулмуслим Ханипов чпин ведомстводин ихтиярдик квай

идарайра крар авай гъалдикай рахана.

Месэла веревирдунин карда иштирак-кай Роспотребнадзордин РД-да авай управленидин руководитель Элеонора Омариевади “Образованидин гъакъиндай” Федеральный закондал ва Россиядин Президентдин “майдин указрал” асаслу яз ведомствода къабулзавай серенжемарин патахъай хабардарна. Ада къейд авурвал, гъар йисуз школар цийи кIелунин йисаз вахтунда гъазурунин мурадралди Роспотребнадзордин РД-да авай управлениди учебный заведенийрин руководителрин тIварцIихъ махсус чарар ракъурзава. Школаяр къабулунин нетижаяр муниципальный тешкилатрин килери тухузвай совещанийрал веревирдзава, махсус планар туькълуьрзава, абур кылиз акъуддай ксар тайинарзава.

“Образованидин идараяр цийи кIелунин йисаз гъазур хуьн авай гъалдиз къимет гуни абурун материально-технический база, алатай йисав геькыгайла, еридин жигъетдай хъсан хъанвайди къалурзава. И кар Роспотребнадзордин управленидин теклифар кылиз акъудунихъ галазни алакълу я. ИкI ятIани, яргълди ишлемишун себеб яз куьгъне хъанвай ва бегъем шартIар тешкилиз тежезвай дараматра авай школайрин къадар, гъа виликдай хъиз, гзаф яз ама. Асул гъисадай ибур хуьрерин чкайра авай сифтегъан ва тамам тушир куькван образование гузвай учебный идараяр я”, - къейдна Э.Омариевади.

Совещанидал малумарайвал, школьникар чими хуьрекралди таъминарунни хци месэла яз ама. Дагъустанда ахътин туьнар 40 процентдив агакъна школьникриз гузва, санлай къачурла, Россияда и рекъем куькван гъисабдалди 80 процентдив агакъзава. Ахтармишай гзаф дуьшуьшра продуктрихъ дуьзгуьш ери авайди тестикъарзавай документация авачирди дуьздал акъатзава. Хуьрекар гъазурунал машгур ксар хкъгъуьниви лазим истемишунар тавуна эгечIунин дуьшуьшар ава. Ахтармишай 12 процентдин дуьшуьшра хъвадай цIи ва суьрсетдин продуктри санитарный истемишунриз жаваб тагузвайди малум хъана. Вири и крари эпидемиологиядин жигъетдай еке хаталувал арадал гъизва”, - малумарна Роспотребнадзордин РД-да авай управленидин руководительди. Ада республикада школайра недай суьрсет гъазурдай комбинат тешкилун теклифна, управлениди школадиз фидай яш тахъанвай аялрин идараяр тешкилун патал республикадин 11 территорияда 2500 квадратный метрдилай гзаф майдан авай дараматар ва 14000 квадратный метрдин майдан алай чилин участокар чара ийизвайдан патахъай хабардар авуна.

Месэла веревирд ийидай чIавуз Дагъустандин Кыли Украинадай катна чиниз атуниз мажбур хъанвайбурун аялри гъина ва гъикI кIелдатIа, гъа кардиз талукъ месэла раижна. СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векилдин Аппаратдин РД-да авай Кылин федеральный инспектор Василий Колесникова хабар гайивал, ахътин аялар автобуса аваз тухуз хкидай кळेве школа гъеле тайинарнава.

Эхирдай Рамазан Абдулатипова образованидин идараяр, здравоохраненидин объекттар террориствилини гъерекатрикай, цIаяр къуникай хуьн, гъаIни агъалияр яшайишдин жигъетдай хуьн таъминарунин барадай къабулзавай серенжемарин важиблувал мад сеферда къейдна.

Рамазан Абдулатипова заседанидин иштиракчийрал 30-августдалди республикадин руководстводин вилик гъахъгъисаб авун патал совещанидин протоколдин вири пункттар кылиз акъудунин жигъетдай тухванвай кIвалахдиз талукъ умумиламинавай делилар агакъарун тапшурмишна.

Кылин редактордин гаф

Вучиз?

Зегьметчи-дин кьамат цавун аршдиз хкажай девирар хьайиди я чахь. Скульптор Мухинади лежбердизни фяледиз мукални кIута гилера аваз гьазурай, ВДНХ-да авай зурба памятникдиз тамашуналди тух жедач. Сталинграддин Мамаян тепедал лагьайтIа, виридалайни зурба памятник гиле хци тур авай диде дишегьлидиз хкажна. Бес Социализмдин Зегьметдин Игитвили, Игит дидевилин чIехи тIварариз, уьлкведин чIехи награда-риз лайихлу хьанвай зегьметчияр чахь гьикьван авай?!

Гьиниз фена а фялеярни лежберар? Кье чун сварщикрихъни токаррихъ, слесаррихъни фрезеровщикрихъ, чубанрихъни нехирбанрихъ са кьатда кьекъевезва. Институтар, абурун филиалар верчерин демекрани кваз ачухнава, амма кар чидай, чирвилер авай жегьил пешекарар чаз рагъ авай юкьуз лампа гваз кьекъевейтIани жагьизмач. ПичIи дипломар гвайбуру гьалзава самолетар, азарлуьриз ийизва операцияр, аял-риз гузва тупIал тарсар...

Гьелбетда, кьенин чи рухварар, рушар, сусар, вахарни гьа виликан кьегьал дидейринни бубайрин невеяр я. Амма вучиз ятIани чавай абурун рикIер гьамиша шадариз жезвач. Ичкибазвили, наркоманиядиз кьил янавай гьуьлери, рухвайрини рушари абуркай гзафбурун вилерал накъвар гьизва. Интернетдикай, телеканалрикай, массовый информациядин бязи такьатрикай и жигьетдай чун патал халис душманар хьанва. Ичкибазвили кьил янавайбурухъ кьадар-гьисаб амач. Наркоманрин кьадар уьлкведа 2 миллиондиз агакьнава. Гуж гьалибна, писликовал гьайи аялрин кьадар 100 агъзурдалай виниз алатнава. Гелкьведай ксар амачир, хана гадарнавай аялрин кьадар 1 миллиондиз агакьнава.

Диде-бубайривай, муаллимривай гзаф дуьшуьшра аялрин аявал ийиз жезмач. Россиядин Федерация гьилел-кIвачел залан дишегьлийри виридалайни гзаф аялар чIурзавай уьлквейрикай садаз элкьевенва. Чина гьар йисуз дишегьлийри 2 миллион аял чIурзава лугьузва. Гьакьикъатда лагьайтIа, ахтин аялрин кьадар гьар йисуз 4 миллиондиз агакьзава. Вични гьукуматди “Дидевилин капитал” кардик кутунвай шартIара. Белгороддин областдин Думадин депутати гила “Дидевилин капиталдин” кьадар 1,5 миллион манатдиз агакьарунин, ам гьакI 2026-йисал кьван да-варуни текилфар ганва.

Папар са кьатда пиянискавили, наркоманвили кьил янавай чпин гьуьлер гадарзава. Чара хьана, аялриз алиментар кьванни гун тийизвай явакьанрин кьадар 10 миллиондиз артух хьанва. Кылин образование авай дишегьлийри кьвердавай гзаф гьуьлуьз финикай кьил кьакьудзава.

Аламатдин кар ам я хьи, вучиз ятIани, чун гьамиша кар-кардай фейила анжах ахпа ахварай аватзава. Япал далдамар гатайтIани, арадал кьезвай бедбахтвилерикай хабар жезвач. Цавар рахана, цайлапанар яна, гужлу чIух кьваз башламишайла, анжах ахпа чун селдин хура акьваздай серенжмар кьабулиз алахъзава.

Перестройка башламишайдалай

инихъ саки 30 йис алатнава. Пулсуз медицина, пулсуз образование, ветеранриз, пенсионерриз авай кьезилвилер саки кьакьуд хьийизва лагьайтIа жеда. Ингье гила кIвалах тийизвай гражданиз медицинадин рекьйай кьуллугьар ийидай ОМС-дин полисарни, 280 манат таганмаз, гудач лугьузва. КIвалах тийизвайбурун жергедик лагьайтIа, студентарни кваз акатзава. Гьа са вахтунда Россиядин Федерациядин Конституцияда медицинадин кьуллугьар гьар са гражданиндиз пулсуздаказ ийидайди кьейднава. Эхъ, гила Конституциядал кьванни амал хьийиз кланзамач.

Пулдихъ ийизвай медицинадин кьуллугьарин кьадар кьвердавай артух жезва. Счетный палатадин деллралди, 2013-йисуз медицинадин рекьйай россиянийриз пулдихъ авур кьуллугьарин кьадар 12 процентдин артух хьана. Им чна больницайра чун сагьар хъувунай 111 миллиард манат чи жибинрай гун хъувуна лагьай чIал я. Гьа са вахтунда, Россиядин Федерацияда лап кесибвиле авайбурун кьадар 20-22 миллиондиз агакьнава. Абуру гьар вацра юкьван гьисабдалди анжах 4200 манат кьачузва. Бес икI хьайила, абуруз азарлу чIавуз чеб сагьар хьийидай такьатар гьинай кьведа? Пулсуз медицина чаз чарасуз герек я.

Са вахтара ваучерар гуналди халкъ алдатмишай гьакимар гила, чIехи кьуллугьар кьуна, зурба девлетар кланик кутуна ацукьнава. Садбур -Государстводин Думада, ма-садбур - Федерациядин Советда. Амайбурни Англиядиз, Америкадиз, кьецепатан маса уьлквейриз катнава. Нивай лугьуз жеда ибур вири чаз капитализмдин сиясатди авунвай “пишкешар” туш. Англиядин премьер-министр хьайи Маргарет Тэтчера вичин вахтунда гьавайда лагьаначир кьван: “Яшамисрай инсанар барабарбур тахъун!”

И мукьвара Россиядин Федерациядин чиновники, депутати чпин декларацияр раижна. “Аргументар ва фактар” газетда абурун арадай виридалайни девлетлу 100 хизан хьана. Сад лагьай чкадал шаз вичи са миллиардни 706 миллионни 282 агъзурни 977 манат кьазанмишай “Сад тир Россия” партидай Государстводин Думадин депутат Аникеев Григорий акъатна.

ЧIехи кьуллугьрал алай чиновникрин, Государстводин Думадин депутатрин папар кьазанмишзавай пулар акурла, пагъ атIана амуькьзава. Месела, Россиядин Федерациядин регионар вилик тухудай министрдин заместитель Сергей Дорькина шаз 2 миллионни 531 агъзурни 412 манат кьазанмишна. Адан папа лагьайтIа, вичин кIвализ 824 миллионни 654 агъзурни 997 манат гьана. Ихътин делилар девлетлу чиновникризни абурун папариз, агьваллу депутатризни абурун папариз талукъ яз кламай кьван гьиз жеда.

Са делил мадни гьин. Россиядин Федерациядин Гьукуматдин Председатель Дмитрий Медведева шаз 4 миллионни 259 агъзурни 529 манат, уьлкведин Президент Владимир Путин 3 миллионни 672 агъзурни 208 манат кьазанмишна. Де лагъ куьне, винидихъ кьейд авур чиновникрин, депутатрин папар уьлкве патал гзаф зегьмет чIугвазвани, тахъайтIа, чи Премьер-Министрдин Президентди? Вучиз зегьметдиз кьимет гуни карда ихътин гьахъсузвилериз рехъ гузва? Вучиз и гьахъсузвилерин вилик пад кьазвач?

Кар алай проектар-уьмуьрдиз

Метлеблу гьуьруьш

Шагьабудин ШАБАТОВ

Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова экономика вилик тухунин, агьалийрин яшайишдин дережа хкажунин, чи виликан берекатар, хъсан адетар арадал хкунин, гьар сада вич хайи чилел халис иеси яз гьиссавунин жигьетдай еке кIвалах тухузва, чпихъ артуханвал авай цийи проектар ва программайр кьабулзава. Абуру уьмуьрдиз кечирмишзавай гьал чирун патал Сулейман Стальский райондиз меркездай мугьманар атанвай..

Абуру РД-дин Кылин советник Деньга Халидов, Россиядин промышленникрин ва карчийрин Союздин (РСП) Дагъустандин отделениедин президент Анварбег Кьадиев, “РД-дин Кылин кьунвай рекьин тереф хуьн” ДРОО-дин председатель Агьмед Абдуразакьов, адан заместитель Шамсудин Асламханов, РД-дин кьенепатан политикадин ва территорияр вилик тухунин управленидин отделдин начальник Физули Гасаев ва масабур квай.

Махачкьаладай атанвай мугьманар тебрик авурдалай ва райондин активдихъ галаз танишарайдалай гьуьгуьниз муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова райондин экономика хкажун патал кар алай проектар ва программаяр уьмуьрдиз кечирмишунин, инвестицияр кардик кутунин, гьасилзавай хуьруьн майишатдин продукциядин, кутазвай емишрин багьларин ва уьзюмлюхрин майданрин, кIватIзавай налогрин кьадар артухарунин жигьетдай района тухузвай кIвалахрикай гегьеншдаказ суьгьбет авуна, район эхиримжи кье йисуз галаз-галаз Дагъустандин дагьдин ценерив гвай районрин арада 3-кадиз ва пулдин премияр гуниз лайихлу хьайиди кьейдна.

Гьа са вахтунда Н.Абдулмуталибова республикадин ва федеральный бюджетрай виликамаз тайинарнавай пулдин такьатар чара авун энгеларуни Кьасумхуьрел спорткомплексдин, Эминхуьруьн школадин цийи дараматар, гьакIни райондин 90 процент агьалияр михи хъвадай целди таъминардай, 2500 гектардихъ агакьна

чилер дигидай целди таъминардай мумкинвал гудай “Сардархуьр-ДаркIуш-Кьазмаяр” водовод ишлемишиз вахкунин вахтар яргьал вегьезвайди, идалди район экономикадин ва социальный рекьерай вилик тухуниз, гьакIни райондин бюджет арадал гьуьнзни кьеци гузвайди лагьана.

Н.Абдулмуталибова делегациядин членар райондин агьалийри РД-дин Кыли Дагъустандин экономика авай четин гьалдай акъудун патал хьанвай рекьин тереф кIевелай хуьзвайдахъ инанмишарна.

Деньга Халидова залда ацукьнавайбурухъ элкьвена лагьана.

- Кье ина Дагъустандин обществодин виридалайни активный паюнин векилар, чи республикадин жележегдин кьисметдихъ кIевелай рикI кузвайбур кIватI хьанва, - лагьана ада. - Алай общественно-политический гьалари меслятдал атун, ачухдаказ рахун истемишзава. Чна чи вири кьуватар республика вири рекьерай вилик тухунин кардал желбна кланда.

Гуьгуьнлай рахай Агьмед Абдуразакьова, Шамсудин Асламханова, Наталья Демидовади, Анварбег Кьадиева чпин кIвалахдин тешкиллу-вилинин идеологиядин терефрикай, тешкилатрин кьурулушрикай, тухузвай кIвалахдикай, вилик акьвазнавай месэлайрикай куьруь суьгьбетар авуна.

Гьалзавай месэлайрай чпин фикирар ва теклифар гваз райондин общественный Советдин председатель Алимет Мейланов, агьсакьалрин Советдин председатель Фахрудин Османов, дявединни зегьметдин, Яракьлу Кьуватрин ва кьайдаяр хуьдай органрин ветеранрин Советдин председатель Абдулаким Гьажимурадов ва общественный хатасузвили рекьйай райадминистрациядин кьилин заместитель Гьажиагьмед Гьажиагьмедов рахана.

Эхирдай Нариман Шамсудиновича атанвай мугьманриз фикир желбдай суьгьбетар авунай, дуьз меслятар гунай чухсагьул лагьана ва райондин руководствоми вири кьуватар кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунал, хайи район, республика цукь акъудзавай ерийриз элкьуьрунал желбдайдахъ инанмишарна.

Терроризмдиз - ваъ!

Нубатдин заседанидал

Сулейман Стальский райондин Герейханован хуьре райондин терроризмдиз акси комиссиядин нубатдин заседание хьана. Адан кIвалахда райадминистрациядин кьурулушдин кьуллугьарин, кьайдаяр хуьдай органрин, общественностдин, диндин векилри, хуьруьн активди иштиракна.

Мярекатар и комиссиядин председатель, МР-дин кьил Нариман Абдулмуталибова ачухна ва кьилени тухвана. Ада хуьрерин поселенийрани ихътин мярекатар кьиле тухуни, са шакни алачиз, чкайрал секинвал, ислягьвал хуьниз, терроризмдин ва диндин экстремизмдин гьерекатрин вилик пад кьадай профилактикадин кIвалах тухуниз еке куьмек гудайди кьейдна, нагьакьан гьерекатриз рехъ тагун патал чкайрал, вири общественностдин кьуватар сад авуна, кар кьетIдай серенжмар кьабулун чарасуз тирди лагьана.

Герейханован хуьруьн администрацияди, кьайдаяр хуьдай органи диндин ва общественный организациярин куьмекни галаз терроризм-

дин ва экстремизмдин вилик пад кьунин, жегьилринни жаванрин арада гьавурдик кутунин кIвалах тухунин карда образованидин идарайрин ва хизандин ролдикай поселенидин кьил Мирзаматов Изамудина суьгьбетна. Кьилди кьачуртIа, ина экстремизмдин жигьетдай авай гьал гьамиша образованидин идарайрин ва кьайдаяр хуьдай кьурулушрин гуьзчивилик ква. Яшайишдин метлеб авай объектар террориствили гьерекатрикай хуьн патал кьиле хуьруьн поселенидин кьилин заместитель Кьазиагьмедов Кьазиагьмед аваз махсус десте кардик ква, лагьана ада.

Важиблу месэла гьялуни кардикай РОВД-дин начальник Мавлудин Магьмадов, общественный хатасузвили рекьйай райадминистрациядин кьилин заместитель Гьажиагьмед Гьажиагьмедов, РУО-дин начальник Жабраил Асламов, полициядин старший лейтенант Герман Ягь-яев, Герейханован 1-нумрадин СОШ-дин директор Гьажимурадова Мадина, райондин ва хуьрерин имамар, агьалияр рахана.

бур тир. Кьуллугьрал алай ксар 46 сеферда тагькимарна ва 85 протокол туькIуьрна.

Совещанидал малумарайвал, школайра цIаяр кьуникай хуьдай цин гьамбарханаар дуьзгуьн гьалда авач. Яшайишдин жигьетдай важиблу маса объектарни цIаяр кьуникай хуьнин барадай авай гьал тарифдай чкадал алач. Культурадин маканар цIаяр кьуникай хабардар ийидай автоматический сигнализациядалди ва инсанар хабардар ийидай махсус системадалди таъминарнавач.

Совещанидал гражданилин оборонадин кра-рин ва кьетIен гьаларин рекьйай отделдал цIаяр кьуникай хуьдайвал целди таъминардай чешме-яр лазим тир гьалдиз гьун, яшайишдин кIвалер, общественный дараматар, гьакIни здравоохраненидин идараяр цIаяр кьуникай хуьн таъминардай такьатар кьайдадик кваз хуьн тапшурмишна.

Кардик акатнава

Мегьарамдхуьруьн района диспетчервилин сад тир кьуллугъ тешкилнава. Идан патхъай муниципалитетдин пресс-кьуллугъди хабар гузва.

Райондин администрациядин кьил Гьабибуллагуь Мурадалиеван регьбервилик кваз кьиле фейи совещанидал инсанар санлай гзаф кьадарра кIватI жезвай чкайра цIаяр кьуникай хуьн авай гьалдиз талукъ месэла веревирдна.

Гражданвили оборонадин крапин ва кьетIен гьаларин рекьйай отделдин начальник Зайнудин Азимова малумарайвал, йисан сифте кьилерилай района и барадай 47 ахтармишун кьиле тухвана. Абурукай 41 ахтармишун пландал асаслугьар ва 6 пландик кутун тавунвай-

Жуван мал жуван цура кланда

ВЕРЕВИРДЕР

Абад АЗАДОВ

Зи рикел чи хуьре хъайи са ихьтин вахъаи хквезва. Чехи хизанда сусар гъанвай рухваря чара авунин месэла гъялзавай. Гъвечли суса лугъуда: “Чун экъечлзавай цийи квалера цур, мухъни авач, гъавилляй малар зи кьелитидиз амуьрай. Герек хъайила за атана, адавай нек, къатух тухуда”.

- Ваъ, чан свас, акл виже кьведач, - лагъана ацукънавай чкадилай къариди, - жуван мал жуван цура кланда. Къелитиди ваз садра, кьведра, белки, нек гуда, ахпа адаз и кар хуш амуьдач, багънаяр акъудиз, нек авач лугъуз, вун ракарилай рахурда. Ахпа куьн хьилер жеда. Ваъ, жуван кални, жунгавни исятда вахчу, цур эцигдалди абур гъаятда хуьх.

Маларихъ гелкъуьн хуш тахъай суса къаридин меслятдал амалнач, вичиз кьвезвай гъайванар вахчун тавуна, къелитидиз туна. Гъа къарида лагъайвал, ахпа ам аялриз гудай нек гъат тийиз амуькна. Эхир свас малар хуьниз мажбур хъана.

Къе Россиядин экономикада кьиле физвай гъалар заз гъа и сусан кьилел атай дъушуйшдиз ухшарбур хъиз аквазва. Россиядин Федерациядин аслу тушир государство арадал атайла президентвилин кьуллугъ Геннадий Зюганован гъилляй акъудай Борис Ельцина яваш-яваш уьлкве США-дилай ва Рагъаклидай патан капитализмдин уьлквейрилай аслу авуна. Ельцина ва ада вичин кьвалав кватлай командади (Гайдар, Бурбулис, А.Чубайс, В.Окулов, М.Акчурин, А.Волошин, А.Громов, В.Сурков) Россиядин халкъдин майишат тахъай мисалдай сиясат тухуз гатунна. Яд уьлквейрай чиниз гъизвай промышленностдин товарриз, хуьруьн майишатдин продукциядиз ва маса шейэриз рехъ ачухна. Абуруни “Бушан квачерилай”, сникерсрилай, джинсрилай эгечлна Россиядиз чпин базайра, складра сур къачунвай вири шейэр рекъе туна. Гъа са вахтунда чи заводар, фабрикаяр акъвазна, совхозар, колхозар чкурна, чилер вара-зара авуна, багълар, салар хкудна, техилар, маса набататар битмишарзавай миллион гектарралди никлериз трактор, комбайн ахкъуднач. Гъатта космосдиз, авиациядиз, военный промышленностдиз герек техника, частарни кьецепатай къачудай чкадал гъана.

Са рахунни алач, ихьтин алчах сиясат яргъалди кьиле фидачир. Ельцинан чкадал атай Владимир Путиनावайни гъасятда и важиблу месэла гъялиз хъаначир. Яваш-яваш уьлкве гъихьтин уьлендиз аватзаватла къатлай президент, гъелбетда, кьетли серенжмарни къабулиз башламишнай. Дуньядин майданда Россиядин кьудратлувал хкажна, ам садалайни аслу туширди ва тежедайди малумарна. Кьиблепатан Осетия Саакашвилидин бандитрикай хуьн, Сириядин гъакъиндай вичин кьилдин фикир хъун, Крымдин Республика Россияик акадар хъувун, капитализмдин уьлквейра арадал атай экономикадин кризис-дилай аслу тахъун ва гъа ихьтин маса дегишвилер, цийивилер США-дин “акулайривай”, политикривай эхиз жезвач. Саклани тежедайла, абур Россия санкцийрин къармахра туна. Владимир Путинани гуьзлемишна, Барак Обама дуьзгуьн фикирдал гъуьлуьн продукт гъунал къадагъа эцигна. Эгер чи уьлкведин зати арадал гъизвай вири зегъметчийри ихьтин къарардал шадвалзаватла, Евросоюздин ва

США-дин пешекарри, эксперттри, политикри Россиядин агъалияр кьеве гъатдайдакай, суьрсетдин кьиметар кьеве сеферда хкаж жедайдакай малуматар гузва. Идан гъакъиндай уьлкведин жуьреба-жуьре идарайрин регъберри-чпин баянарни.

Икл, балугърин рекъяй федеральный агентстводин руководитель Илья Шестакова лагъана: “Россиядин базарар чалай кьецепатай гъизвайбурулай виниз тир еридин продуктралди таъминариз алакьда. Алай вахтунин балансар фикирда кьуртла, чна уьлкведиз кьецяй гъизвайдалай экспортдиз гзаф продукция рекъе твазва”.

Нек гъасилзавайбурун мили Союздин правленидин председатель Андрей Даниленкоди малумарна: “Икьван гагъда импортди Россиядин некледин хел гъакл бамишна, мад ихьтин кардиз рехъ гун лазим туш. Масанрай гъизвай некледин продукциядал санкцияр эцигуналди некледин продукт Россияда кьит жедач ва и хел фад-фад кьвачел ахкъалтда”.

Россиядин къушчивилин Союздин исполнительный директор Галина Бабилевади кьейдна: “Чун са члавузни кьеве гъатдач, чак я къалабулухни акатдач. Чахъ алишвершидин вири идараяр, карханаяр къушарин яклалди бес къадарда таъминардай мумкинвилер ава. Анжах государстводи кьиметар хкаж тавун патал кьели гуьзчивал авуна кланда”.

Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин министр Баттал Батталова лагъана: “Дагъустандивай Россиядин регионриз гъар йисуз 400 агъзур тонн майваря, 300 агъзур тонн келемар, 50 агъзур тонн ципицлар, 300 агъзур тонндалай виниз емишар рекъе тваз жеда. Гъакл якни, картуфарни, маса шейэрни. Кьецепатай суьрсет гъунал къадагъа эцигуни чи хуьруьн майишатдин хел вилик тухуниз еке таъсирда, республикадин саларбанри, багъманчийри, малдарри и кардал пара разивалзава”.

Месэла икл элкьуьни са чи уьлкведин зегъметчийри шадарнавач. Бразилиядин, Эквадордин, Чилидин, Аргентинадин хуьруьн майишатдин продукция гъасилзавайбурун умударни артухарнава. Абур чи уьлкве якун, некледин продуктралди таъминариз гъазур я.

Са рахунни алач, Россияди санкцияр эцигнавай уьлквейар гъиле-гъилди кьеве гъатнава. Россиядиз миллион тоннралди гъизвай продукция акъваз хъанва. Францияда, Испанияда, Грецияда, Польшада зати гъасилзавай фермеррик еке къалабулух акатнава. Ихьтин чкуру гъалдай экъечлун патал абур Россиядихъ галаз таможенный союздин бинедаллаз ачух сергъятар авай Белоруссиядидай, Къазахстандидай менфят къачуна, чпин продукция сифте гъанриз тухун ва анрайни ахпа Россиядиз агакьарун мумкин я.

Дагъустандин хуьруьн майишатдилай гзаф крар алакьда. Дербент, Мегъарамдхуьруьн, Къизляр ва Сулейман-Стальский, Бабаюрт, Хасавюрт, Къаякент районрин са бязи хуьрерани гъар йисуз хуьруьн майишатдин суьрсетдин кьвед-пуд бегъерар къачудай мумкинвилер ава. Гъайиф хьи, гъасилзавай продукция маса гудай чкаяр, идараяр авачирвилляй хуьруьн майишатдал машгул гзаф инсанар адавай кьерех хъана. Гила и гъалати туьклуб хъийидай мумкинвал хъанва. Тади гъалда республикадин талукъ идарайри Россиядин вири регионрихъ галаз амадагвилин икьрарар кутлунун ва гъиниз гъихьтин суьрсет агакьардатла тайинарун лазим я. Ида республикадин хуьруьн майишат са куьруь вахтунда кьвачел ахкъалдариз ва мадни вилик тухуз куьмекда. Агъзурралди бейкарриз элкьвенвай инсанар кьвалахдикни ахкатда.

Жуван мал инкарна масадал вил хъайи садан руфунни тух хъайиди туш, гъавилляй жуван малдиз, чилиз кьуллугъ авун герек я.

Бандтешкилатар куклварайдалай инихъ 15 йис

“Афгъанви” - бандитрин аксина

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Ци улад йис идалай вилик, 12-августдин экуьнахъ вишев агакьна боевикар, сергъятдин шартлар чкурна, Чечен Республикадай Дагъларин уьлкведин хуьрериз гъахъна. Чиндих, Гигатли хуьрерин агъалийрик лап къалабулух акатна. Боевикрин мурадлар лап чкурбур тирди тайин хъайила, Циумада ва Ботлих районрин хуьрерин агъалийриз куьмек гун патал Махачкъалада Интербригада тешкилна ва ам гежел теъгъена женгер кьиле физвай чкадиз фена. Бригададик Мегъарамдхуьруьн райондин Хтун-Къазмайрин хуьрряй тир **МИРЗАБЕГОВ Асланни** квай.

Асланан аялвилин, жаванвилин уьмуьр, маса аялрив гекъигайла, са акъван виле акъадай вакъийралди тафаватлу жезвач. Шоколада клелун, Махачкъаладин 17-нумрадин профтехучилищеда юкьван образование ва электро-монтажникдин пеше къачун, са йисуз “Кавэлектромонтаж” управленида кьвалахун ва ахпани армиядиз фин. 1960-йисара дидейриз хъайи гзаф жегилрин уьмуьрдиз ухшарди.

Аскервилин партал алуьклай Аслан гъавадин десантникрин къушунриз акъатна. Жегил гъа вичин тварциз килигай хьтин зурба беден, асландихъ хьтин къуват, зиреквал авай гада тир. Гъавилляй ам десантникрин частаризни ракъурнай. Са вацра Туьркестандин военный округдик акатзавай Чирчик твар алай чкада вердишвилер къачур аскер кьуллугъзавай полкунихъ галаз Афгъанистандиз рекъе туна. Ина инсафсуз, гзаф кьурбандар арадал гъизвай дяве кьиле физвай.

Чимила цавай цай къавзавай ва чилелни гуьллейрин хар аватзавай чкада кьуллугъ авур касдиз за вич хъайи женгер рикел хкваш лугъузва. Вучиз ятлани “афгъанвийриз” чпиз акур мусибатдин шикилрикай, агъвалатрикай ахъайиз кландач. Ятлани Аслан Мирзабегова са агъвалат рикел хкана.

Разведчикри штабдиз хабар гайивал, Алишагъ вилайтдин са дерада душмандин еке къуватар кватл хъанвай. “Чна абуруз басмачар лугъузвайди тир, - гъавурда твазна Мирзабегова, - чун вертолетра акъадарна тухвана ва тайин чкадал авудна. Килигайтла, чи артиллеристри абур алай чкаяр хъсандиз янавай, къуд пад цай къуна кузвай. Чун акурла, балканрал алай, шуьшкаяр, чяхмах алай тфенгар, автоматар, тапанцияр гвай душманри гъужумна, гъелбетда, абур чна вижевайдиз къаршиламишна. Пуд юкьуз чи женгер давам хъана. Чакай 8 кас къена. Абурун арада Герейханован хуьрряй тир Раидин Османовни авай. 23 аскердал хирер хъана. Зи кьвачихъни гуьлледин хьипреп! галукьна”.

Десантникрин часть сифтедай Гундуз, ахпани Гардез шегъерра хъана. “Афгъанвиди” лугъузвайвал, къунши уьлкведа кьуллугъ авур кьве йисни четиндиз акъатна. Гила хиве кьуртла жеда, аскерар гзаф вахтара гишила амуькьзавай, беден чуьхуьдай чка авачир, гъатта фадлай тахкур нетлерни пайда жезвай. Советрин аскерри женгер члугъзвай, куьмек герек хъайи макъам хъанмазди десантникар вертолетриз акъахдай ва жуванбур кьевяй акъудна, частуниз хкве-

дай. Адахъ галаз Афгъанистанда Бутхуьрряй Азима, Самурдай Роберта, Куьребега, Къучхуьрай Шабана, Билбилхуьрелай Рамиза кьуллугъна.

Армиядай хтай жегилди вичиз кьезилвилер гун патал са истемешунарни авунач, “Кавэлектромонтаж” управленида кьвалах давамарна. Ада Махачкъала шегъердин яшайишдин гзаф къадарда квалериз, газетринни журналрин комплексдин цехриз, кабинетриз, “Эльтав” карханадиз, Радиозаводдиз экверин линияр тухвана. 1998-йисалди ада инсанриз шадвал гъидай кьвалахар авуна.

Бандитрин тешкилатри Дагъустандал вегейла, “афгъанвияр”, чехи командирди эмир гайиди хъиз, “Кавказ” мугъманханада авай “афгъанвийрин” Советдин председателдин кабинетдиз кватл хъана. Виридан фикир сад тир: Ватандал вегъенвай душман хайи чилелай чукур хъувун, адаз хъсан тарс гун.

- Къейд авун лазим я хьи, - лугъузва А.Мирзабегова, - чи бригадиз лезги халкъдин виклеъ хва, полковник (гуьгуьнлай адаз генерал-майорвилин чин гана) Шамил Асланова регъбервал гузвай. Ада ирид вишелай виниз яракъламиш хъанвай испляг инсанар санал кватлна, абур душмандин аксина акъвазарна. Къадалай виниз “афгъанвиярни” квай чи десте Ботлих райондиз рекъе туна. Им 11-август тир. Чна Миарсо хуьруьн патав окопар эгъуьнна. Чи вилик дагълара чуьнуьх хъанвай ва Агвалдихъ физ кланзавай бандитрин рехъ агалунин ва Яру муьгъ хуьнин везифа эцигнавай. Чи жуьрэтлувал, къаст чир хъайи душманар чав гатлумдачир, амма ара-ара чак кичи кутунин мураддалди чун алай чкаяр минометрай ядай. Чакай армиядин аскерризни еке куьмек хъана. Чна шак физвай цудалай виниз итимар къуна ва абур Ботлихдин РОВДдиз ахкакьарна. Бязи вахтара бандитрин снайперрини чпикай хабар гузвайтлани, чна усалвал кьалурнач, вилик эцигай буржи лазим тирвал кьилиз акъудна.

Эхъ, “афгъанвийри” Дагъустан бандитрикай хуьнин кардани чпин ватанпересвал, итимвал кьалурна. Аслан хьтин гадайриз чна гъамиша баркалла ва аферин лугъун лазим я. Ахьтин рухваря галамай къван чи республика я бандитривай, я экстремистривай, я террористривай кьеве тваз жедач.

Инсанвилин сергьятар гыинава?

Шагъабудин ШАБАТОВ

УКРАИНА. Ана кыле физвай вакъияр гыич фикирдизни гъиз жедайбур туш. Гила, дуьньяда вуч хъана ва вуч хъжеда лагъайтлани, зун агъада: ягъсузвилерихъ къадар авач къван! Агъадихъ галай цларар къвезва бейнидиз.

Эй гъакимар, гъиле авай туьтуьхар
чи жегьилприн,
Куьн уьзуьагъ, чун жедани сагъибар
къе етимрин?
Язух ша квеэ цларар чухваз гъат хъанвай
чи дидейрин,
Гъикъван хъурай гелера куьн куьтягъ
тежер фитнейрин?
Къайгъу авач, къеций душман атайтла чан
гъайиф туш,
Гъа и кардиз кьин къада за, гъич са касни
зайиф туш.
Са стхаяр са члалалди рахаз,
дерди ийизвай,
Гила килиг, зун вун хъана, хайи чилел
рекъизвай...

И цларар кхьидайла зи реклел Москвадай хкведайла поездда хъайи са агъвалат хтана. Зун поездда авай инсанрин мергьяматлувилерал, инсанвилерал аламат хъанай. Миллетдилай, чинин хамарин лацу-чулаввилерилай, яшамиш жезвай гьукуматрилай, абуру тухузвай сиясатдилай аслу тушиз, инсанри чпи, чпиз ийизвай куьмекар, чеб чпин гъавурда акьун, гьал четин хъайила адаз рикл-дурклун авун, лазим атайтла, незвайдакай, вичел алай парталдикайни гана, дуьшуьш атай “кесиб” кьвачел ахкъалдарун мурад тир ин-

санарни пара я. Зун ахтын фикирдал атанва хьи, инсанвилез сергьятар авайди туш, хьунни тавурай!

Гъа икI, са 20 йис идалай вилик зун поездда аваз Москвадай Махачкъаладиз хквезвай. Поезд Харьков шегьердиз агакъайла, чун авай плацкартный вагонда гъарай-эвер акъатна. Пакаман сятдин муьжуйд тир.

Заз чир хъайивал, Чечен Республикадин Гудермес шегьердиз хъфизвай кьве дишегъли авай купедиз са къарачи дишегъли гъахна ва ада абурувай 50000 манатдин чарар (а члавуз ахтын пулар авай) херде авун тлабна. Къарачияр поезддай эвична, ахпа чечен папарай гъарай акъатна. Къуд миллион манат “тIач” хъана.

И вагонда авай къван инсанри абуруз гъикъван чан-рикI ийиз хъанайтлани, абур са клани секинариз жезвачир. Иллаки садак къадарсуз къалабулукъ вай. Эхирни ам вилерилай накъвар физ, чене зурзас, цаяр атайдан жуьреда кылел яргъан чугуна, месик экечI хъувуна. Са арадилай ада чулдунаар акъадриз, кьвачерни гъилер атлумриз акур къвалахъ галай инсанрай гъарай акъатна. Поезд гьелелиг акъвазнамай, “рекъизва, рекъизва, тади куьмек”.. гъарайна вагонда авайбуру. Рациядай милиционерди “тади куьмекдиз” эверна. И арада къвалав гъай вагондай Моздокдиз дидедал кьил чулгъаз хъфизвай духтур Юрий Дячкин акъатна ва ада Мегъамедова Яхадин кьвачериз, гъилериз ва риклиз массаж авуналди, ам кьиникъикай къутармишна. Са декъикъа вахт алат хъувунайтла, адаз са куьникайни чара хъжедачалдай. И кьвалахрик кумаз “тади куьмекни” атана акъатна. Духтур Валентина Федоровна Афонкинади адаз дарманралди, дамардиз раб-ягъуналди куьмек гана, ахпа адан ивидин

гьерекат алцум хъувуна ва ам, лазим тир дарманарни вугана, Юрий Дячкинал ташурмишна.

Поездди виликди гьерекатзава. Яхадин кьилихъайни Юрий Дячкин ва Моздок шегьерда са мектебда муаллимвиле кьвалахзавай Татьяна Шилина гелячIзавач. Татьяна-див дарманрин сагъ са аптека гъай. За хабар къурла, ада лагъана: “Зун мукьвал-мукьвал рекъера жезвайди я. Гъа кI хъайила, зал ихтин дуьшуьшар гзаф гьалтзава. Жувни сагъсуз хъайила, мажбур жезва, дарманар гъаз рекъиз экъечлуниз. “Пазовая” станциядални “тади куьмек” атана, Яхадин гьал ахтармиш хъувунай.

Гъа икI адан сагъламвал Ростов шегьердиз агакъдалди станцийрин “тади куьмекдин” духтуррин гуьзчивилик кваз хъана. Анжах ахпа Юрий вичин вагондиз, юлдашдинни бици рушан патав хъфена.

Заз чир хъайивал, Юради Москвадин медицинадин высший колледж яру диплом къачуналди куьтягъна ва ада космонавтрин сагъламвилел гуьзчивал тухудай больницада кьвалахзавай.

- Квахъай къуд миллион зи риклелай алатна, - лагъана чаз эвичIдайла Яхади, - инсанри заз чпин хайи веледдиз хътин гуььрметар авурла. Куьн вири сагъ хъурай, гуььрметллубур! - давамарнай ада, яр квай къумрал хъуьхъверилай гъыз гъамгаяр хътин накъварин стIалар физ.

А дишегълидин шикил гилани зи вилерикай карагъама. Я дьаекарар, я чапхунчияр, я тух тежедай гъуьнгер, я ацлун тийидай пад хъайи нефсер, квехъ мергьяматлувилер, инсанвилер мус жеда? Куьне вуч патал са тахсирни квачир инсанар рекъизва? Хуьрер, шегьерар барбатIзава?

Негъилдиз элкъвей уьмуьр

Фазила АБАСОВА

Заз чи лезги чилел, далу пата дьаедин цлун цIелхемди рикI цлурурай Хадижат дидедай рахаз кIанзава.

Хадижат диде - АгъастIалви Абдул Фетягъ эфендидин руш, гиливи Фетали эфендидин несилдай тир Феталидин уьмуьрдин юлдаш.

1940-йисар. Ислягъ уьмуьр кечирмишзавай Къазимегъамедоврин хизан: Фетали - района тIвар-ван авай бухгалтер, Хадижат - кIвалин кайвани. “Кайвани - им са гъаклан тIвар тир, - риклел хкидай ада. - Гатун вахтунда гевнар гуьн чи, дишегълийрин, хиве авай кIвалах тир, цавай цIай къвазвайлани кIвачелни алачиз, таза аяларни гъаз. Аялриз серин тарарик еперикай ксудай чка туькIуьрна, чун кIвалахив эгечIдай”.

Хизанда 4 рушни са хва чIехи жезвай. Авай са хва, Шарафуддин, яру дипломдалди Дербентдин педучилище акъалтIарнавай жегъил пешекар, Шихидхуьруьн школадиз рекъе тунвай. Шарафуддин - диде-бубадин даях, вахарин арха, хуьруьнвийрин дамах.

Садлагъана башламиш хъайи дьаеви чи халкъарин, абурун жергеда аваз Гилийрин хуьруьн жемаятдин, умударни кьулухъди авуна. Гъиле яракъ къаз жедай вирибуруз военкоматдай повесткаяр къвезвай. Къазимегъамедов Шарафуддиназни атана гъахтин повестка. Ам рекъе тваз вири хуьр экъечIнай. Хадижат

диде рекъел фенач: адаз вичин вилерай авахъзавай накъвар хциз акуна клан хъанач. Хва кIвалай экъечIдайла диде ди вич акI хвена хьи, стIал вилерилай ракъурнач, ахпа девран гана накъвариз.

Сифтегъан чар Шарафуддиналай Белоруссиядин Брест шегьердай хтана. Са акъван вахт алатнач, ам авай полк, немсерин есирда гъатна. Шарафуддиналай мад чарар хтун хъувунач. Дьавени куьтягъ хъана, амма адакай гъич са хабарни агакънач: я гъалибвал къачуна хтайбурун жергеда хъанач, я телеф хъайибурун, я гел галачиз квахъайбурун. Хцин дердини месиз ягъай буба Фетали мад къарагъни хъувунач: 1947-йисан февралдиз ам и дуьньядилай фена...

Иисар къвез алатзавай. Гилийрин жемаятди ислягъ уьмуьр кечирмишзавай: дуьзенлухриз эвичлуникай веревирдер ийизвай, амма Хадижат дидединни рушарин вил ракларал алай - белки, Шарафуддинакай са хабар жен...

1957-йис. Шарафуддинал чан алама лагъай хабар агакъна: ам вичин хизанни галаз Туьркиядин Стамбул шегьерда яшамиш жезва.

Хадижат дидедин рикикай са тIимил гар кIвахъна. Гъина кландатлани хъуй, анжах чан аламаз хъуй. Диде ди гила хцелай мукъвал-мукъвал чарар къачузвай. Чарарихъ галаз хквезвай хизандин шикилрай дидедин вилери тIвек акъудзавай: абурукай гъар садан буй-бухах, кьилихар, рахунар хиялриз гъиз, абуру “къу-

жахламишзавай”, абурухъ галаз “суьгъбетарзавай”.

ИкI, шикилри хцихъ галай вил атIуда жал?! Бажагъат. “Гъикъван четинвилер хъайитлани, хва дуьньядин а кьиле аваз хъайитлани, а мензилар диде ди атIуда”, къетIна Хадижат диде ди.

1968-йис. Вичин уьмуьрдин юлдашдин стха тIелгъятахъ галаз ам Стамбул шегьердиз рекъе гъатна. 30 йисалай хцихъ галаз гуьруьшмиш хъайи декъикъайрин шикилдиз баян гудай гафар са чIалалдини лугъуз жедач, а гафар эсиллагъ авач.

Ингъе диде вичин хцин, Шарафуддинан, кIвале ава. Ихтилатар, суьгъбетар... абурун а кьил женни мегер?! Ара гуз диде ди хциз, хци диде ди рикI-дурклун гузвай.

Диде Стамбул шегьердал гъейран тир. Хци ам шегьердин тIвар-ван авай мискIинриз тухвана.

- Икъван гуьрчег Стамбул шегьерда, мусурманрин юкъва, япара гъамиша азандин ван - имни бахт я, бала, - руьгъ хкаждай, гъевес кутадай гафар лугъузва диде ди.

- Вун ягъалмиш я, диде чан, - жаваб гузва хци. - Стамбул, гъелбетда, гуьрчег я, са шакни алач, амма вилидалайни гуьрчег чка ваз гъим ятIа чидани, диде? Зун Европадин саки вири уьлквейра хъана. Заз, жуван багъри лезги чIал хьиз, маса халкъарин 13 чIални чизва. Амма заз Самур вацлун дерада экIя хъанвай квер, Звал яд, Кпун яд, Фан яд, къарасуяр, булахар, са гафуналди Ги-

лийрин хуьр дуьньяда виридалайни багъа я.

Ватан. Ви патав и дуьньядин ирид аламат гъич са затIни туш. Ви гъар са чIиб алай чка гъар са ватанпересдиз лали-гевгьердилай багъа я. Ингъе, диде хцин патав гъаз варз тамам жезва. Адаз ана эхир нефесдалди акъвазиз кланзавайди тир, амма Советрин Союздин законрихъ галаз и кар къазвачир. Вацракай 3 югъ амаз чи посольстводай векилар атана ва мугъманар 3 сятдин къене хъфена кланзавайди малумарна. Пагъ, Хадижат диде ди экуь хъхъай дуьнья мад чулав хъхъаначни мегер?!

Шарафуддин вичин диде рекъе хутаз сергьятдал атанвай. Карс шегьердай поездда акъахна кланзавай. Вахт акуна-такуна акъатзава. Поезд юзана. Дидени хва гарданра гъатнава. Гила-мад абур къакъатда. Ваъ, къакъатзавач. Диде ди хва ахъайзавач. Поездди йигинвал къачузва. Военныйри къуватдалди дидени хва сад-садавай къакъудзава, гуьжугъ дишегъли поезддиз хкажзава...

1987-йисан майдилай Хадижат диде Гилийрин сураара фарахъат хъанва. Несилдикай рахайтIа, абур дуьнья тирвал чIланва, Россия, Туьркия, Америка, Азербайжан, Тажикистан, Англия, Пакистан...

Дьае себеб яз Хадижат диде ди уьмуьр негъилдиз элкъвена. Къуй адан невейриз дьае лугъудай гафни ван тахъурай. Къуй дуьньядин, вири инсаниятдин кьилел экуь цав, чими рагъ хъурай. Амин.

Ветеранрин советда Ватанпересвилин тербия гун - сифте чкадал

Низам ШАХБАНОВ,
зегъметдин ветеран

И мукъвара Махачкъаладин Советский райондин ветеранрин советдин заседание хъана. Ам ачухдайла, и тешкилатдин председатель М.С. Темирбегова къейд авурвал, райондин ветеранрин организация меркезда чIехибурукай сад я, ана Ватандин ЧIехи дьаедин 64, дьаеярин - 2000 иштиракчи, зегъметдин 4300 ветеран ава. Заседанидал асул доклад ветеранрин советдин председателдин заместитель Рачаб Тагъирбегова авуна.

Алай вахтунда, - башламишна ада, - жегъил-жаванар ватанпересвилин руьгъдаллаз тербияламишунин метлеб мадни хкаж хъанва. Евросоюздиз, кьиле США аваз, Украинадин вакъайрихъ галаз алакъалу яз Россия амай дуьньядивай яргъа, чара ийиз кланзава. Гъалар къызгъин хъанва.

Лекторрин десте мукъвал-мукъвал агъалийрин вилик экъечIзава. И жигъетдай, активистар яз, И.Къазиханован, Р.Абубаевдин, И.Абдулаеван, Гъ.Инчилован, М.Гъарунован, Н.Шахбанован ва масабурун тIварар къаз жеда.

Ватанпересвилин, ахлакъдин тербия гунал машгъл хъунилай гъейри, ветеранрин советди пенсионерарни ветеранар социальный жигъетдай хуьнин, абуруз медкъуллугъар авунин, дарманралди таъминарунин месэлайризни артух фикир гузва.

Райондин, шегьердин администрацийри ва жегъилприн крарин рекъай министрство ди, гъа кIни республикадин чIехи идарайри тухузвай серенжемра чи ветеранри активвилелди иштиракзава. ИкI, месела, пограничникрин, Россиядин, ЧIехи Гъалибвилин йикъариз талукарна тухвай ва маса мярекатрани райондин ветеранри активвилелди иштиракна. Ветеранар школайриз, аялрин бахчайриз, колледжриз, вузриз мукъвал-мукъвал физва ва суьгъбетарза. Гъалибвилин суварин вилик ветеранриз жуьреба-жуьре организацийрин патай пишкешар - савкъатарни гана.

Докладчиди ветеранри СМИрихъ галазни сих алакъаяр хуьзвайдакай лагъана. Ветеранрин советди вичин юбилярарни риклелай алудзавач. ИкI, алатай йисуз 20-далайни гзаф ветеранрин юбилеяр кIвалера къейдна. Ветеранрин са арза-ферзени фикир тагана тазвач. Заседанидал рахайбуру шегьердин администрацияди пек-партал, кIвачин къапар, сятер, яшайишдин приборар (ва икI мад) пулсуз ремонт авун патал ветеранриз гузвай талонар вучиз ятIани акъвазарнавайдакай лагъана.

Къведай йис ЧIехи Гъалибвилин 70 йисан юбилейдинди я. Идахъ галаз алакъалу яз гъазур хъунин, ватанпересвилин тербия гунин кIвалахар активламишун, жегъил-жаванрин вилик экъечIиз, мукъвал-мукъвал суьгъбетар авун, насыгъатар гун важиблу тирдини къейдна.

Заседанида ветеранрин шегьердин советдин председатель Гъ.Гъусейновани иштиракна ва ам анал рахана, ветеранри къарагъарай месэлайриз килигдайди хиве кьуна.

“Цамаури” - фестиваль

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара Тлярата районда РД-дин Кыл Рамазан АБДУЛАТИПОВАНИ иштиракай адетдин культурадин “Цамаури” твар алай международный II фестиваль кыле тухвана. Мяркатда гъакни РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдусамад ГЪАМИДОВА, Дагъустандин Халкъдин Собранидин Председателдин Сад лагъай заместитель Юрий ЛЕВИЦКИЙДИ, республикадин Кылин ва Гъукуматдин Администрациядин руководитель Рамазан АЛИЕВА, адан заместитель Исмаил ЭФЕНДИЕВА, республикадин территориальный къуд округда Дагъустандин Кылин векипри, министррин кабинетдин членри, парламентдин депутатри, районрин ва шегъеррин кылерри, СМИ-рин векипри ва маса ксари иштиракна.

Адетдин культурадин фестивалдиз “Цамаури” твар гун дъушъушдин кар туш. Им Тлярата райондин тлебиатдин неинки къакъудиз тежер пай, гъакни муниципалитетдин агъалияр патал культурадинни тарихдин кьетлен девлет тир дагъдин твар я.

Ихътин мярекат республикада къвед лагъай сеферда кыле фена. 2013-йисуз “Цамаури” фестиваль Дагъустан Россиядин государстводик экечина 200 йис ва Расул Гамзатов дидедиз хъайидалай инихъ 90 йис тамам хъуниз талукъарна тухванай. А члавуз ана 250 касдив агакъна - яратмишунрин 17 коллективди, 18 райондай 18 музыкантди - ва 4 шегъердай пандуристри ва чаганистри, санлай саки 250 касди иштиракнай. Тлярата райондин хуьерин майданрал аливеридин ярмарка, халкъдин спортдин жуьрейрин акъажунар тешкилна.

Алай йисуз фестивалда Ботлих, Буйнакский, Гергебил, Докъузпара, Къизляр, Къули, Лак, Леваша, Тлярата, Унцукул, Хасавюрт, Хунзах районрай ва Хасавюрт шегъердай яратмишунрин коллективри, кылдин ксари, гъакни казакрин манийрин Терский ансамблди, Дагъустандин кыулерин “Каспий”, фольклординни этнографиядин “Айланай” ансамблри, Азербайжандай, Ингушетиядай, Чечнядай ва Ставропольский крайдай атай мугъманри чпин алакьунар къалурна.

Фестивалдин программа девлетлуди, жуьреба-жуьрди тир. Члехи майдандал Дагъустандин халкъарин сеняткар устадрин ядигарар гузвай туьквен, Тлярата райондин хуьерин жуьреба-жуьре шейэрин (этноподворья) выставкаяр ачухнавай, гъакни спортдин милли жуьрейрай акъажунар, къугъунар - хкадарунар, ядро гадарун, Ватандин Члехи дяведин ветеранар рикел хъуниз талукъарнавай волейболдин матч, “Цамаури 2014” лишандик кваз чирвилеринни къатлунрин ва экологиядин туризмдин слет тешкилна.

Мяркатдин сергыятра аваз Рамазан Абдулатипова фестивалдиз гъанвай продукциядихъ галаз танишарна, агъалийрихъ галаз суьгъбетарна.

Культурадин программа къалурунилай гъейри, фестивалда Дагъустан Республикада адетдин милли культура авай гъалдиз ва гележегда ам велик тухуниз талукъ месэлайрай, “Дагъустандин дагълух территория” Ассоциациядин заседание хъана. Дагъустандин Кыли лагъайвал, къакъан дагълара фестиваль тухуни чи халкъдиз адетдин культурадихъ элкьуьнин карда куьмекда.

“Ихътин мярекатри чаз Дагъустандин руьгъдин кьетленвал къалуриз ва, гъелбетда, гележегда умудар кылиз акъудиз куьмекда. Къе республикада алай девирдин культурадин центрайр тешкилзава, абур тамамвилелди чпин мана-метлебдиз жаваб гуз гъазур туш, амма и рекъай къвалах тухузва.

Чи къвалахдин диб, бине Россиядихъ галаз садвал я. Гъа са вахтунда эгер чна Дагъустандиз хас тир лишанар хвейитла, Россия патал чун гъакъван къиметлу ва важиблу жеда”, - лагъана ада.

РД-дин культурадин министр Зарема БУТАЕВАДИ кьейд авурвал, къе Дагъустанда, санлай уьлкведани культурадиз виликандалай гзаф фикир гузва. Ада гъакни Дагъустандин милли культура цийи хъувунин жигъетдай министерстводи тухузвай къвалахдикийни лагъана. “Къе РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова кыл кутуналди, Дагъустанда яратмишунрин, культурадин гзаф проектар кардик кутазва. Дагъустандин культура гзаф жуьрейринди я. Республикада 30-далай виниз члехи ва гъевчи халкъар яшамаш жезва. Абурухъ гъар садахъ вичин надир культура ава. Чна абур хвена кланда”, - кьейдна министрди.

Ахпа шадвилин гълара международный “Цамаури 2014” фестивалдин культурный программа ачухна.

Вичин тебрикдин гафуна Рамазан Абдулатипова кьейдна хъи, къе къадим Цамауридин ачух майдандал къватл хъанвай вирибуру чи культурадин зурбавилин сувар кьейдзава. Ида Дагъустанда адетрихъ, ацукьун-къарагъунихъ дерин дувулар авайдан гъакьиндай шагъидвалзава.

“Чун вири чи Ватандин - Россиядин Федерациядин зурбавал тестикъариз, Россиядин халкъдин регъбер Владимир Владимирович Путинан руководстводик кваз чи уьлве цийи хъезвайди мад сеферда кьейд ийиз къватл хъанва. Алай девирдин Россия къвачел акъалтун ва Дагъустан международный террористрикай, бандитрикай, угърийрикай, хирде-хурушрикай ва вижесузрикай михъи хъун анжах адахъ галаз алакьалу я. Дагъустандин гележегди адахъ галаз алакьалу я, вучиз лагъайтла В.Путинан вичин къвалах урус ва чи уьлеведин маса халкъарин адетдин культурадал бинеламишнава.

Алай йисуз чна Дагъустан ва Россия международный террористрикай азад авурдалай инихъ 15 йис тамам хъун кьейдзава.

А бандайрикай чечен халкъдиз виридалайни гзаф хасаратвилер хъана. А кар важиблу я хъи, а девир Дагъустандин халкъдин руьгъ, гиссер хкаж хъунихъ, В.В.Путинан политический къвалахдин сифте вахтунихъ галаз алакьалу тир. Ам чи Дагъустан, гъакл Россияни международный террористрикай азаддайла Дагъустандин ополченцийрин, Россиядин къушунрин кыле акъвазна. Дагъустанвийри адан игитвал разивилелди рикел хкизва.

Террористриз акси ягъунра чун вири Россиядихъ, чи стхаяр тир чеченрихъ галаз сад хъана.

Къе Чечня Россиядин Федерацияда саламат, агалкъунар аваз виликди физвай регионрикай сад я. Чна чи къуншийриз дагъвийрин патай саламар ракъурзава!”, - лагъана Рамазан Абдулатипова.

Вичин рахунра республикадин Кыли кьейд авурвал, Дагъустанда къалабулукъар-шулукъар хъайи вири йисарин залан парцикай азад хъунин къвалах тухузва. Къе республика виликди физва, адахъ гележегдин планар ава.

“Дагъустанда яшайиш велик тухуз алакьдай команда арадал къевезва - Республикадин парламентдин Председатель Хизри Исаевич Шихсаидов, Дагъустандин Гъукуматдин Председатель Абдусамад Мустафаевич Гамидов, РД-дин Халкъдин Собранидин Председателдин Сад лагъай заместитель Юрий Андреевич Левицкий, къуд территориальный округда зи векилар”, - лагъана республикадин Кыли.

“Ихътин къакъандиз хкаж хъун ва ихътин гуьрчег сувар тухун патал жуван халкъ, жуван Ватан вафалувилелди клан хъана кланда: “Вири и крар Дагъустан ва Россия вини дережедиз хкаж хъун патал ийизвайди я!” “Къе Россия цийи басрухрин имтигъандин велик акъвазнава. Ихътин шартлара Дагъустан Россиядин вири халкъдихъ галаз санал хъун лазим я. Чна милли регъбер Владимир Путинан руководстводик кваз девирдин и эвер гунриз жаваб гуда”, - лагъана эхирдай Рамазан Абдулатипова.

Идалай гуьгъуьниз культурадин рикл аладардай нумраяр давам хъана. Икл, “Дагъустан” мани (Рамазан Абдулатипован гафар ва музыка) РФ-дин лайихлу артист Тагъир КУРЧАЕВА тамамарна.

Кар алай проектар - уьмуьрдиз

Вучиз гьевесламишиз жезвач?!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Хипехъанвилинин малдар-вилинин "Бережат" СПК-дин председател, РД-дин хуьруьн майишатдин лайихлу работник, РФ-дин МСХ-дин Гуьрметдин грамотадин сагийб чепиви Гейбет РИЗАЕВАХЪ галаз чун и муьква Ахцегьрин базарда гуьруьш хъана: ам як маса гуз, зун - къачуз атанвай.

- Ата-бубайрилай къулухъ чи хуьруьн сеняткарвал куьчери хипехъанвал тирвилляй, вил ахъа авурдалай къулухъ заз акурди яйлахарни хеб-мал хъана. Буба ОТФ-дин зеведующий (50 йисан тежриба авай адаз къуьзъуь къилихъни члур, гъайван такуна кьарай къевезвач), ими Ризаев Межмедин Дагъустандин лайихлу хипехъан, гъа и рекъе "Зегьметдин баркалладин" ва Ленинан орденрин сагийб хъайила вуна вучда къван. "Чна хипер члур хуьзватла, вуна абур азаррикай хвена кланда, хва" лугъуз, абур зун чпиз гъилибанвиле къуна, ветеринарвиле рекъе туна.

Дагълух чкада хипехъанвилинин ирс давамарун, лайихлудакъаз фу тлуьн, гъайванрин сан хуьн, артмишун патал (а макъамда пара хуьдай ихтиярни тагуз, 80-дав агакъна лапагар авай) бубадин гуьзчивилик кваз Гейбета районда сифтебурукай сад яз хипехъанвилинин общественный майишат - СПК тешкилна. Алай вахтунда и майишатда 2200 къулъ карч алай (абурукай 1620 диде хипер), 130 ири карч алай гъайванар ва 7 балклан ава. И девлетдихъ гелкъевезвай 9 кас чубанрикай анжах са кас чепиви я, амайбур паталай къуна.

- Сезондин вахт яз, исятда чаз булдалди як, сар, хамар ава, къачудай кас авач. Гъавилляй гъайванар чкадал туклуна, 400 кило як "Жигулидиз" яна, базардал гъана, ужуз къиметрай (малдин як 210, лапагдинди 220 манатдай) алверчийрив вахгузва, маса чара авач. Як гъа икни гуз жеда, айиб авач. Сар, хамар гъиниздатла чидач. Суьрсет, хаммал муьштеридив агакъярунин къвалахар, зи фикирдалди, чна ваъ, администрациядин, УСХ-дин, яни гъукуматдин къуллугъчийрин везифа хун лазим я. И месэлайрал машгълуд жедай я вахт, я тежриба чаз - зегьметчийриз авач, - дерди-гъал ачухзава фермерди.

■ **Мад куьн гьихътин четинвилерал расалмиш жезва?**
- Къвалахдай чубанар авач: сеняткарвал ивидик квай ксар хкатзава, са артух хийир авачирвилляй жегьилприз чандал гуж акъулдиз кланзавач, абур шегьерихъ алатзава. 15 йис вилик чи хуьре 140 хизан авайтла, гила, тахминан, са 60 ама. Асул гъисабдай, пенсионерарни муаллимар тир абурни, алаф гъазурдай куьмек авач лугъуз, гъайванар хуьзвач, мал-хеб авачизни къил хуьз жезва. Вири 64 кал я къе хуьруьн нехирда авайди. Виликрай чна са хипер ацаз, ниси

минардай хъсан адет авай. Ахна, хайи ватандиз хтана, 1997-йисалди, яни СССР ва гъадахъ галаз общественный члехи майишатарни чкйдалди хуьруьн К.Марксан тIварунихъ галаз колхозда хипехъанвилинин бригададин старший чубанвиле Къвалахна. Ингъе гила 17 йис я, ам вичи тешкилай "Бережат" СПК-дин кхиле ава, къисметдилай рази я.

маса гуналди еке къазанжияр къачузвай, гила калерни ахцазмач, жинс члур жезва. Хипехъанвал къвердавай менфятсуз пешедиз элкъевезва. Са хеб 60 манатдихъ твазватла, са кило сар гъатта 10 манатдай къачудай муьштерини авач. Гъайванар тун тавунани жедач: абурук нет, хъутур, маса азарар акатда. Гъар са хеб "КамАЗ"-диз яна, Кочубейдин къишлахрал тухун 185 манатдай акъваззаватла, гъукуматди чаз 60 манат хугузва. Ихътин гъар са рейсинилай чаз 23 агъзур манатдин зарар жезва. Ихътин са гъахъсузвални ава: 550 километридай къевезвай чавайни, саки къуншидилай (ана авайди 150 км. я) къевезвай къизилорт-вийривайни 60 манат пул къачун дуьз яни? Ни ва квелай къачуна эцигнава ихътин къиметар?!

Ахцегь райондин майишатриз хуььтлуьн къишлахрал алафар гъазурунин месэлани пара четин я. Вучиз лагъайтла, вичин вахтунда вирибур векин хъсан чкаяр чпиз къуна, чал садазни бегенмиш тахъана аламукъай участокар гъалт хъувуна. Нетихада къе чун алафар Бабаюрт, Къизляр районрай маса къачуниз мажбур жезва. Къишлахрин арендадин (Кочубей зонада чи "Бережат" СПК-дин ихтиярда авайди анжах 900 гектар ятлани, гатуз дагъдин яйлахрин патахъай гена дарвал авач) гъакъини гъевечийди туш - йиса са гектардай 63 манат къачузва. Куьрелди, гъукуматдин патай аквадай хътин куьмек тахъайтла, районда хипехъанвилихъ гележег аваз аквазвач.

■ **Бес къезил кредитрин, субсидийрин программаяр?**
- Абур вири гафарални чараралди я. Ажеб тир 2 процентдин сельхозкредитар авайтла. "Откатарни" алай 14-15 процентдинбур дагълух чкада хуьруьн майишатдин суьрсет гъасилзавай чаз я хийирлу, я куьмек туш. Им чи гъисабдай са вуьж ятлани яцлу авун я. Гъавилляй за жуван уьмуьрда гъеле са манатни гъукуматдин кредит къачунвач, я кланни ийидач. Субсидийрикай рахайтла, дугъри я, федеральный бюджетдай гъар са диде-хипез йиса 110 манат пул хугузва. Чав агакъзавайдини гъа

дан са пай я. Чна арадал гъизвай некледай, яклай дотация гузвач, месела, патав гъай Ставрополдин крайда гузва. Са уьлкведа чун чуькъевезвай хътин къве къатан стандартар-уьлчмеяр тунин сир-себеб вуч я?

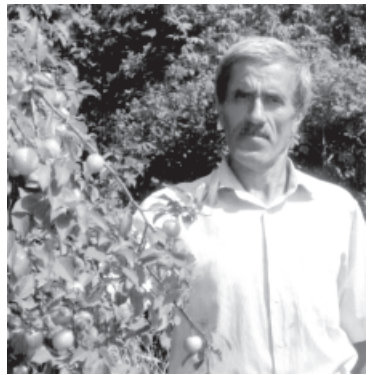
Зун зегьметкеш фермеррин паталай рахада: гъукуматдилай чаз алакъзавачтла, са шейни кландач, инжиклу къванни тавурай. Пуд йисалай садра атана кланзавай ахтармишунар гъар йисуз къевезва - охрана труда, Россельхознадзор, ГНИ ва гуьзчи-валдай маса идарайрай. Вирибуруз авайдини чпин дерди я, чакай хабар авайди туш. Чи шартлара малдарвални хипехъанвал лазим тирвал артмишиз хъун патал, зи фикирдалди, районда СПК-ринни КФ-рин сад тир ассоциация - юридический орган тешкилунихъ метлеб ава. Герек адавай чкадал ва гъукуматдин дережада РФ-дин промышленный меркезра чи суьрсет маса гудай икъярар кутлуьниз жедайвал, субсидийринни къезил кредитрин месэла гъялдайвал, хуьруьн майишатдин рекъай гъукуматдин гъар жуьре программаяра иштиракиз ва тешкилатчивилин маса месэлайриз дикъет гудайвал. Заз чиди хъи, и тегьерда къвалахунин тежриба РФ-дин пара субъектра ава. Месэладин гъакъиндай за жуван гекъигунар шаз Дагъустандин Къил Р. Гъ. Абдулатипован тIварчIеллени рекъе туна, гъеле жаваб авач.

■ **Гейбет стха, са вахтунда Чеперин хиперин гуя надир жинсиникай пара рахазвай. Адан къисмет гъикI хъана?**
- Эхъ, 5 килограммдив агакъяна сар, 35 килограммдив агакъяна як, адетдинбурулай пара нек (1980-йисара чи колхозда йиса 10-15 тонн хипен нек ацаз, адакай ниси кхуздавай!), 145% сагълам дул гузвай, дагъдинни чуьлдин тIебиатдин атIугъай шартлара дурумлу ихътин хъсан жинс заз гъеле малум туш. Гъайиф хъи, илимдин дережада тештикарна хъиз (къвед-пудра хуьре илимдинни практикадин махсус семинарар тухванатлани), адакай менфят къачуз

жезвач: тумунин гъар са гъайвандай гъукуматди йиса 1000 манат дотация гудай.

РД вилик тухунин рекъай "Нетижалу агропромышленный комплекс" кар алай проект уьмуьрдиз кечирмишзавай гъал къалурун патал фермердихъ галаз гуьруьшдилай къулухъ ахътин фикирдал къевезва хъи, вине-лай гъар жуьре законар, теплицар, проектар хъсанбур аватлани, абур пулдин такъатралдини кар къетIдай хътин гъакъикъи серенжемралди бинеламиш туширвилляй чкайрал абур эглеш жезва. Гъикъван вирт, вирт лагъайтлани, сив ширин тежервал, чкайрал хуьруьн майишатдин суьрсет къабулдай, гъялдай, набататчийрни малдарар гъевесламишдай гъевечIи карханаяр тахъанмаз агалкъунарни жедач. Къачун чна хипехъанри гъатта гадарзавай сарни хамар. Къезил промышленность патал лап хъсан хаммал тир абуркай вижевай тIебини сун гъаларни парчяяр, тумаждинни гъар жуьре клуртарни кавалар ийиз жеда. Абур чна багъа къиметрай маса уьлквейрай къачуз, гъабурун производство хуьзва эхир. Икъван еке чилер-мулкарни мумкинвилер аваз-аваз, тажубдин кар я, малдарвилини, багъманчивилин, саларбанвилини суьрсетни чна жувандаз клур гуналди паталай гъизва. Месела, гъикI арадал хъиз жеда Ахцегьрин машгълур багълар, "хам гъялуник квач" мисалда хъиз, жемятдивай къил хуьз тежезвайла: шаз ахцегьвийри виш тоннралди ичер саки гъакI гадарна. Паталай къевезвай муьштерийри шире кхудун патал са кило ичер 2 манатдай къачузвай! Хийир авачиз акурла, эхиримжи йисара Цуругъа, Хуьруьга, Къаклани келемар битмишар хъийизмач. Инанмиш я хъи, хуьруьн майишатдин хуси производство артмишунин гъакъиндай гъукуматдин сиясат дегиш тахъанмаз, якъин, гъич са проектни, лап ам гъикъван хъсанди хъайитлани, къилиз акъатдач.

Писвал галачир хъсанвални жедач лугъурвал, вири умуд гила, Украинадин вакиайрихъ галаз алакълу яз, чи гъукумдарри Америкадинни РагъакIидай патан гъукуматрин сиясатдин аксина къабулзавай жавабдин къадагъайрин серенжемрик ква. Гъилевай йисан 1-августдилай Европадай Россиядиз набататчивилинни малдарвилини суьрсет гъунал къадагъа эцигнавайди аннамишайтла, пак чка бушдаказ амуькда лугъурвал, абурун эвезда чкадин фермерриз генгвилер ачух жеридак умуд куьтаз кланзава. Артухлама, РФ-дин Гъукуматдин Председатель Дмитрий Медведева къейдзавайвал, "Цийи шартлара уьлкведа малдарвилини набататчивилин хилер артмишун гъукуматдин лап важиблу месэлаяр яз гъисабуналди, абур финансламишун артухардай къарар къабулнава". Виридалай хъсан къазини, лукъманни вахт я лугъуда къван, акван килигин.

Садилагъ алучадин багъда

Арендатор Садилагъ

Вадим ГЪЕТЕГЪВИ

Сулейман-Стальский район Дагъустанда тIебиатдикай пай ганвай ва яшайишдин мумкинвилер авай чкайрикай я.

Алай вахтунда агъалияр чилер арендадиз къуниз мажбур жезва. Ихътинбурукай яз чавай, Къасум-хуьреп тIвар-ван авай ШИХРАГЪИ-МОВРИН хизандикай лугъуз жеда.

Абурун хизанди 1995-йисуз къве гектар чил арендада къуна сарлар цаз башламишна.

1997-йисалай КФХ ачухна алай вахтунда Садилагъ Хсейханович майишатда чIехи карч алай 40-далай виниз гъар жуьредин малар, алай вахтунда ацадай 15 кал, 100-лай виниз чIехи жуьредин къазар ва верч - гъуьндуьшкани ава.

Фермерди лугъузвайвал, ада гъар йисуз, базардин къиметдилай 10-15 манатдин ужузарна, 1 тонндилай виниз як, гъар юкъуз 30-40 литр нек маса гузва.

Адан гафаралди некледин муьштерияр гъаишанда ава.

Шихрагъимов Садилагъаз малкъарадилай гъейри агакъянавай емишрин 1,5 гектарда багъни ава. И йикъара чун Садилагъан майишатдиз мугъман хъана. Къайдадик кваз акIурнавай ичин, чуьхверин, машинин, гугърийрин тарари патай атанвай инсандин фикирар чпел желб ийизвай. Амма гъайиф хъи, яр янавай алучадин тарарин ийир-тийир хъанвай. Емишрин къалинвилляй тарарин хилер акIаж хъана чилерал ацукънавай. Районда абур къачудай чка авач. Патарал тухун патал чIехи харжияр акъатзава, жуь буржара гъатна амуькзавач. Гъа икI, чи зегьмет гъар йисуз гару тухузва, емишар тарарин кланерик китIизва я и къвалахдиз фикир гудай касни авач.

Садилагъ Хсейхановичахъ малкъара хуьнин ва артухарунин мурад ар авай, амма маларин къадар артухарун патал абур уз хуьруьн члурар авач. Са шумудра арзаярни кхъенатлани и месэладиз са фикирни гузвач. Исятда авай малкъарадизни адав гъай чилий векуьн бес жезвач, хуььтлуьн алаф хъун патал арендайрай векьер ягъиз гъазурзава.

Шихрагъимов Садилагъа вичин емишрин багъда вахт-вахтунда агротехникадин къвалахар галай-галайвал кхиле тухузва, малкъарадиз фермаярни авунва. Четинвилериз килиг тавуна малкъара гумрагъдиз хуьзва.

Эгер райондин чилерин комитетди ва я райондин руководстводи фермер Садилагъ Шихрагъимован малариз недай члур гайитла, адахъ чIехи карч алай маларин къадар мадни артухардай ният ава.

Чна Шихрагъимов Садилагъ хътин зегьметкешрал дамахзава, адахъ мадни агалкъунар хъун чи рикIин мурад я.

Инсанрин ва гъайванрин сагъламвилини къаравулда

Шикил ягъайди - Гь. ИСАЕВА

“АЧУХ ВЛАСТЬ”

Жасмина САИДОВА

2011-йисалай инихъ Россиядин ветеринарный духтурри чпин пешекарвилини сувар 31-август-диз къейдзава. Сувар мукъва жезвай йикъара, 19-августдиз РД-дин ветеринариядай Комитетдин председатель Вахмурад Къурчаева, республикадин ветуправленидин начальник Мегъамед Гъазимегъамедова ва идардин са жерге маса къуллугъчийри республикадин журналистрин суалриз жавабар гана. Пресс-конференция “Дагъустан” РИА-дин майдандал “Ачух власть” проектдин сергъятра аваз киле фена.

Мярекатдин сифте кыляй республикадин госуарстводин ветеринарный килин инспекторди Дагъустанда алай вахтунда ветеринарный ва санитарный гъалар гъихътинбур ятла ва абур хъсанарун патал вучтин серенжемар къабулзаватла, гъадакай суьгъбетна.

Ада хабар гайивал, республикада гъайванрик акатдай 75 азардин аксина кваллахар тухузва. И азаррикий 9 иллаки хаталубурук акатзава: вакларик акатдай Африкадин чума, пехъивал, бруцеллез, Сибирдин язва, бюктанг (лапагрик акатдай къиздирма), къушарин грипп, лапагрик акатдай цегъер, маларикай инсандик акатдай сап азар, ири карч алай гъайванрин чума ва дабакъ (яшур).

Федеральный бюджетдай анжах 15 азардихъ галаз женг члугун патал такъатар чара ийизва, амай азаррин вилик пад къун патал ветеринарный хиле къабулнавай тайин макъсаддихъ элкъуърнавай махсус программадин сергъятра аваз республикадин бюджетдин такъатар ишлемиззава.

Алай вахтунда, В.Къурчаева хабар гайивал, республикада 1 миллионни 34 агъзур мал, гъа жергедай яз 468 агъзурдалай артух калер, куьлукъ карч алай 5 миллионни 864 агъзур гъайван, 31 агъзурни 906 балкян, 2 миллионни 552 агъзурдав агакьна

къушар, 903 вак, 102263 кул члужер, 40 агъзурдалай гзаф кицлерни кацер ава.

Хаталу ва геждалди сагъардай азаррихъ галаз алакьалу гъалар гуьзчивилик кваз хуьн патал республикада алай йисан ругуд вацран вахтунда ири карч алай 552 агъзур гъайван ва 143 агъзур лапаг бруцеллез азар кватла чирун патал ахтармишунар тухванва. Нетижада и азар ири карч алай 2 агъзур ва куьлукъ карч алай 527 гъайвандикай жагъанва, малумарна республикадин килин ветинспекторди.

Ада гъаклни къейд авурвал, республикада эхиримжи йисара маларик бруцеллез акатзавай дуьшуьшар мукъвал-мукъвал пайда жезва. “Чна бруцеллездихъ галаз женг члугуниз талукъ яз проект гъазурна, программа къабулни авуна, амма, республикадин бюджетда такъатар тлимил хуьн себеб яз, и проект килиз акъуддай финансар саклани чара ийизвач”, - лагъана В.Къурчаева.

Гьелелиг лагъайтла, жуьреба-жуьре серенжемар къабулзаватлани, бруцеллез кчлизвай чешмеяр миъиз терг ийиз жезвач. И кардин себебрикай сад, ветеринарный инспекторди малумаривал, Дагъустандин патарив гъай республикайрай - Карачаево-Черкесиядай, Калмыкия Республикадай, Ставропольский крайдай ва икI мад - малар чи республикадиз са гуьзчивални алачиз гъун я. Идалайни гъейри, азарлу малар санай масаниз азаддаказ къекъуьни, абур члурара сагълам маларихъ галаз алакьалу хуьни бруцеллез кчлун патал къулай шартлар арадал гъизва.

Малум хъайивал, алай вахтунда ветеринариядин кравай Комитетди РД-дин Гъукуматдиз РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводихъ ва МВД-дихъ галаз санал махсус постар (гуьзчивалдай чкаяр) тешкилун патал документ ракурнава, и карди санай масаниз азаддаказ физвай маларал гуьзчивалдай мумкинвал арадал гъида.

В.Къурчаева республикада вилик акъвазнавай хци мад са месэладай - малар тукъадай къайдайрал амал тавуникай ла-

гъана. Ада малумаривал, идаради киле тухвай ахтармишунрин нетижада малум хъайи къайда члурай дуьшуьшрин 85 процент малар тукъадайла ва як маса гудайла, гъаклни гъайванар санай масаниз тухудайла ветеринариядин ва санитариядин къайдайрал амал тавур ва лазим документар гваз такъай дуьшуьшрал гъалтзава.

Азаррин вилик пад къуниин карда важиблу серенжемерикай сад гиликьай малар вахтунда ва и кар патал махсусдаказ гъазурнавай чкайра кучудун я. Ихътин чкаяр гъар са хуьре хуьн лазим я.

Алатнавай зур йисан вахтунда республикадин хуьрера гиликьай малар кучуддай 17 фур, биотермический 16 фур, гъаклни малар тукъадай 1 майдан тукъуьрнава.

Эхиримжи йисара мукъвал-мукъвал гъалтзавай мад са азар - пехъивал - акатай дуьшуьшар алай вахтунда республикадин 4 муниципалитетда хъанва: Махачкъала шегерда, Цумада, Гуниб ва Ботлих района. Пехъивилин азар кваллин гъайванрик вагъши гъайванрикай акатзава. “Ихътин дуьшуьш малум хъанмазни, за РД-дин Килин тварцел карантин эцигунин гъакьиндай чар ракурзава ва РД-дин Роспотребнадзордихъ галаз санал чна азардин чешме авай чкада лазим серенжемар киле тухузва”, - лагъана В.Къурчаева.

Комитетдин председатель гъакни ветеринариядин хиле пешекаррихъ галаз алакьалу гъаларикай рахана. “Ветеринарный гуьзчивилик квай 99 агъзур объектдал республикада госуарстводин анжах 12 инспектор гъалтзава. Абурукай саки са пай Комитетдин руководствода ава. Ихътин шартлара квалахдин менфатлувиликай гьикI рахаз жедат?”, - къейдна ада. Къурчаеван гафаралди, ветеринарри 5 йисалай артух вахтунда гуьзлемиззавай “Ветеринариядин гъакьиндай” Федеральный закондин проект къабулайтла, гъалар виле акъадайвал дегиш хуьн лазим я.

Гуьгъуьнлай республикадин СМИ-рин векипри республикадин килин ветеринардиз са жерге суалар гана.

Суалар-жавабар

■ Республикада инсанрик Сибирдин язва акатай дуьшуьшар малум хъанай (Ахвах, Унцукул ва Гуниб района). И азардин вилик пад къуниихъ галаз алакьалу гъалар гъихътинбур я?

- Дугъриданни, винидихъ твар къунвай района инсанрик Сибирдин язва акатнай. И кар себеб яз Унцукул ва Гуниб района ветуправленирин начальникар къуллугърилай алудна. Ахвах района малариз лазим рапар вахтунда янавай, аквар гъаларай, са жунгвадин иммунитет зайифди хъана, раб ягъайдалай куьлукъ адавай азардиз дурум гуз хъанач, нетижада и гъайвандикай азар масабурук акатна.

Санлай къачурла, малариз азаррин вилик пад къадай рапар вахтунда ягъунииз чна кьетлен фикир гузва. ИкI, алай вахтунда республикада 939 агъзур кыл ири карч алай ва 3 миллион куьлукъ карч алай гъайванриз рапар янава.

■ Ихтилат кылдин ксарин майишатда авай маларикай физвач жеди?

- Эхъ, кылдин ксарин майишатра (ЛПХ) авай гъайванрин сагъламвилини патахъай абурун иесийри чпи къайгъу члугун лазим я. ИкI, гъаятда калер, лапагар авай гъар са касдиз чир хуьн лазим я, гъайванриз йиса 4 раб язава ва са сеферда ахтармишун патал иви къачун лазим я. Малар хуьзвай члехи пай агъалийри и кардиз лазим къадар фикир гузвач, нетижада абуру гъам азарар, гъамни шарар кваз хуьн мумкин тир маларин як, нек хизанриз гузва - им лагъайтла, сагъламвилииз зарар гузвай кар я.

■ Муниципальный тешкилатра малдарвилини ва набататчивилин продукция са гуьзчивални алачиз маса гунай жавабдарвалнин хиве ава?

- Гъам муниципалитетра, гъамни Махачкъаладин сергъятра и кардай жаваб муниципальный тешкилатри чпи гузва. Абуру чпин гуьзчивилик квай мулкуна алишвериш тешкилун лазим я. Гьелбетда, гуьзчивалдай органари, гъа жергедай яз ветнадзорни, кьерехда акъвазун лазим туш. Чна участковыйрихъ, районрин муниципальный къуллугърихъ галаз санал рейдар киле тухузва. Ихътин ахтармишунар чна Махачкъаладини, республикадин маса шегеррени ийизва.

■ Республикадин диагностикадин къуллугъди алай аямдин истемешунриз жаваб гузвани?

- Эхъ. Эхиримжи 2-3-йисан вахтунда инра, федеральный закондал асаслу яз, бязи дегишвилер тунва. Мисал яз, зональный ветеринарный 5 лабораторияда бинедиллай ремонтар авунва, лазим тир тадаракар маса къачунва, пешекарар гъазурнава. Амма, Республикадин лабораториядин цийи дарамат эцигунин игътияж фадлай арадал атанва ва чна и месэла РФ-дин хуьруьн майишатдин министерстводихъ галаз гъалун патал чалишмишвилерзава.

■ Вучиз республикада, иллаки Махачкъалада, иесисудзаказ куьчейра гъатнавай гъайванар, иллаки кицлер гзаф хъанва? И квалахдай им жаваб гузва?

- Куьчейра иесисуд гъайванар, кицлер хуьн - им чкадин, яни муниципальный тешкилатрин къуллугъчийрин жавабдарсузвилини нетижа я. Санитарный къайдайрин бинедаллаз, иесисуд малар куьчейра хуьн лазим туш, куьчейра къекъвезвай кицлер лагъайтла, къун ва махсусдаказ тукъуьрнавай чкайриз тухун лазим я. Ихътин чкаяр чахъ гьелелиг авач, амма, умудлу я, абур тукъуьрда. Гьелелиг лагъайтла, аквар гъаларай, шегьерин куьчейра авай кицлерин къадар адет тир къайдада тилимарна кланда, амма, за тикрарзава, им чарасуз серенжемар я, кицлер патал махсус квалер гъазурна кланда, вучиз лагъайтла ихътин гъайванри азарар члурзава. Алай вахтунда чи куьчейра авай иесисуд кицлерин ва кацерин къадар 50 агъзурдав агакьнава.

■ Ветеринарный къуллугъдин пешекаррин юкьван яш гьикьванди я? Жегиьл пешекарар гъазурзавани куьне?

- Им чи виридалайни тлал алай месэлайрикай сад я. Чи къуллугъчийрин юкьван яш 55 йисалай артух я. Жегиьл кадрияр лагъайтла, чахъ гьелелиг саки авач. Эхиримжи 5-10 йисан вахтунда вузда чирвилер къачурдалай куьлукъ квалахал чна анжах 12 жегиьл къабулнава. ИкI давам хъайитла, са шумуд йисалай чи гъалар лап члур хуьн мумкин я. Пеше машгурди, хийирлуди яз гъисабзавач. Жегиьлриз и пеше хкъягиз кланзавач - юкьван мажиб 9 агъзур манатдиз барабар я.

Гъаниз килигна республикада веткъуллугъ вилик тухуниз талукъ махсус программа къабулунин игътияж фадлай арадал атанва. И кардин патахъай РФ-дин хуьруьн майишатдин министерстводини клевивалзава. Ихътин программа чна Республикадин Гъукуматдиз рекъе твада.

■ Региональный ветеринарный надзордин квалах Россельхознадзордин квалахдила квелди тафаватлу я?

- Саки са куьналдини. Региональный ветнадзордини, “Россельхознадзордин РД-да авай Управленидини “Ветеринариядин гъакьиндай” федеральный закондин истемешунар килиз акъудзавай тегиьрдал гуьзчивалзава. Анжах Россельхознадзорди, алава яз, региональный ветеринарный къуллугъди чав вахканвай везифаяр - Дагъустандин мулкунал карантин малумарун ва алудун - килиз акъудунални гуьзчивалзава.

■ Пешекарвилини сувар - Ветеринарный къуллугъчидин югъ - тайинаруни ветеринарный къуллугъдин квалахдиз гьикI таъсирда?

- Ветеринарный къуллугъчи патал им лап фадлай гуьзлемизшай ва килиз акъатай мурад я. Им гъакI Гъукуматди и хиле квалахзавай ксарин лайихлувилер кваз къун, къабулун я лагъайтлани жеда. Им гахълу къарарни я - ветеринарри гъам гъайванрин, гъамни инсанрин сагъламвал, биологический ва недай суьрсетдин хатасузвал таъминарунин кардик зурба пай кутазва.

Кылди зун патал къачуртла, им республикадин вилик жавабдарвал артух хуьн я лагъайтла жеда.

Бубайрин ирс - рухвайриз чешне

Ял ягъун хас тушир кас

Мердали ЖАЛИЛОВ

Вичикай зун ик! рахазвай касдин и йикъара 85 йис тамам жезва! Амма патавай акур садани, белки, адаз икъван яшар гудач. Алу-кунриз къуйрагъ, къекъуьнриз зиринг, рахун-риз дилавар, акъул-камалдиз дерин суьгъбетчидихъ галаз зун фадлай таниш я. Риклел хкизва: са вад-ругуд йис идалай вилик ада чи редакциядиз вичихъ галаз Бакуда яргъал йисара квалалахай, амма вичел чан аламаз лезги клелзавайбуруз райж тахъай шаир **Агъа-Хъартас Амираспанан** тамам са ктаб ши-рар гъанай. Чна абурун члехи пай газетда чап-най. Гуьгъуьнлай касдин шиирар “Куьредин ярар” тешкилатди чпин юбилейдин ктабдани тунай. Яни шаирдин твар майдандиз хтана. Себебкар зи таниш, къенин чи суьгъбетчи ивигарви **Тажидин Эмирович ЭМИРОВ** я.

Саки 45 йисуз Бакудин нафтіадин, мяден-рал гъакъисагъвилелди зегъмет члугур зур-ба уstad 1996-йисалай инихъ Дербентда яша-миш жезва. Вичин хизанни галаз. Гъа и девир-да ам, дяведин ва зегъметдин ветеран, вичиз хас тир активвилелди шегъердин обществен-ный уьмуьрдин, шегъердин кар алай саки ви-ри месэлайрин яцла гъахъиз, алакьдай куь-мекарни гуз агакънава. Ам шегъердин ветер-анрин Советдин член, шегъердин Гуьрмет-лу агъали, жегъилрин насигъатчи, мэриядин куьмекчи, хейлин маса крарин иесини я.

Мад риклел хкизва: 2012-йисуз Красно-дардин крайда Крымск шегъер яд акъалту-нин бедбахтвилик ака тайла, ветеран Т.Эми-ров Дербентдин ветеранрин тварунихъай мумкинвал авай гъар са пенсионерди куь-мекдин фондуниз гъич тахъайтла са агъзур

бригадади Азербайжанда сад лагъай чка къу-на...”

Маса макъаладай клелзава: “20 йисуз Т.Эмирова Бакудин нафтіадин мяденрал (Ба-кудин 26 комиссардин тварунихъ галай) квал-лахзава. И йисара ада вичиз са шумуд пеше-чирна, зегъметдивай къерех тахъана, наф-тіадин техникумни акъалтларна, алай вахтун-да нафт хкудзавайбурун коммунистический зегъметдин бригадиз регъбервал гузва...”

Мад санай клелзава: “Т.Эмирован брига-дадин вири членри чпин чирвилер хкажза-ва: садбуру - рабочий мектебра, масадбуру - техникумрани институтра...”

Тажидин Эмировича вичи лугъузвайвал, вири идарайриз, карханайриз квалалахдай ва

манат пул ягъунин звер гун гваз чи газетдай раханай. Адан тереф парабур хвенай... Ги-ла ам Украинадай катна чиниз акъатзавай факъирриз куьмекар гунин къайгъуйрик ква... - Девир четинди, риклелни текъведай хътин вакъиайринди хъанва, мегер ихътин шартлара уьмуьр секинвиле акъудиз жеда-ни? - лугъузва агъсакълди... Секинвал адаз садрани чир хъайиди хъиз туш.

Зи вилик ада квалеле мукъаятдиз хуьзвай газетринни журналрин тамам чинар, хейлин шикилар, наградайрин удостоверенияр, тебри-кар, маса документар ква. Абурай виридай чаз вич датлана гъунарлу зегъметдин яцла хъайи зарбачи, пятилеткайрин гъалибчи, фялейрин-ни вилик-къилик квай ксарин гъилерал-тупла-рал хъайи уstadдин къамат чир жезва. Жуваз акл жезва, ам галачиз Бакуда, белки, нафтла-дин цлийи са вышкани арадал атанач, буругъ-ри цавуз фонтанар янач... Ада чиликай хку-дай къван нафтладин тоннрин къадарар мил-лионриз ваъ, миллиардриз барабар я...

Ик! лугъудайла, аз гъатта гъа къени адан гъар са чларчликайни нафтладин ни къвезмай-ди хъиз жезва. Нафтлади ам лигимарна, зегъ-метди ам хвена.

“Вышка” газетдин са нумрадай за клелза-ва: “300 лагъай миллион тонн нафт хкудун патал геьгеншарай акъажуна Т.Эмирован

ял ядай йикъар, сятер авайди я. Нафтладин буругъ акъвазун - ам къеи мисал я. Буругъ-риз ва буругъчийриз ял ягъун хас туш...

Мад са кар къетленди я, - суьгъбетзава агъсакълди, - буругърин устларрин квалалах-гагъ-гагъ духтуррин квалалахдив гекъигиз же-да. Месела, хъсан нафт гузвай буругъ тир, бирдан яваш хъана, нафт тлимил гузва. Яни буругъ “начагъ” я. Кыл акъудна, ам “сагъа-рун”, вичи гежел вегъин тавуна, еке уstad-вал ва гъахътин чирвилерни герек везифа я...

Ихътин везифаяр Тажидин Эмировича Бакуда вичин саки вири уьмуьрда къилиз акъудна! Ибурук Ватандин Члехи дяведилай гуьгъуьнин лап четин, халкъдин майишат гуьнгъуна хулазвай йисарни акатзава. А чла-вуз Тажидинан цлемуьжуд йисни хъанвачир. Хуьре дяведин йисарин дарвилер, тларвилер вири вичел къачур жавандиз (дяве башла-миш хъайила Тажидинан 11 йис тир) анжах 4 класс акъалтлардай мумкинвал хъана. Вири вахт колхозда квалалахуниз серфзавай. Иниз килигна 8-класс ада цлемуьжуд йис хъайи-ла куьтягъна. Гъа йисуз ам Ивигрин хуьрай (Сулейман-Стальский район) Бакудиз фена. Имни дуьшуьшдин кар тушир. Гъик! хъи, ви-чин вахтунда Бакуда, нафтладин мяденрал, лап четин шартлара адан буба Эмирани квалалахнай.

Лок Батанда адаз, фялейри гуьрмет авун яз, Эмир Рашид лугъудай. Рашид члехи бу-бадин твар я. Инай чаз нефтяниквиле Тажи-динан са шумуд бубади квалалахдай чир жезва, бубайрин ирс хци давамарна. Гъак! ваъ, винидихъ гъанвай документрай акваз-вайвал, лап вини дережадин уstadвилелди. Вичин пешедал клевелай ашукъ яз.

Гъа уstadвили ва кардал ашукъвили ам вичин юлдашрин арада хкажни авуна. Сле-сардин (гъачарчидин) куьмекчидилай ам механикдин, технологдин, нафт хкудунин ре-къай мастердин, бригадирдин, сменадин на-чальникдин къуллугъдал къван хкаж хъа-на. Государстводи адан зегъмет “За милли-ардную тонну азербайжанской нефти” твар алай махсус знакдалди, “Зегъметдин ветер-ан” ва хейлин маса медалралди, пятилет-кайрин зарбачивилин твараралди ва знак-ралди, Члехи Гъалибвили юбилейдин ме-далралди, лап гзаф къадар гуьрметдин гра-мотайралди, премийралди къейднава.

Бакуда Тажидин Эмирович гзаф йисара жуьреба-жуьре дережайра профсоюздин ва партийный органра общественный къуллугъ-рални хкъгъиз хъана. Нафтладин уstadри ам са шумуд сеферда Баку шегъердин ва район-дин Советриз депутатвиле хъана. Ихътин их-тибардиз ам ян тагана вафалу хъайиди чаз генани ада квалеле хуьзвай тебрикдин чара-рини, шикилрин репортажрини, мандатрини, маса документи субутзава.

Тажидин Эмировича хъсан хизанни ара-дал гъана, шегъредал акъуднава. Адан члехи руш Фатима, Бакуда къецепатан чларин Институт акъалтларна, Азербайжандин Гуь-куматдин квалера члехи къуллугъчи я. Муь-куь руша - Периханума, ДГУ-да чирвилер къачуна, Дербентда 2-нумрадин аялрин квал-еле квалалахзава.

Лап важиблуди а кар я хъи, бубайрин - нефтяникрин рехъ Тажидин Эмировичан хва Мегъамеда давамарзава. Вични цлийи шар-тлара ва лап къакъан дережайра.

Ада Москвадин энергетикадин институт акъалтларна, алай вахтунда ам Россиядин Федерациядин магистральный нефтепрово-дар ишлемишунин, нафтладинни газдин та-даракар идара авунин технологийрин Управ-ленида къилин пешекаррикай сад я. Москва-да яшамиш жезва. Чаз чиди хъи, чи уьлкведи дуьньядиз гъикъван нафтни газ рекъе тваз-ватла. А проводар - уьлкведин шагъамамар, техника ва технологияр къайдадик кваз хуьн, ишлемишун, виликди тухун - ибуру гъвечи месэлар туш. И хел санлай чи уьлкведин бюджетдин асул пай арадал гъизвайдини я.

Мегъамед Тажиновича, государство-дин лап важиблу везифаяр къиле тухудай-ла, вич алай аямдин савадлу руководитель, карчи, алим ва тешкилатчи тирди субутза-ва. И кардал адан буба Тажидина клевелай дамахзава. Гъик! хъи, бубадин алахъунар ва ниятар бад фенвач. Ирс давам жезва...

И йикъара Тажидин Эмировичан вини-дихъ лагъанвайвал, 85 йисан юбилей жезва. Чна адаз, адан вири багърийриз и вакъиа риклин сидкъидай мубаракзава.

Сулеймана лагъай тегъер,
Къене пад ипек я, фяле,
Чаз аквазва а ви бегъер -
Аслан хъиз зирек я фяле!

Нафтладайкай вацлар хъана,
Руьгъ гъуьндуьрна уьлкведин на.
Гъилик гъихътин яцлар хъана,
Цлаи хкажиз винелди на.

Секин йикъар хъанач, белки.
Йиф-югъ кузвай буругъ хъана.
Къуй неслирин бахт хъуй зкуь -
Риклин члехи буйругъ хъана.

Сагърай, сагърай! Ви гъар са югъ
Гележегдиз чешне хъурай.
Птулри ваз ийиз къуллугъ,
Гуьгъуьл гена вине хъурай!..

Шикилра: Т.Э.Эмиров;
юбиляр вичин хизанрин юкьва.

Камалдин хазинадай

(КіватІайди К.ФЕРЗАЛИЕВя)

*Са чІавузни гъич квахъдай
туш хъсанвал.*

Етим ЭМИН

*Иер фагъум ая вуна,
Нубатсуз лубкІуьн хъсан
туш!*

СтІал СУЛЕЙМАН

*Артух рахуникай мез тІар
хъунилай баикъа, са хийирни
авач.*

Гъажибег ГЪАЖИБЕГОВ

*Къулухъай рахун виридаз гу-
нагъ я.*

Хуьруьг ТАГЪИР

*Хъсан амаларни къатІунар
инсандиз гъамиша герек жеда.*

Къияс МЕЖИДОВ

*ЯхІур йисуз ичин цуьк ахъа-
й тарци яхІурни сад лагъай
йисуз мулдин цуьквер гъидач.*

Агъед АГЪАЕВ

*Чин сувагъ авуна, дабан
атІун инсанвал туш.*

Зияудин ЭФЕНДИЕВ

*Месэладин гъакъикъат
хъсан чир тавунмаз а кардихъ
галаз дяве тухуз четин жеда.*

Абдуллагъ ИСКЕНДЕРОВ

*Бязи инсанар чуьлдин гъай-
ванрилайни пис я.*

Алибег ФАТАХОВ

*Жуван чІал хуьх, ам ви халкъ-
дин девлет я.*

Алирза САИДОВ

Сабурдихъни сергъят ава.

Забит РИЗВАНОВ

*КІан хъуналди къемкьерди-
вай*

*Вечрен кака хаз жедай
туш.*

Лезги НЯМЕТ

*Халкъди къил кутур адет
мягъкемди жеда*

Межид ГЪАЖИЕВ

*Гуьзел, регъимлу крар гъами-
ша гъалиб жеда.*

Якъуб ЯРАЛИЕВ

*Дамах къачур инсандикай
халкъдиз тІимил хийир жеда.*

Буба ГЪАЖИКЪУЛИЕВ

*Ички гзаф хъунивай тос-
тарни яргъи жеда.*

Арбен КЪАРДАШ

*Инсанвал гзаф багъа ва къит
затІ я.*

Гъаким КЪУРБАН

*Тарихни чІал са арабадин
къве чарх я.*

Расим ГЪАЖИ

*КІеве гъатай чІавуз ичкидин
дустар яргъал жеда.*

Абдулбари МАГЪМУДОВ

*Тегъне ямир булахдин циз,
Ам жувани хъавзвайди чиз.*

Абдуселим ИСМАИЛОВ

*Сулейман бубадин парта-
лар куьгънебур тиртІани, фик-
рар цлийибур тир.*

Майрудин БАБАХАНОВ

Электронный арзаяр чи уьмуьрда

Дагъви ШЕРИФ

Чна гъеле хабар гайивал, 2013-йисан июлдин вацра Дагъустан Республикада “Общественный надзор” тIвар алай информациядин кьурулуш кардик акатна. Са йисалай гзаф вахт алатнаватлани, государстводин ва муниципальный гьар жуьре кьурулушрин официальный сайтра “Общественный надзор” порталдин реклама ийизватлани, газетра кхьенватлани, адакай ерли хабар авачир ксарин къадар республикада, аквазвайвал, гзаф я.

гьам агъалийрин, гьамни властдин кьурулушрин гуьзчивилик жезва. Арзадиз талукъ жавабни вири кьулар ва штампар алаз гьа сайтдиз акъудзава. Эгер арзачи ва я адан патал алай маса кас а жавабдихъ галаз рази туштIа, адавай вичин фикирарни кхьиз жезва. Кьурулушда 39 категория ава. Яни агъалиди вичин арза абурукай гьи хилез, властдин кьурулушдиз талукъди ятIа кхяна кIанзава. Инал, гьелбетда, ихътин порталрини гьич са жуьредин хийирни гудайди туш лугьдайбурни жеда, амма порталдин кIвалах ва адалай агъалияр рази хьун РД-дин Гьу-

Гила чун Кыблепатан районрай, шегьеррай и порталдиз арзаяр ра-кьурун авай гьалдал акъвазин(Таблицада). Республикадин шегьеррикай рахайтIа, Махачкъаладай вирида-лайни гзаф арзаяр (276) авунва, акси яз, Дагъустандин Огни шегьер-дай гьич са арзани авач. Инал чкай-рал кIвалахзавай бязи чиновникай “Общественный надзор” порталдин куьмекдалди авунвай арзайриз са гьихътин ятIани кьурху аваз килиг-завайдини фикирдиз гьин. Амма, алай вахтунда вири кьурулушри чпин йисан кIвалахдин нетижаяр къадайла, электронный тегьерда атанвай арзайрай тухванвай кIвалахдиз кьимет гана кIанзава. Эгер ахътин арзаяр авачиз хъайитIа, а кIвалахдиз кьимет гьикI гуда?.. Электронный тегьерда, яни и порталдин ва я электронный почтадин куьмекдалди кхьенвай арзайрай гьиле-гьилди авунвай кIвалахди-кай гуьзчивал тухузвай кьурулуш-

Районар ва шегьерар	Арзайрин къадар	Пландик кутунва	Винел кIвалахзава	Делилла-мишна ваъ лагъанва	Гъавурда тун	Гьялнава
Агъул	0					
Ахцегъ	2			1		1
Дагъустандин Огни шегьер	0					
Дербент шегьер	12		6		4	2
Дербент	7	2	3		1	
Докъузпара	1					1
Кьурагъ	0					
Мегьарамд-хуьруьн	0					
Рутул	0					
С.-Стальский	0					
Табасаран	0					
Хив	0					

Алатай йисуз РД-дин Гьукуматдин 468-нумрадин кьарардин (“Об электронном взаимодействии граждан, органов исполнительной власти Республики Дагестан и органов местного самоуправления в рамках функционирования информационной системы Республики Дагестан “Общественный надзор”) ва Гьукуматдин 375-р-нумрадин распоряженидин (“О Межведомственной комиссии по созданию и функционированию информационной системы Республики Дагестан “Общественный надзор”) бинедаллаз кардик кутунвай и порталдихъ, жергедин агъалияр патал еке метлеб ава. “Общественный надзордин” дережа ва кьуват хкажун патал цIи, 2-мартдиз, РД-дин Кыли вичин Указ-дални кьул чIугуна. ИкI, гьар са агъалидивай nadzor-e-dag.ru сайтда регистрация авуна, хуси кабинетдин куьмек-далди порталдал арза таз жезва. Гьар са арзадихъ талукъ шикилни агулдиз жеда. Агъалийри авунвай арзайрин чIехи пай районрини шегьеррин рекьериз, цин, газдин, чимивилин, зирзibilдин месэлайриз талукъбур я. Кьилди кьуллугъчий-рилай ва кьурулушрилай авунвай тек-туьк арзаярни ква. Гьар са арза ахтармишун ва ана кьарагъарнавай месэлаяр гьялун

куматди вичин хуси гуьзчивилик кутунва. Идалайни алава яз, винидихъ лагъайвал, гьар са агъали-дивайни порталдал гуьзчивал ту-хуз, гьахъсузвилерикай хабар гуз жезва. Ингье вуч лугьзватIа и портал-дикай хабар хъайи чи агъсакъал, общественный деятель Абдулка-фар Агьмедова: “Зи фикирдалди, алай девирдин шартIара им чкай-рал алай чиновникай кIвалахдив рикI гвачиз эгечIунихъ галаз женг чIугваз жедай кар алай такъат я. Амма агъалийри чпин граждан-вилин буржияр кьилиз акъуд тавуртIа, ватанпересвал кьалур тавуртIа, и механизмдин кьуват зайиф жеда. Адаз гьа чиновникай, чи шартIариз фикир тагузвайбур за-рафатдиз хьиз килигда. Ахпа гьикъ-ван тарифар авуртIани, гьакьикъатда хьун мумкин тир кьуватди-кай рахайтIани, абурун вилера ам зайиф са тадаракидиз элкьведа...” И проектдиз Дагъустан Респуб-ликадин алакьадин ва телекомму-никацийрин министр Сефер Алие-вани баянар гана: “Аямдин истеми-шун тир и проект Дагъустан Рес-публикадин Жегьилрин парламен-тдин членар тир жегьил пешекарри арадал гьана. Чи министерство абурун теклифрихъ галаз рази хъа-на ва алакьдай куьмекар гузва, къа-юмвал ийизва...”

риз хабар гайила, им гьа касдин кьилин винизвал тушни?.. И карди властдин кьурулушринни агъалий-рин арада авай алакьа кьалурза-вачни?.. “Общественный надзор” умуьр-диз куьчуьрмишайдалай кьулухъ атанвай ва ахтармишнавай арзаяр чна агъадихъ таблицада ганва.

Арзадин дережа	Арзайрин къадар
Ахтармишзава	20
Винел кIвалахзава	106
Пландик кутунва	70
Гьялнава	86
Делилламишна ваъ лагъанва	37
Гъавурда тун	77

Аквазвайвал, “Общественный надзордиз” атанвай арзаяр фикир тагана амуькнавач, гзаф месэлаяр гьялнава, муькуьбурун винел кIвалахзава ва пландик кутунвайбурни тIимил туш.

*Макъаладихъ галай табли-цаяр “Общественный надзор” порталдал 2014-йисан 19-ав-густдиз алай материалрай гъа-зурнавайди я.

Хабарар

Дагъви ШЕРИФ

МФЦ ва “Агалкъун” центр

Дагъустан Республика зегьметдин ва яшайишдин жигьет-дай вилик тухунин министерствода РД-дин уполномоченный МФЦ-дин директордин заместитель **Марина ВАГЪАБОВАНИ** Республикадин жегьилар кар-кеспидик кутунин “Агалкъун” (“Ус-пех”) центрадин регьбер **Заур ОМАРОВ** сад-садахъ галаз гуь-руьшмиш хъана. Чна алатай нумрада хабар гайивал, жегьил-рин и центради вакансийрин банк арадал гьида ва республика-дин идараярни тешкилатар патал жегьил пешекараь гъазурда.

Гуьруьшдал къведан хийирдизни жедайвал саналди кIвалах-дай фикирдал атана. “Агалкъун” центрадин директор Заур Ома-ров цIи ачухдай МФЦ-дин филиалрихъ ва анра авай кIвалахдай чкайрихъ галаз таниш хъана. ИкI, йисан эхирдалди республика-да 20 центр ва МФЦ-дин 150-дав агакьна офисар ачухдайвал я. И карди кIвалахдай саки 500 чка арадал гьидай мумкинвал гуда. Гъавилияй яшайишдин ва юридический хилерай вакансияр ачух-да. Гуьруьшдал МФЦ-дин пешекараь гъазурунин, абурун ма-жибдин месэлаярни веревирдна. Заур Омароваз цIийиз ачухзавай МФЦ-риз пешекараь хка-дай махсус серенжемда иштиракун теклифна.

Алай аямдин телевидение

2009-йисан 3-декабрдиз Россиядин Фе-дерациядин Гьукуматдин 985-нумрадин кьа-рардалди “2009-2015-йисара Россиядин Фе-дерациядин телерадиовещание вилик тухун” тIвар алай, тайин мурадрихъ элкьуьрнавай федеральный программа тестикъарнай. ИкI, уьлкведин вири пипIера алай аямдин рекъемрин теле-радиовещание кардик кутаз кьуд йис жезва. И вахтунда тIимил кIвалахар авуна лугьуз жедач. Чи республикадин дагьлух хуь-рер кьачуртлани, кьенин юкъуз сад лагъай мультиплексдик кваз кьалурзавай цIуд телеканални пуд радио виринра хъанва. 2014-йисан гатфарилай башламишна къвед лагъай мультиплексни яваш-яваш кардик кутунин кIвалахар давам жезва. Ашкара тир-вал, сад лагъай мультиплексдик “Первый канал”, “Россия 1”, “Россия 2”, “НТВ”, “Пятый канал”, “Культура”, “Россия 24”, “Кару-сель”, “ОТР”, “ТВЦ” каналар ва “Радио России”, “Маяк”, “Вести ФМ” радиояр, къвед лагъай мультиплексдик “Рен-ТВ”, “СТС”, “Домашний”, “СПАС”, “ТВЗ”, “Спорт ПЛЮС”, “Звезда”, “Мир”, “ТНТ”, “Муз ТВ” каналар ква. Винидихъ тIвар кьур программадин сергьятра аваз эфирдин рекъемрин телерадиовещанидин кьурулушдин сеть арадал гьу-най Дагъустан Республика учирда къвед лагъай чкадал ала. Дагъустан Республикадин алакьадин ва телекоммуникацийрин министерстводин векилри лугьузвайвал, алай йисан эхирдал-ди рекъемрин ерилу телерадиовещанидалди Дагъларин уьлк-ведин 98,8 процент агъалияр таъминарда. Рекъемрин телевидение цIийи жуьредин, чпел DVB-T2 тюнер алай ва я ам эхцигнавай телевизоривай къаз жеда. Агъалияр патал мадни са кьулайвал, итижлу суалриз жавабар РД-дин ала-къадин ва телекоммуникацийрин министерстводай чириз жеда.

Къаналдин гьал

Дагъустанда авай Роспотребнадзордин управленидин регьбер-дин заместитель Наталья Карягинади Октябрдин инкьилабдин тварунихъ галай (КОР) къаналдин санитарный гьалдиз талукъ яз Махачкъала шегьердин администрацияда кьиле фейи совещани-да иштиракна. Совещанида “Минмелиоводхоздин” филиалдин, къайдаяр хуьдай кьурулушрин, коммунальный кьуллугъар ийидай идарайрин векилри ва Махачкъала шегьердин мэрд иштиракна. Октябрдин инкьилабдин тварунихъ галай къанал - им Ма-хачкъала, Каспийск, Избербаш ва Кьумторкъала, Кьизилюрт районрин бязи хуьрерин цин чешме я. Наталья Карягинади кьа-рагъарай и месэладиз талукъ яз вичин рахунра кьейдайвал, Махачкъала шегьердин сергьятра къанал санитарный къайдай-рив къадайвал хуьн патал гьич са жуьрединни серенжемар къа-булнавач. И карди, гьелбетда, цин еридиз еке таъсирзава. - Къаналда авай ци санитариядин, химиядин ва микробиоло-гиядин къайдайрал асаслу яз михьивилин истемешунриз жаваб гузвач. Гьал йисалай-суз мадни пис жезва, - лагъана ада. Санитарный духтурди Махачкъалада, патарив гвай шегьерра ва хуьрера хьвадай яд авай гьалдиз талукъ делилар гъана. Ам къаналдин санитарный къайдаяр хвена кIанзавай чкайра зирзиби-лар кIватIзавай гьамбарханаяр арадал гьанвайдакайни рахана. Адан гафарай, и кар себеб яз агъалийрилай датIана арзаяр къевеза. Анал кьейдайвал, санитарный къайдаяр чIурунай “Комбинат благоустройства г. Махачкалы” ООО, “Минмелиоводхоз” - КОР” фГБУ-дин филиал, “Махачкалаводоканал” ОАО административ-ный жермеяр авуна. ИкI, административный къайдаяр чIурунай 10 протокол, 92 агъур манат жерме авунин 6 кьарар туькьуьрнава.

понеделник, 25 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
11.30 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.45 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 «Акцент».
18.45 К 100 летию «Дикой дивизии».
Репортаж со стадиона «Труд».
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультфильм
08.10 Х/ф «Девушка-джигит»
10.00 Д/ф «На семи хуторах» из цикла «Редкие этносы Дагестана»
10.30 Х/ф «Роковое сходство» (12+)
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Человек и право»
14.05 «Служа Родине»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Все грани» с Анвером Багировым
15.25 Проект «Мастер спорта. Грэплинг»
15.45 «Чистое сердце»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
17.40 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Лакские песни» (12+)
18.25 Мультфильм
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду» (16+)
20.50 Х/ф «Пока есть время» (16+)
22.30 Время новостей Дагестана

23.00 Web-обзор
23.30 Спорт на канале (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Неуязвимый» (16+)
05.45 Х/ф «Сватовство гусара» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
14.05 «Добрый день».
15.00 Новости.
15.20 Т/с «Ясмин».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Новости.
18.50 «Довой поженемся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
23.30 Т/с «Викинг» (18+).
1.15 Х/ф «Хищник 2» (18+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Хищник 2» (18+).
3.15 «В наше время» (12+).
4.10 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Картонные фокусы».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Вести - Москва».
11.50 «Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 «Большие надежды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Вести - Москва».
18.05 «Дежурная часть».

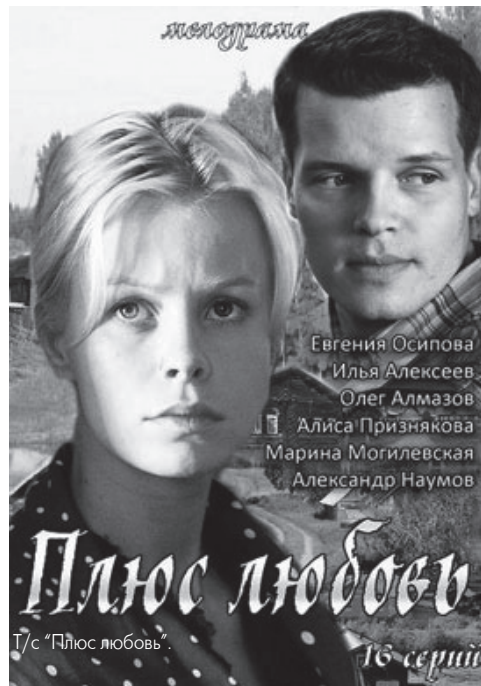
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Плюс любовь».
0.40 «Когда наступит голод».
1.45 Х/ф «Просто Саша».
3.10 «Картонные фокусы».
4.10 «Комната смеха».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «Спасатели».
8.35 «До суда».
9.35 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.30 «Прокурорская проверка».
15.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.15 Детектив «Покушение на ГОЭЛРО» (12+).
11.30 «События».
11.50 Детектив «Покушение на ГОЭЛРО».
12.55 «Петровка, 38» (16+).
13.10 Х/ф «Сержант милиции» (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Петровка, 38» (16+).
15.25 Д/ф «Контрацептивы. Убийный бизнес».

Т/с «Плюс любовь».

Евгения Осипова
Илья Алексеев
Олег Алмазов
Алиса Признякова
Марина Могилевская
Александр Наумов

Плюс любовь
16 серия

16.15 Т/с «Инспектор Линли» (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Инспектор Линли» (16+).
18.25 «Право голоса» (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Чистая проба».
21.45 «Петровка, 38» (16+).
22.00 «События».
22.30 «Человек Сверхспособный». Спецрепортаж (12+).
23.05 «Без обмана». «Яичный шок» (16+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 «Футбольный центр».
1.05 «Мозговой штурм». «Просвечивающие» технологии» (12+).
1.45 Детектив «Вера» (Великобритания) (16+).
3.35 Д/ф «Большие деньги. Сблосны и проклятые».
5.10 Д/ф «В саду подводных камней» (12+).

СТС

6.00 М/ф «Разные колеса».
6.35 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
6.55 М/с «Смешарики».
7.30 М/с «Приключения Тома и Джерри» (6+).
8.00 Осторожно: Дети! (16+).
9.00 6 кадров (16+).
9.30 6 кадров (16+).
9.50 Т/с «Воронины» (16+).
11.20 Триллер «С меня хватит!» (США) (16+).
13.30 6 кадров (16+).
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
15.00 Шоу Уральских пельменей. Коллидоры искусств (16+).
17.00 Т/с «Последний из Магикян» (16+).
18.00 Т/с «Кухня» (16+).
18.30 Т/с «Воронины» (16+).
19.00 Т/с «Воронины» (16+).
21.00 Т/с «Кухня» (16+).
21.30 Боевик «Риддик».
23.45 6 кадров (16+).
0.00 6 кадров (16+).
0.30 Большой вопрос (16+).
1.05 6 кадров (16+).
1.45 Т/с «Два короля» (16+).
2.15 Хочу верить (16+).
2.45 М/ф «Клуб Винкс. Темный Феникс» (Италия).
3.40 Боевик «Уличный боец. Последняя битва».

REN TV

5.00 Т/с «Настоящее правосудие: призрак».
6.00 «Званный ужин» (16+).
7.00 «Информационная программа 112» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости 24» (16+).
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
11.00 «Документальный спецпроект: «Бессмертие против смерти»».
12.00 «Информационная программа 112» (16+).
12.30 «Новости 24» (16+).
13.00 «Званный ужин» (16+).
14.00 «Засуди меня» (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112» (16+).
19.30 «Новости 24» (16+).
20.00 «Смотреть всем!» (16+).
20.30 Х/ф «Брат» (16+).
22.30 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости 24» (16+).
23.30 «Смотреть всем!» (16+).
0.30 Х/ф «Брат» (16+).
2.30 Х/ф «Про уроков и людей» (16+).
4.15 «Следаки» (16+).

ПЕТЕРБУРГ -
5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5» (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Боевик «По прозвищу «Зверь» (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30-17.30 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы. Два отца» (16+).
19.30 Т/с «Детективы. Дурочек березовый» (16+).
22.25 Д/ф «Камилль Писсаро» (Украина).
22.30 Д/с «Вселенная Вячеслава Иванова».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Х/ф «Два капитана»
1.40 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»
2.40 Д/ф «Брюгген. Северный плацдарм Ганзейского союза».

0.15 Т/с «Детективы. Потерянные дни» (16+).
0.45 Т/с «Детективы. Бало-вень судьбы» (16+).
1.20 Т/с «Детективы. Верная жена» (16+).
1.55 Т/с «Детективы. Два отца» (16+).
2.25 Т/с «Детективы. Дурочек березовый» (16+).
3.00 Т/с «Детективы. Смертельный нокаут».
3.30 Т/с «Детективы. Песочница» (16+).
4.00 Т/с «Детективы. Кому нужна бабушка» (16+).

КУЛЬТУРА

7.00 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Старомодная комедия».
11.55 «Линия жизни». Олеся Николаева.
12.50 «Острова». Е. Карелов.
13.30 Х/ф «Два капитана»
14.40 Д/ф «Брюгген. Северный плацдарм Ганзейского союза» (Германия).
15.00 «Новости культуры».
15.10 Спектакль «Кин IV».
18.10 «Мастер-класс». Мирелла Френи.
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Живая Вселенная». «Луна. Возвращение».
19.45 «Острова». Е. Карелов.
20.25 «Спокойной ночи, малыши!»
20.40 «Восемь вечеров с Вениамином Смеховым». Я пришел к вам со стихами... Саша Черный и Игорь Северянин.
21.35 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк» (Франция).
22.25 Д/ф «Камилль Писсаро» (Украина).
22.30 Д/с «Вселенная Вячеслава Иванова».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Х/ф «Два капитана»
1.40 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»
2.40 Д/ф «Брюгген. Северный плацдарм Ганзейского союза».

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут (16+).
7.30 Джейми: обед за 30 минут (16+).
8.00 Полезное утро (16+).
8.40 М/ф.
9.40 Летний фреш (16+).
10.10 Киноповесть «Семь часов до гибели» (16+).
11.30 По делам несовершеннолетних (16+).
12.30 Спасите нашу семью.
14.10 Т/с «Метод Лавровой».
18.00 Т/с «Она написала убийство» (США) (16+).
18.55 Одна за всех (16+).
19.00 Т/с «Не родись красивой» (16+).
20.40 Т/с «Доктор Хаус».
0.00 Одна за всех (16+).
0.30 Х/ф «Чудеса в Решетове» (16+).
2.30 Т/с «Династия» (США).
3.25 Спасите нашу семью.

ТВ-3

6.00 М/ф.
8.30 Д/ф «Святые. Матрона Московская» (12+).
9.30 Д/ф «Феномен Ванги».
10.30 Д/ф «Ванга. Испытание дорож» (12+).
11.30 Т/с «Аврора» (12+).
12.30 Т/с «Аврора» (12+).
13.30 Х-Версии. Другие новости (12+).
14.00 Д/ф «Охотники за привидениями» (16+).
14.30 Д/ф «Охотники за привидениями» (16+).
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф «Гадалка» (12+).
16.30 Д/ф «Гадалка» (12+).
17.00 Д/ф «Гадалка» (12+).
17.30 Д/ф «Слепая» (12+).
18.00 Х-Версии. Другие новости (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Касл» (12+).
20.20 Т/с «Касл» (12+).
21.15 Т/с «Секретные материалы» (16+).
22.05 Т/с «Секретные материалы» (16+).
23.00 Х/ф «Охотник за пришельцами».
0.45 Х-Версии. Другие новости (12+).
1.15 Х/ф «Жена путешественника во времени».

вторник, 26 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания «Турчидаг» на лакском языке
11.30 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.45 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Вера в будущее
18.35Ток-шоу «Территория общения». Ботлих –Новолак
15 лет спустя
19.30 Реклама
19.35 Вести Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Греция глазами гурмана с Нардой»
09.30 Х/ф «Принцесса цирка» (16+)
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.30 Web-обзор
14.00 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Лакские песни» (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Свинарка и пастух» (16+)
18.45 Передача на лакском языке «Аьрчи ва аглу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Бизнес Дагестана»
20.40 Проект «Разумные слова и реальные дела»

21.00 «Время футбола» в прямом эфире
22.00 Д/ф «Сказка поющих узор» (6+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Крупным планом»
23.30 Т/с «Оранжевые ерши» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Аэропорт»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
14.25 «Добрый день».
15.00 Новости.
15.20 Т/с «Ясмин».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Новости.
18.50 «Довой поженемся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
23.30 Т/с «Фарго» (18+).
1.40 Х/ф «Прелюдия к поцелую».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Прелюдия к поцелую».
3.50 «В наше время» (12+).

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «От Петра до Николая. Традиции русских полков».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Вести - Москва».
11.50 «Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Вести - Москва».

14.50 «Дежурная часть».
15.00 «Большие надежды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Вести - Москва».
18.05 «Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Плюс любовь».
0.40 «Икона».
1.55 Х/ф «Адвокат».
3.20 «От Петра до Николая. Традиции русских полков».
4.15 «Комната смеха».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «Спасатели».
8.35 «До суда».
9.35 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.30 «Прокурорская проверка».
15.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Москва. Три вокзала 7».
18.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.55 Т/с «Брат за брата».
21.50 Т/с «Ментовские войны».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.20 Д/ф «Великие праздники. Преображение Господне» (12+).
8.45 Х/ф «Евдокия».
10.55 «Доктор И...» (16+).

11.30 «События».
11.50 Х/ф «Сержант милиции» (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Петровка, 38» (16+).
15.25 «Без обмана». «Яичный шок» (16+).
16.15 Т/с «Инспектор Линли» (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Инспектор Линли» (Великобритания).
18.25 «Право голоса» (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Чистая проба».
21.45 «Петровка, 38» (16+).
22.00 «События».
22.30 «Осторожно, мошенники!» (16+).
23.05 «Без обмана». «Заварка для чайников».
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Страшная красавица» (12+).
2.35 Т/с «Исцеление любовью» (12+).
3.35 Д/ф «Контрацептивы. Убийный бизнес».

СТС

6.00 М/ф «Достать до неба».
6.35 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
6.55 М/с «Смешарики».
7.30 М/с «Приключения Тома и Джерри» (6+).
8.00 Т/с «Воронины» (16+).
9.00 Т/с «Воронины» (16+).
9.30 6 кадров (16+).
9.45 Т/с «Последний из Магикян» (16+).
10.45 Т/с «Восьмидесятые».

11.15 Боевик «Риддик».
13.30 Т/с «Воронины» (16+).
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
15.00 Шоу Уральских пельменей. Коллидоры искусств (16+).
16.00 Шоу Уральских пельменей. В ВУЗ не двум! (16+).
17.00 Т/с «Последний из Магикян» (16+).
18.00 Т/с «Кухня» (16+).
18.30 Т/с «Воронины» (16+).
19.00 Т/с «Воронины» (16+).
21.00 Т/с «Кухня» (16+).
21.30 Боевик «Неудержимые» (США) (16+).
23.20 6 кадров (16+).
0.00 6 кадров (16+).
0.30 Большой вопрос (16+).
1.00 Боевик «Уличный боец. Последняя битва» (США - Япония) (16+).
2.55 Т/с «Два короля» (16+).
3.25 Хочу верить (16+).
3.55 Комедия «Рыжий пес» (Австралия) (16+).
5.40 Музыка на СТС (16+).

REN TV

5.00 «Следаки» (16+).
5.40 «Смотреть всем!» (16+).
6.00 «Званный ужин» (16+).
7.00 «Информационная программа 112» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости 24» (16+).
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).
11.00 «Документальный спецпроект: «Мужчина против женщины»».
12.00 «Информационная программа 112» (16+).

Т/с «Исцеление любовью».

12.30 «Новости 24» (16+).
13.00 «Званный ужин» (16+).
14.00 «Засуди меня» (16+).
15.00 «Семейные драмы» (16+).
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство» (16+).
19.00 «Информационная программа 112» (16+).
19.30 «Новости 24» (16+).
20.00 «Смотреть всем!» (16+).
20.30 Х/ф «Брат 2» (16+).
23.00 «Новости 24» (16+).
23.30 «Смотреть всем!» (16+).
0.30 Х/ф «Брат 2» (16+).
3.00 Х/ф «Сестры» (16+).
4.40 «Следаки» (16+).

ПЕТЕРБУРГ -
5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5» (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Детектив «Тайна записной книжки» (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
13.40 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
14.45 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
15.30 «Сейчас».
16.00 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
16.20 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
17.20 Т/с «Бандитский Петербург 2» (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы. Домработница» (16+).
19.30 Т/с «Детективы. Последнее испытание».
20.00 Т/с «Детективы. Драма на заводе» (16+).
20.30 Т/с «След. Приговор».
21.15 Т/с «След. Мошенники» (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След. Папина свадьба» (16+).
23.10 Т/с «След. Взятка».
0.00 Мелодрама «По семейным обстоятельствам».
2.35 Комедия «Дачная поездка сержанта Цыбули».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Холодная лавка всякой всячины» (Великобритания).
11.20 «Лето Господне». Преображение.
11.50 Д/ф «Ускорение. Пулковская обсерватория».
12.15 «Уроки рисования с Сергеем Андрияком».
12.40 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк» (Франция).
13.30 Х/ф «Два капитана»
14.45 «Важные вещи». Путешки Павла Г.
15.00 «Новости культуры».
15.10 Спектакль «Мертвые души».
17.55 Д/ф «Макао. Остров счастья» (Германия).
18.10 «Мастер-класс». Ван Клиберна.
18.50 Д/ф «Герард Меркатор» (Украина).
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Живая Вселенная». «Поиски жизни».
19.45 «Больше, чем любовь». Карл Маркс и Женни фон Вестфален.
20.25 «Спокойной ночи, малыши!»
20.40 «Большая семья». О. Будина.
21.35 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк» (Франция).
22.25 Д/ф «Петр Первый» (Украина).
22.30 Д/с «Вселенная Вячеслава Иванова».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Х/ф «Два капитана»
0.45 «Лето Господне». Преображение.
1.15 Оркестровые миниатюры С. Прокофьева и Ж. Бизе.
1.55 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»
2.40 Д/ф «Брюгген. Северный плацдарм Ганзейского союза».

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут (16+).

среда, 27 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

11.30 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.45 Вести Дагестан
18.20 Дорожный патруль
18.35 Преодоление . Очерк о тренере и мастере ММА А. Айгумове
19.05 Приоритетные проекты . Что сделано ?
19.35 Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Греша глазами гурмана с Нардой»
09.25 Х/ф «Незнайка с нашего двора» (12+)
12.10 Проект «Разумные слова и реальные дела»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Время футбола»
14.00 «Крупным планом» (16+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Бизнес Дагестана»
15.30 «Диаспора»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/ф «Мир природы»
17.45 Передача на чеченском языке «Вайнах» (0+)
18.25 Мультфильм (0+)
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (0+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «На виду» (12+)
20.50 «Час размышлений» (12+)
21.20 «Агросектор» (12+)

21.55 «Все грани» с Анвером Багировым (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Аутодафе» (16+)
00.00 Д/с «Испанские города XXI века» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Подозрение» (16+)
05.40 Х/ф «У самого синего моря» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
14.25 «Добрый день».
15.00 Новости.
15.20 Т/с «Ясмин».
17.00 «Ноедине со всеми».
18.00 Новости.
18.50 «Довой поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
23.30 Т/с «Фарго». (18+).
1.20 Х/ф «Цезарь должен умереть».
2.45 Анимаци. фильм «Дельго».
3.00 Новости.
3.05 Анимаци. фильм «Дельго».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «На пороге вечности. Код доступа». Фильм 1.
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Вести - Москва».
11.50 «Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».

14.00 «Вести».
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 «Большие надежды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Вести - Москва».
18.05 «Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Плюс любовь».
0.40 «Карибский кризис. Непонятая история».
1.50 Х/ф «Адвокат»
3.20 «Честный детектив».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «Спасатели».
8.35 «До суда».
9.35 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.30 «Прокурорская проверка».
15.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Москва. Три вокзала 8».
18.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.45 Т/с «Брат за брата».
21.35 Т/с «Ментовские войны».
22.30 Футбол.
0.40 Т/с «Ментовские войны».
1.40 «Лига чемпионов УЕФА. Обзор».
2.10 «Дачный ответ».
3.10 Т/с «Двое с пистолетами».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Ожидание полковника Шалигина».
9.55 Д/ф «Ольга Волкова. Не хочу быть звездой».

10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Выгодный контракт» (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Петровка, 38». (16+).
15.25 «Без обмана». «Заварка для чайников».
16.10 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
18.25 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Чистая проба».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Линия защиты».
23.05 «Хроники московского быта. Двоеженцы».
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Охранник для дочери». (Польша). (16+).
2.50 Т/с «Исцеление любовью» (12+).
3.50 «Осторожно, мошенники!» (16+).
4.20 Д/ф «Каторжанка».

СТС

6.00-7.30 М/ф
8.00 Т/с «Воронины». (16+).
9.00 Т/с «Воронины». (16+).
9.30 6 кадров. (16+).
9.40 Т/с «Последний из Магикян». (16+).
10.40 Т/с «Восьмидесятые».
11.10 Х/ф «Вертикальный предел».
13.30 6 кадров. (16+).
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
15.00 Шоу Уральских пельменей. В ВУЗ не дуем!
17.00 Т/с «Последний из Магикян». (16+).
18.00 Т/с «Кухня». (16+).
18.30 Т/с «Воронины». (16+).
19.00 Т/с «Воронины». (16+).
21.00 Т/с «Кухня». (16+).
21.30 Боевик «Напролом».
23.20 6 кадров. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Большой вопрос. (16+).
1.00 Комедия «Рыжий пес».
2.45 Т/с «Два короля». (16+).
3.15 Комедия «Казаам».
5.00 М/ф «Клуб Винкс. Судьба Блум». (Италия). (16+).

Х/ф «Охранник для дочери»

REN TV

5.00 «Следы». (16+).
5.30 «Смотреть всем!» (16+).
6.00 «Званный ужин». (16+).
7.00 «Информационная программа 112». (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости 24». (16+).
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
11.00 «Документальный спецпроект: "Еда против человека"». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости 24». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 «Засуди меня». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости 24». (16+).
20.00 «Смотреть всем!» (16+).
20.30 Х/ф «Жмурки». (16+).
22.40 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости 24». (16+).
23.30 «Смотреть всем!» (16+).
0.30 Х/ф «Жмурки». (16+).
2.30 Х/ф «Серебряные голубы». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на "5"». (6+).

9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Комедия «Дачная поездка сержанта Цыбули». (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30-17.00 Т/с «Гардемарин, вперед!» (12+).
15.30 «Сейчас».
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы. Двойной угон». (16+).
19.30 Т/с «Детективы. Минздрав предупреждает».
20.00 Т/с «Детективы. После дождя в четверг».
20.30 Т/с «След. Золотой ключик». (16+).
21.15 Т/с «След. Свой чужой ребенок». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След. Братская любовь». (16+).
23.10 Т/с «След. Смерть господина из Пуэрто Принцессы». (16+).
0.00 Комедия «Медовый месяц». (12+).
1.50 Мелодрама «По семейным обстоятельствам».

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныос».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Холодная лавка всякой всячины»
11.55 Д/ф «Монастыри Ахпат и Санамин, непохожие братья».
12.10 «Уроки рисования с

Сергеем Андриякой». «Розы на фоне».
12.40 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк». (Франция).
13.30 Х/ф «Два капитана»
15.00 «Новости культуры».
15.10 Спектакль «Чума на оба ваши дома».
18.10 «Мастер-класс». М. Венгеров.
18.50 Д/ф «Данте Алигьери». (Украина).
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Живая Вселенная». «Земля и Венера. Соседки».
19.45 «Острова». В. Теличина.
20.25 «Спокойной ночи, малыши!»
20.40 Творческий вечер Алексея Баталова в Доме актера.
21.20 Д/ф «Ветряные мельницы Киндердейка».
21.35 Д/ф «Рим. Тайны, скрытые под землей». (Великобритания - США).
22.30 Д/с «Вселенная Вячеслава Иванова».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Х/ф «Два капитана»
0.35 Опера «Шекспир и Верди». «Отелло».
1.25 Д/ф «Ускорение. Пулковская обсерватория».
1.55 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро. (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
8.00 Полезное утро. (16+).
8.40 М/ф.
9.05 Летний фреш. (16+).
9.35 Драма «Тяжелая повесть». (16+).
11.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
12.30 Спасите нашу семью.
14.10 Т/с «Метод Лавровой».
18.00 Т/с «Она написала убийство». (США). (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Не родись красивой». (16+).
20.40 Т/с «Доктор Хаус».
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Бомж». (Украина). (16+).
2.30 Т/с «Династия». (США).

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф «Далеко и еще дальше с М. Кожуховым».
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с «Аврора». (12+).
12.30 Т/с «Аврора». (12+).
13.30 Х-Версии. Другие новости. (12+).
14.00 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
14.30 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф «Гоголка». (12+).
16.30 Д/ф «Гоголка». (12+).
17.00 Д/ф «Гоголка». (12+).
17.30 Д/ф «Слепая». (12+).
18.00 Х-Версии. Другие новости. (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Касл». (12+).
20.20 Т/с «Касл». (12+).
21.15 Т/с «Секретные материалы». (16+).
22.05 Т/с «Секретные материалы». (16+).
23.00 Х/ф «Охотник на троллей». (Норвегия). (16+).
1.00 Х-Версии. Другие новости. (12+).
1.30 Х/ф «Божественные тайны сестричек Я-Я».
3.45 Х/ф «Капитан Гром и Святой Грааль».

четверг, 28 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
09.00 Канал национального вещания Гюлистан на азербайджанском языке
11.30 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.45 Вести Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Дагестан спортивный
18.40 Планета «Культура»
19.35 Вести Дагестан
РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (0+)
08.00 Мультфильмы
08.30 Новости Дагестана
08.50 Д/с «Греша глазами гурмана с Нардой»
09.30 Передача на чеченском языке «Вайнах»
10.10 Х/ф «Здравствуйте, я ваша тетя» (12+)
12.00 «Час размышлений»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Аутодафе»
14.00 «Агросектор»
14.30 Новости Дагестана
14.50 «Все грани» с Анвером Багировым
15.25 «Ступень к Парнасу»
16.30 Новости Дагестана
16.50 Д/ф «Мир природы»
17.45 «Вдохновение» Камиль Чутуев (6+)
18.25 Обзор газеты «Лаккикат» (16+)
18.45 Передача на аварском языке «Паданги галамалги заманти»
19.30 Новости Дагестана
20.00 «На виду. Спорт» в прямом эфире

20.50 «Метроритм»
21.40 К 40-летию Чиркейской ГЭС Д/ф «Дагестанская арка» (12+)
22.00 «Природа и общество» (12+)
22.30 Новости Дагестана
23.00 «Колеса» (12+)
23.30 Т/с «Оранжевые ерши» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Газовый свет»
05.50 Х/ф «Тайна горного озера» (12+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
14.25 «Добрый день».
15.00 Новости.
15.20 Т/с «Ясмин».
17.00 «Ноедине со всеми».
18.00 Новости.
18.50 «Довой поженимся!»
19.50 «Пусть говорят».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
23.30 Т/с «Фарго». (18+).
1.20 Х/ф «Ослепленный желаниями». (12+).
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Ослепленный желаниями». (12+).
3.25 «В наше время». (12+).
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «На пороге вечности. Код доступа». Фильм 2.
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».
11.30 «Вести - Москва».
11.50 «Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».

14.00 «Вести».
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 «Большие надежды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Вести - Москва».
18.05 «Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Плюс любовь».
0.40 «Планета Вавилон. Хроники великой рецессии».
2.00 Х/ф «Адвокат»
3.20 «На пороге вечности. Код доступа». Фильм 2.

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «Спасатели».
8.35 «До суда».
9.35 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.30 «Прокурорская проверка».
15.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Москва. Три вокзала 8».
18.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.55 Т/с «Брат за брата».
21.50 Т/с «Ментовские войны».
23.35 «Сегодня. Итоги».
0.00 Т/с «Глухоры. Возвращение».
2.55 «Дикий мир».
3.05 Т/с «Двое с пистолетами».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.20 Х/ф «Родная кровь».
10.05 Д/ф «Леонид Каневский. Беззащитный счастливчик». (12+).

10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Выгодный контракт» (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Петровка, 38». (16+).
15.25 «Хроники московского быта. Двоеженцы».
16.10 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
18.25 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Чистая проба».
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Истории спасения».
23.05 Д/ф «Маршал жуков. Первая победа». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Комедия «Пришельцы».
2.45 Т/с «Исцеление любовью» (12+).
3.40 «Линия защиты». (16+).

СТС

6.00 М/ф «Варежка».
6.35 М/с «Пингвиненок Пороро». (6+).
6.55 М/с «Смешарики».
7.30 М/с «Приключения Тома и Джерри». (6+).
8.00 Осторожно: Дети! (16+).
8.30 Т/с «Воронины». (16+).
9.00 Т/с «Воронины». (16+).
9.30 6 кадров. (16+).
9.40 Т/с «Воронины». (16+).
10.10 Т/с «Последний из Магикян». (16+).
11.10 Т/с «Восьмидесятые».
11.40 Боевик «Напролом».
13.30 6 кадров. (16+).
14.00 Т/с «Восьмидесятые».
15.00 Шоу Уральских пельменей. В ВУЗ не дуем!
16.00 Шоу Уральских пельменей. Вялые паруса
17.00 Т/с «Последний из Магикян». (16+).
18.00 Т/с «Кухня». (16+).
18.30 Т/с «Воронины». (16+).
19.00 Т/с «Воронины». (16+).
21.00 Т/с «Кухня». (16+).
21.30 Боевик «Час расплаты». (США). (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Большой вопрос. (16+).
1.00 Комедия «Казаам».

2.45 Т/с «Два короля». (16+).
3.15 Хочу верить. (16+).
3.45 М/ф).

REN TV

5.00 «Следы». (16+).
5.45 «Смотреть всем!» (16+).
6.00 «Званный ужин». (16+).
7.00 «Информационная программа 112». (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости 24». (16+).
9.00 «Нам и не снилось»: «Доктор Фрейд против Господа Бога». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости 24». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 «Засуди меня». (16+).
15.00 «Семейные драмы».
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости 24». (16+).
20.00 «Смотреть всем!» (16+).
20.30 Х/ф «Русский спецназ». (16+).
22.15 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости 24». (16+).
23.30 «Смотреть всем!» (16+).
0.30 Х/ф «Русский спецназ».
2.15 «Чистая работа». (12+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на "5"». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Х/ф «Конец императора тайги». (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30-17.25 Х/ф «Ермак»
15.30 «Сейчас».
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы. Гусиная голова». (16+).
19.30 Т/с «Детективы. Страшные письма».
20.00 Телесериал «Детективы. Цыганское золото». (16+).
20.30 Т/с «След. Сердце матери». (16+).
21.15 Т/с «След. Убийство на свадьбе». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След. Никто не узнает». (16+).

Т/с «Два короля»

23.15 Т/с «След. Девять жизней». (16+).
0.00 Комедия «Яды, или Всемирная история отравлений». (12+).
2.15 Комедия «Медовый месяц». (12+).
4.05 Художественный/ф «Конец императора тайги». (12+).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныос».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Как вам это понравится». (США).
12.00 Д/ф «Гималаи. Горная дорога в Дарджилинг. Путешествие в облака». (Германия).
1.55 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»

бит. Драма в тени легенды».
20.25 «Спокойной ночи, малыши!»
20.40 «Острова».
21.35 Д/ф «Рим. Тайны, скрытые под землей». (Великобритания - США).
22.30 Д/с «Вселенная Вячеслава Иванова».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Х/ф «Два капитана»
1.40 Д/ф «Гималаи. Горная дорога в Дарджилинг. Путешествие в облака». (Германия).
1.55 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2»
ДОМАШНИЙ
6.30 Удачное утро. (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
8.00 Полезное утро. (16+).
8.40 М/ф.
9.05 Летний фреш. (16+).
9.35 Детектив «Тайна черных дроздов». (16+).
11.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
12.30 Спасите нашу семью.
14.10 Т/с «Метод Лавровой».
18.00 Т/с «Она написала убийство». (США).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Не родись красивой». (16+).
20.40 Т/с «Доктор Хаус».

0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Химия чувств». (Украина). (16+).
2.25 Т/с «Династия». (США).
3.20 Спасите нашу семью.
6.00 М/ф.
9.00 Д/ф «Далеко и еще дальше с М. Кожуховым».
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с «Аврора». (12+).
12.30 Т/с «Аврора». (12+).
13.30 Х-Версии. Другие новости. (12+).
14.00 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
14.30 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
15.00 Мистические истории.
16.00 Д/ф «Гоголка». (12+).
16.30 Д/ф «Гоголка». (12+).
17.00 Д/ф «Гоголка». (12+).
17.30 Д/ф «Слепая». (12+).
18.00 Х-Версии. Другие новости. (12+).
18.30 Т/с «Пятая стража».
19.30 Т/с «Касл». (12+).
20.20 Т/с «Касл». (12+).
21.15 Т/с «Секретные материалы». (16+).
22.05 Т/с «Секретные материалы». (16+).
23.00 Х/ф «Рыба-монстр».
0.45 Х-Версии.
1.15 Х/ф «Кенгуру Джеппот».
3.00 Х/ф «Там, где живут чудовища». (США). (12+).

пятница, 29 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

8.05-8.08 Вести Дагестан
8.36-8.41 Вести Дагестан
11.30 Вести Дагестан
14.30 Вести Дагестан
17.45 Вести – Северный Кавказ
18.15 Реклама
18.20 Мир вашему дому
18.40 «Мы» детская программа к дню Знаний
19.00 Молодые дарования
19.30 Реклама.
19.35 Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Поданги галамалги заманги»
07.50 Обзор газеты «Хакыкьят» (16+)
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Греция глазами гурмана с Нардой»
09.25 Х/ф «Волшебный голос Джельсонино»
12.00 К 40-летию Чиркейской ГЭС Д/ф «Дагестанская арка» (12+)
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение» Камил Чутуев (6+)
13.40 «Колеса» (12+)
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «У Древнего Каспия» (6+)
15.00 «Природа и общество» (12+)
15.30 «Метроритм»
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Год культуры на РГВК»
18.05 Мультфильм

18.20 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
19.55 Специальный репортаж
20.10 «Здоровье» в прямом эфире
21.10 Проект «Разумные слова и реальные дела»
21.35 Проект Мурада Халилова «Дагестанцы в Москве» (16+)
21.55 «Все грани» с Анвером Багировым
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Город молодых»
23.20 Т/с «Оранжевые ерши» (16+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
04.00 Х/ф «Касабланка»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Личная жизнь следователя Савельева».
14.25 «Добрый день».
15.00 Новости.
15.20 Т/с «Ясмин».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Новости.
18.50 «Поле чудес».
19.50 «Точь-в-точь».
21.00 «Время».
21.30 «Точь-в-точь».
23.25 Д/ф «Агнета: АББА и далее...»
0.30 Х/ф «Тонкая красная линия».
3.40 «В наше время» (12+).
4.35 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».
9.00 «Тайны секретных протоколов».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести».

11.30 «Вести - Москва».
11.50 «Дежурная часть».
12.00 Т/с «Тайны следствия».
13.00 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Вести - Москва».
14.50 «Дежурная часть».
15.00 «Большие надежды».
16.00 Т/с «Пока станица спит».
17.00 «Вести».
17.45 «Вести - Москва».
18.05 «Дежурная часть».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 Вести - Москва».
20.00 «Вести».
21.00 Х/ф «Идеальный мужчина».
0.40 «Живой звук».
2.35 «Горячая десятка».
3.45 «Комната смеха».

НТВ

6.00 «НТВ утром».
8.10 «Спасатели».
8.35 «До суда».
9.35 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.55 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».
14.30 «Прокурорская проверка».
15.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.30 Т/с «Москва. Три вокзала 8».
18.35 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
19.00 «Сегодня».
19.55 Т/с «Брат за брата».
23.50 Т/с «Глухарь. Возвращение».
2.50 «Дикий мир».
3.20 Т/с «Грязная работа».
5.05 Т/с «Три звезды».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Искатели».
10.05 Д/ф «Наталья Селезнева. Секрет пани Каторины». (12+).
10.55 «Доктор И...» (16+).

11.30 «События».
11.50 Детектив «Игра без козырей». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Петровка, 38». (16+).
15.25 Д/ф «Маршал Жуков. Первая победа». (12+).
16.15 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
17.30 «События».
17.50 Т/с «Инспектор Линли». (Великобритания).
18.25 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.45 Детектив «Сыщик Путилин». (12+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 Комедия «Дживс и Вустер. Тромбон». (Великобритания). (12+).
23.40 Х/ф «Неидеальная женщина». (12+).
1.35 Д/ф «Касабланка. Шахматный король и его королева». (12+).
2.30 Д/ф «Живешь только дважды». (12+).
4.00 Д/ф «Служебный брак».
4.55 Т/с «Атлас Дискавери. Открывая Бразилию».

СТС

6.00 М/ф «Лиса и заяц».
6.35 М/с «Пингвиненок Пороро». (6+).
6.55 М/с «Смешарики».
7.30 М/с «Приключения Тома и Джерри». (6+).
8.00 Осторожно: Дети! (16+).
8.30 Т/с «Воронины». (16+).
9.00 Т/с «Воронины». (16+).
9.30 6 кадров. (16+).
9.45 Т/с «Последний из Магикян». (16+).
10.45 Т/с «Восьмидесятые».
11.15 Боевик «Час расплаты». (США). (16+).
13.30 6 кадров. (16+).
14.00 6 кадров. (16+).
14.10 Шоу Уральских пельменей. Выевые паруса
15.10 Шоу Уральских пельменей. Тень знаний.
17.05 Шоу Уральских пельменей. Падал прошлогодний смех. (16+).

18.30 Т/с «Воронины». (16+).
19.00 Шоу Уральских пельменей. В гостях у скалки. (16+).
20.30 Шоу Уральских пельменей. Весь апрель - никому. (16+).
22.00 Шоу Уральских пельменей. Выевые паруса. (16+).
23.00 Студенты (16+).
0.00 Комедия «Простые сложности». (США). (18+).
2.15 Т/с «Два короля». (16+).
2.45 Хочу верить. (16+).
3.15 М/ф «Клуб Винкс. Месь Трикс». (Италия). (12+).
4.05 Мелодрама «Любовный переплет». (США). (16+).

REN TV

5.00 «Следаки». (16+).
6.00 «Званный ужин». (16+).
7.00 «Информационная программа 112». (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости 24». (16+).
9.00 «Нам и не снилось»: «Магия власти». (16+).
12.00 «Информационная

программа 112». (16+).
12.30 «Новости 24». (16+).
13.00 «Званный ужин». (16+).
14.00 «Засуди меня». (16+).
15.00 «Семейные драмы». (16+).
16.00 «Не ври мне!» (16+).
17.00 «Не ври мне!» (16+).
18.00 «Верное средство». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости 24». (16+).
20.00 «Документальный спецпроект»: «Битва славянских богов». (16+).
21.00 «Документальный спецпроект»: «Битва затерянных миров». (16+).
22.00 «Документальный спецпроект»: «Заговор против России». (16+).
22.50 «Смотреть всем!» (16+).
23.50 Х/ф «Апокалипсис». (16+).
2.30 Х/ф «Апокалипсис».
3.45 Х/ф «Апокалипсис».

Х/ф «Идеальный мужчина»

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Момент истины». (16+).
7.00 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происхождения».
10.00 «Сейчас».
10.30 Х/ф «Кортик» (12+).
11.40 Х/ф «Кортик» (12+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Х/ф «Кортик» (12+).
13.20 Х/ф «Кортик» (12+).
14.30 Х/ф «Бронзовая птица» (12+).
15.30 «Сейчас».
16.00 Х/ф «Бронзовая птица» (12+).
16.10 Х/ф «Бронзовая птица» (12+).
17.20 Х/ф «Бронзовая птица» (12+).
18.30 «Сейчас».
19.00-1.45 Т/с «След».
2.35 Т/с «Гардемарины, вперед!» (12+).
3.30 Т/с «Гардемарины, вперед!» (12+).
4.30 Т/с «Гардемарины, вперед!» (12+).
5.25 Т/с «Гардемарины, вперед!» (12+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Я люблю».
11.50 Д/ф «Рим. Тайны, скрытые под землей». (Великобритания - США).
12.40 Х/ф «Два капитана»
15.00 «Новости культуры».
15.10 Спектакль «Таланты и поклонники».
18.15 «Мастер-класс». В. Крайнев.
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Искатели». Трагедия в стиле барокко».
20.00 «Эпизоды».
20.40 Х/ф «Театр».
23.00 «Новости культуры».
23.20 Большой джаз.
1.30 Д/ф «Дом искусств».
1.55 Х/ф «Зовите повитуху. Глава 2».

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро. (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
8.00 Полезное утро. (16+).
8.40 М/ф.
8.45 Х/ф «Семья Ивановых».
10.40 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (США). (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
22.45 Д/с «Звездные истории». (16+).
23.35 Одна за всех. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Холмы и равнины». (16+).
2.25 Т/с «Династия». (США).
3.20 Т/с «Комиссар Рекс».

ТВ-3

6.00 М/ф.
9.00 Д/ф «Далеко и еще дальше с М. Кожуховым». (12+).
10.00 Параллельный мир.
11.00 Параллельный мир.
11.30 Т/с «Аврора». (12+).
12.30 Т/с «Аврора». (12+).
13.30 X-Версии. Другие новости. (12+).
14.00 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
14.30 Д/ф «Охотники за привидениями». (16+).
15.00 Мистические истории. (16+).
16.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
16.30 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.00 Д/ф «Гадалка». (12+).
17.30 Д/ф «Слепа». (12+).
18.00 Программа X-версии. Громкие дела. (12+).
19.00 Человек-невидимка. (12+).
20.00 Х/ф «Властелин колец: Две крепости». (США).
23.30 Программа X-версии. Громкие дела. (12+).
0.45 Европейский покерный тур. (18+).
1.45 Х/ф «Рыба-монстр».
3.30 Х/ф «Кенгуру Джеклоп».

суббота, 30 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

10.05 Реклама
10.10 Эльза Рамазанова . Воспоминания. Премьера доквидеофильма
10.55 Реклама
11.10 Вести Дагестан
14.20 Вести Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
07.40 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Греция глазами гурмана с Нардой»
09.30 «Здоровье»
10.35 Проект Мурада Халилова «Дагестанцы в Москве» (16+)
10.50 «Город молодых»
11.20 О здоровье ребенка в программе «Мой малыш»
11.50 Мультфильм
12.05 «Галерея вкусов»
12.50 Концерт оркестра «Виртуозы Москвы» п/у В. Спивакова (12+)
14.50 Х/ф «Старик Хоттабыч» (6+)
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Круглый стол»
17.45 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Цовкра»
18.10 «Вдохновение»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вохтар ва инсанар» (0+)
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 Проект «Мастер спорта. Турнир в Грозном» (12+)
20.30 «Полифония»
21.40 Просветительская

программа «Разумный взгляд» (12+)
22.30 Время новостей Дагестана
22.55 Х/ф «Небесный тихход» (12+)
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Ночной канал
03.45 Х/ф «Звуки музыки»
ПЕРВЫЙ
5.00 Х/ф «Убийство в Саншайн-Менор».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Убийство в Саншайн-Менор».
6.45 Х/ф «Лучшее лето нашей жизни».
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 «Играй, гармонь любимая!»
9.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Смак». (12+).
10.55 Д/ф «Игорь Ливанов. С чистого листа». (12+).
12.00 Новости.
12.15 «Идеальный ремонт».
13.10 Х/ф «Каникулы строгого режима». (12+).
16.00 «Фестиваль бардовской песни».
18.00 Новости.
18.15 «Кто хочет стать миллионером?»
19.20 «Две звезды».
21.00 «Время».
21.30 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
23.10 «КВН». Премьер-лига.
0.40 Х/ф «Последствия любви».
2.40 Х/ф «История Антуана Фишера». (12+).
4.50 «В наше время». (12+).

ПЕРВЫЙ

5.00 Х/ф «Убийство в Саншайн-Менор».
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Убийство в Саншайн-Менор».
6.45 Х/ф «Лучшее лето нашей жизни».
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 «Играй, гармонь любимая!»
9.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Смак». (12+).
10.55 Д/ф «Игорь Ливанов. С чистого листа». (12+).
12.00 Новости.
12.15 «Идеальный ремонт».
13.10 Х/ф «Каникулы строгого режима». (12+).
16.00 «Фестиваль бардовской песни».
18.00 Новости.
18.15 «Кто хочет стать миллионером?»
19.20 «Две звезды».
21.00 «Время».
21.30 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
23.10 «КВН». Премьер-лига.
0.40 Х/ф «Последствия любви».
2.40 Х/ф «История Антуана Фишера». (12+).
4.50 «В наше время». (12+).

РОССИЯ 1

5.00 Х/ф «Целуются зори».
6.35 «Сельское утро».
7.05 «Диалоги о животных».
8.00 «Вести».
8.10 «Вести - Москва».
8.20 «Военная программа».
8.50 «Планета собак».
9.25 «Субботник».

10.05 «Моя планета» представляет. «Мышкин». «Париж без Эйфелевой башни».
11.00 «Вести».
11.10 «Вести - Москва».
11.20 «Дежурная часть».
11.55 «Тонковий биатлон».
12.55 Х/ф «Не было бы счастья...»
14.00 «Вести».
14.20 «Вести - Москва».
14.30 Х/ф «Не было бы счастья...»
17.00 «Субботний вечер».
18.55 «Клетка».
20.00 «Вести».
21.00 Х/ф «Не было бы счастья 2».
0.50 Х/ф «Спасибо за любовь».
3.00 «Планета собак».
3.35 «Комната смеха».

НТВ

6.00 Т/с «Порох и дробь».
8.00 «Сегодня».
8.15 «Золотой ключ».
8.45 «Их нравы».
9.25 «Готовим с Алексеем Зиминим».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Главная дорога».
10.55 «Кулинарный поединок».

ТВЦ

5.35 «Марш-бросок». (12+).
6.05 М/ф. «Бременские музыканты», «Ну, погоди!», «Ивашка из дворца пионеров».
1.35 «Как на духу».
2.40 «Авиаторы». (12+).
3.15 Т/с «Грязная работа».
5.00 Т/с «Три звезды».
5.35 «Марш-бросок». (12+).
6.05 М/ф. «Бременские музыканты», «Ну, погоди!», «Ивашка из дворца пионеров».
1.35 «Как на духу».
2.40 «Авиаторы». (12+).
3.15 Т/с «Грязная работа».
5.00 Т/с «Три звезды».

12.00 «Квартирный вопрос».
13.00 «Сегодня».
13.25 «Своя игра».
14.10 Х/ф «Моя последняя любовь».
16.00 «Сегодня».
16.15 «Следствие вели...»
17.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
19.00 «Сегодня».
19.55 «Самые громкие русские сенсации».
21.50 «Ты не поверишь!»
22.30 Т/с «Гражданка начальница. Продолжение».
0.30 «Жизнь как песня. Татьяна Буланова».
1.35 «Как на духу».
2.40 «Авиаторы». (12+).
3.15 Т/с «Грязная работа».
5.00 Т/с «Три звезды».

ТВЦ

5.35 «Марш-бросок». (12+).
6.05 М/ф. «Бременские музыканты», «Ну, погоди!», «Ивашка из дворца пионеров».
1.35 «Как на духу».
2.40 «Авиаторы». (12+).
3.15 Т/с «Грязная работа».
5.00 Т/с «Три звезды».

10.15 Х/ф «Гараж».
11.30 «События».
11.45 Х/ф «Гараж».
12.30 Х/ф «Неидеальная женщина». (12+).
14.30 «События».
14.45 «Петровка, 38». (16+).
14.55 Комедия «Бархатные ручки». (Италия). (12+).
16.55 Т/с «Подруга особого назначения». (12+).
21.00 «События».
21.20 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Двадцатый век начинается».
0.25 Т/с «Мисс Фишер».
1.35 Д/ф «Корчной. Шахматы без пощады». (12+).
2.20 Д/ф «Вся наша жизнь - еда!» (12+).
4.05 «Петровка, 38». (16+).
4.20 Т/с «Атлас Дискавери. Открывая Бразилию».

СТС

6.00-8.30 М/ф
9.00 Анимаци. фильм «Альфа и Омега. Клыкастая братва».
10.35 Студенты (16+).
11.05 Т/с «Воронины». (16+).
13.05 Шоу Уральских пельменей. Падал прошлогодний смех. (16+).

14.30 Шоу Уральских пельменей. В гостях у скалки. (16+).
16.00 6 кадров. (16+).
16.30 6 кадров. (16+).
16.45 Шоу Уральских пельменей. Весь апрель - никому. (16+).
18.15 Анимаци. фильм «Кунг-фу Панда». (США).
19.55 Боевик «Война миров Z». (США). (16+).
22.00 Шоу Уральских пельменей. Тень знаний
23.00 Боевик «Петля времени».
1.10 Мелодрама «Любовный переплет». (США). (16+).
2.55 Хочу верить. (16+).
3.55 Анимаци. фильм «Альфа и Омега. Клыкастая братва».
5.30 Животный смех. (16+).

REN TV

5.00 Х/ф «Апокалипсис».
6.10 Т/с «Тупыйский Токарев».
9.40 «Чистая работа». (12+).
10.30 «Смотреть всем!» (16+).
12.30 «Новости 24». (16+).
13.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
17.00 «Территория заблуждений

воскресенье, 31 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

10.20 Вести Дагестан .
События недели .
Информационно –
аналитическая
программа
РГВК

07.00 Новости Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (0+)
07.40 Мультфильмы
08.30 Новости Дагестана
08.50 Х/ф «Тидцать три»
10.25 Киножурнал для детей «Хочу все знать»
10.40 «Полифония»
11.50 Проект «Мастер спорта. Турнир в Грозном» (12+)
12.10 Просветительская программа «Разумный взгляд» (12+)
13.05 «Наши дети»
13.30 «Красота 05.ru»
14.10 Х/ф «Отец солдата»
16.00 Мультфильмы
16.30 «Прогулки по музею»
17.20 «Галерея вкусов»
18.05 «Скоро свадьба!»
19.05 «Служа Родине»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.10 «7 news» (12+)
20.20 Опера Ширвани Чалоева «Кровавая свадьба» (16+)
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.10 Х/ф «Интересные мужчины» (12+)
01.00 Ночной канал

04.00 Х/ф «Золотая жила» (16+)
05.25 Х/ф «Аршин Мал Алан» (12+)

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Лучшее лето нашей жизни».
8.10 «Армейский магазин».
8.45 М/с «Смешарики. Пинкод».
8.55 «Здоровье».
10.00 Новости.
10.15 «Непутевые заметки».
10.35 «Пока все дома».
11.25 «Фазенда».
12.00 Новости.
12.15 «Идеальный ремонт».
13.10 «Среда обитания».
14.10 «Что? Где? Когда?»
15.15 Д/ф «Молодые миллионеры».
16.20 «Минута славы». (12+).
17.45 «Куб». (12+).
18.50 «Достоиние республики». Лучшее.
21.00 «Время».
22.30 «Повтори!»
0.40 Х/ф «Жемчужина Нила».
2.40 Х/ф «Приключения хитроумного брата Шерлока Холмса».
4.25 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.15 Х/ф «Возврата нет».
7.20 «Вся Россия».
7.30 «Сам себе режиссер».
8.20 «Смехопанорама».
8.50 «Утренняя почта».
9.30 «Сто к одному».
10.20 «Вести - Москва».
Неделя в городе.
11.00 «Вести».

11.10 «Про декор».
12.10 Т/с «Я больше не боюсь».

14.00 «Вести».
14.20 «Вести - Москва».
14.30 Т/с «Я больше не боюсь».

20.00 «Вести».
21.00 Х/ф «Муж счастливой женщины».
22.55 Х/ф «Васильки для Васильсы».

0.55 Х/ф «Бог печали и радости».
2.45 «Моя планета» представляет. «Мышкин».
«Париж без Эйфелевой башни».

3.45 «Комната смеха».

НТВ

6.00 Т/с «Порох и дробь».
8.00 «Сегодня».
8.15 Лотерея «Русское лото плюс».
8.45 «Их нравы».
9.25 «Едим дома».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Чудо техники». (12+).
10.55 К 70-летию Ясско-Кишиневской операции. «Красный флаг над Кишиневом».
12.00 «Дачный ответ».
13.00 «Сегодня».
13.20 Чемпионат России по футболу 2014/2015 «Кубань» - «Локомотив». Прямая трансляция.
15.30 «Бывает же такое!»
16.00 «Сегодня».
16.15 «Следствие вели...»
17.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
19.00 «Сегодня».
19.55 Т/с «Мент в законе 8»
1.50 Х/ф «Ельцин. Три дня в августе».

СТС

6.00 М/ф «Сказка о золотом петушке».
7.35 М/с «Смешарики».
7.45 М/с «Пингвиненок Пороро» (6+).
8.05 М/с «Макс Стилл» (12+).
8.30 М/с «Флиппер и Лопак» (6+).

3.45 «Авиаторы». (12+).
4.10 Т/с «Грязная работа».

ТВЦ

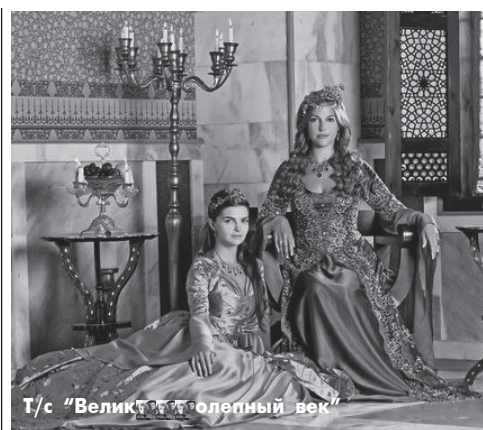
5.15 Спектакль «Алиса в Зазеркалье». (12+).
7.50 «Фактор жизни». (6+).
8.25 Комедия «Она вас любит!»
10.05 «Барышня и кулинару». (12+).
10.40 Д/ф «Игорь Тальков. Я точно знаю, что вернусь». (12+).
11.30 «События».
11.45 Детектив «Ларец Марии Медичи». (12+).
13.35 «Смех с доставкой на дом». (12+).
14.00 «Приглашает Б. Ноткин». Р. Карцев. (12+).
14.30 «События».
14.45 Х/ф «Самая красивая 2». (16+).
18.15 Х/ф «Самая красивая 2». (16+).
21.00 «События».
21.20 Х/ф «Самая красивая 2». (16+).
22.15 Детектив «Вера». (Великобритания). (16+).
0.05 Комедия «Бархатные ручки». (Италия). (12+).
2.05 Д/ф «Анатолий Карпов. Ход конем». (12+).
2.55 Д/ф «Гражданская война. Забытые сражения».
4.35 «Осторожно, мошенники!» (16+).

5.00 Т/с «Умножающий печаль». (16+).
15.00 Х/ф «Иван Царевич и серый волк 2». (6+).
16.30 Х/ф «Испанский вояж Степаныча». (16+).
18.00 Художественный фильм «Мексиканский вояж Степаныча».
19.45 Художественный фильм «Я - легенда».
21.40 Художественный фильм «Пароль Рыба-меч».
23.30 Художественный фильм «Отчаянный мститель». (США). (16+).
1.20 Т/с «Настоящее правосудие: призраки». (США).
3.00 Художественный фильм «Жизнь как она есть». (США). (16+).

9.00 Анимаци. фильм «Лесная братва». (США).
10.30 Анимаци. фильм «Подводная братва». (США).
12.00 Успеть за 24 часа. (16+).
13.00 6 кадров. (16+).
13.20 Шоу Уральских пельменей. Вляе паруса Кунг-фу Панда». (США). (12+).
16.00 6 кадров. (16+).
16.30 Шоу Уральских пельменей. Тень знаний
17.25 Боевик «Война миров Z». (США). (16+).
19.30 Триллер «Война миров». (США). (16+).
21.40 Шоу Уральских пельменей. Назад в булшуню! (16+).
23.40 Комедия «Криминальное чтиво». (США).
2.35 Анимаци. фильм «Лесная братва». (США).

REN TV

5.00 Т/с «Умножающий печаль». (16+).
15.00 Х/ф «Иван Царевич и серый волк 2». (6+).
16.30 Х/ф «Испанский вояж Степаныча». (16+).
18.00 Художественный фильм «Мексиканский вояж Степаныча».
19.45 Художественный фильм «Я - легенда».
21.40 Художественный фильм «Пароль Рыба-меч».
23.30 Художественный фильм «Отчаянный мститель». (США). (16+).
1.20 Т/с «Настоящее правосудие: призраки». (США).
3.00 Художественный фильм «Жизнь как она есть». (США). (16+).

Т/с «Великолепный век»

ПЕТЕРБУРГ -
5 КАНАЛ

8.15 М/ф
10.00 «Сейчас».
10.10 «Истории из будущего».
11.00 - 17.35 Т/с «Бандитский Петербург 3»
18.30 «Сейчас».
19.00 - 1.50 Т/с «Паршивые овцы» (16+).
2.40 Х/ф «Ермак». (12+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныс».
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным».
10.35 Х/ф «Ученик лекаря».
11.45 «Легенды мирового кино». Шарль Азнавур.
12.15 «Цирк Массимо».
13.10 «Звездные портреты». Павел Попович. Космический хулиган».
13.40 Д/с «Из жизни животных». (Франция).

14.35 «Пешком...» Москва железнодорожная.
15.05 Гала-концерт в австрийском замке Графенег.
16.30 «Православие в Америке».
17.15 Д/ф «Тайна белого беглеца».
18.05 «Искатели». «Затерянный город шелкового пути».
18.50 «Те, с которыми я... Голубиный мир».
19.40 Х/ф «Чужая Белая и Рябой».
21.15 Хрустальный бал «Хрустальный Турандот» в честь Светланы Немоловской.
22.35 Х/ф «Братья».
0.05 Концерт «Take 6».
1.10 «Искатели». «Затерянный город шелкового пути».
1.55 Д/с «Из жизни животных». (Франция).
2.50 «Харун-Аль-Рашид».

ДОМАШНИЙ

6.30 Удачное утро. (16+).
7.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
8.00 Полезное утро. (16+).
8.30 М/ф.
8.35 Мелодрама «Родня».
10.30 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (США). (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
22.40 Битвы за наследство. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Мы поженились. В крайнем случае, созвонимся»
2.10 «Клятвы и обещания».

ТВ-3

6.00 М/ф.
7.15 Школа доктора Комаровского. (12+).
7.45 Х/ф «Приключения Тома Сойера и Гекльберри Финна».
12.15 Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих».
14.15 Х/ф «Солдат». (США).
16.15 Х/ф «Звездные войны: эпизод 2 - Атака клонов».
19.00 Художественный фильм «Рэд». (США).
21.15 Художественный фильм «Идеальный незнакомец». (США).
23.30 Х/ф «Шпионские игры». (США). (16+).
2.00 Х/ф «Миллион лет до нашей эры»...
4.00 Х/ф «Мария-искусница».
5.30 М/ф.

СПОРТ с 25 ПО 31 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.00 Т/с «Такси».
7.00 «Панорама дня».
9.05 Т/с «Такси».
9.55 «Эволюция».
12.00 «Большой спорт».
12.20 Х/ф «Обратный отсчет».
15.50 «24 кадра».
16.25 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
17.40 «Большой спорт». Летние Юношеские Олимпийские игры.
18.10 «Диверсанты». Ликвидатор.
19.05 «Диверсанты». Полярный лис.
20.00 ЧЕ по водным видам спорта. Плавание.
21.30 «Большой спорт».
21.50 Х/ф «Бомба».
0.30 «Эволюция».
2.40 Художественный фильм «Обратный отсчет».

ВТОРНИК

6.00 Т/с «Такси».
7.00 «Панорама дня».
9.05 Т/с «Такси».
10.00 «Эволюция».
12.00 «Большой спорт».
12.20 Х/ф «Записки экспедитора тайной канцелярии».
15.55 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
17.10 «Большой спорт». Летние Юношеские Олимпийские игры.
17.55 ЧЕ по водным видам спорта.
18.30 «Белый лебедь». Фильм Аркадия Мамонова.
19.05 «Диверсанты». Убить гоуляйтера.
20.00 ЧЕ по водным видам спорта. Плавание.
21.35 «Большой спорт».
21.55 Х/ф «Бомба».
0.35 «Большой спорт».
0.55 Футбол.
2.55 «Моя рыбка».
3.25 «Диалоги о рыбалке».
3.55 Х/ф «Земляк».

СРЕДА

6.00 Т/с «Такси».
7.00 «Панорама дня».
9.05 Т/с «Такси».
9.55 «Эволюция».
12.00 «Большой спорт».
12.20 Х/ф «Записки экспедитора тайной канцелярии».
15.55 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
16.55 «Большой спорт».
17.55 ЧЕ по водным видам спорта.
18.50 «Политон». Путешествие на глубину.
20.00 ЧЕ по водным видам спорта.
21.45 «Большой спорт».
22.05 Х/ф «Slove. Прямо в сердце».
0.00 «Большой спорт».
0.25 Футбол.
2.25 «Человек мира». Гватемала.
3.55 «Максимальное приближение». Иордания.
4.25 «Максимальное приближение».

18.35 «Небесный щит». .
19.05 «Диверсанты».
20.00 ЧЕ по водным видам спорта. Плавание.
21.50 «Большой спорт».
22.10 Х/ф «Бомба».
0.00 «Эволюция».
2.10 «Политон». Оружие победы.
2.40 «Политон». Путешествие на глубину.
4.00 Х/ф «Земляк».

ЧЕТВЕРГ

6.00 Т/с «Такси».
7.00 «Панорама дня».
9.05 Т/с «Такси».
9.55 «Эволюция».
12.00 «Большой спорт».
12.20 Х/ф «Записки экспедитора тайной канцелярии 2».
15.55 Летний биатлон. ЧМ.
17.20 «Большой спорт». Летние Юношеские Олимпийские игры.
17.55 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
19.05 «Большой спорт».
19.25 Футбол.
23.25 «Большой спорт».
23.55 «Эволюция».

2.00 «Рейтинг Баженова». Законы природы.
2.30 «Рейтинг Баженова». Человек для опытов.
3.00 «Рейтинг Баженова». Могло быть хуже.
3.30 «Трон».
4.00 Х/ф «Земляк».

ПЯТНИЦА

6.00 Т/с «Такси».
7.00 «Панорама дня».
9.05 Т/с «Такси».
10.00 «Эволюция».
12.00 «Большой спорт».
12.20 Х/ф «Записки экспедитора тайной канцелярии 2».
15.55 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду. Вышка. Женщины.
16.55 «Большой спорт». Летние Юношеские Олимпийские игры.
17.55 ЧЕ по водным видам спорта. Синхронные прыжки в воду.
18.50 «Политон». Путешествие на глубину.
20.00 ЧЕ по водным видам спорта.
21.45 «Большой спорт».
22.05 Х/ф «Slove. Прямо в сердце».
0.00 «Большой спорт».
0.25 Футбол.
2.25 «Человек мира». Гватемала.
3.55 «Максимальное приближение». Иордания.
4.25 «Максимальное приближение».

жение». Экстрим по-каталонски.
4.50 «За кадром». Шри-Ланка.

СУББОТА

5.50 «Путешествие к центру Земли».
7.00 «Панорама дня».
8.15 «Диалоги о рыбалке».
8.45 «В мире животных».
9.15 «Максимальное приближение». Дубай.
9.45 «Максимальное приближение». Южная Корея.
10.10 «Диверсанты». Ликвидатор.
11.05 «Диверсанты». Полярный лис.
12.00 «Большой спорт».
12.20 «24 кадра».
12.50 «Наука на колесах».
13.25 Летний биатлон. ЧМ. Спринт. Женщины. Прямая трансляция из Тюмени.
14.25 «Спецназ». Фильм Аркадия Мамонова.
15.20 «Небесный щит». Фильм Аркадия Мамонова.
15.55 Формула-1. Гран-при Бельгии.
17.05 «Большой спорт».
17.55 ЧЕ по водным видам спорта. Плавание.
19.55 ЧЕ по водным видам спорта.
20.40 «Большой спорт».
21.00 Х/ф «Клад могилы Чингисхана».
0.50 «Основной элемент». В поисках абсолютной гармонии.
1.20 «Основной элемент». Мир муравьев.
1.55 «За кадром». Шри-Ланка.

Х/ф «Клад могилы Чингисхана»

2.55 «Максимальное приближение». Тоскана.
3.25 «За кадром». Греция.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

5.00 «Максимальное приближение». Иордания.
5.30 «Максимальное приближение». Экстрим по-каталонски.
5.50 «Путешествие к центру Земли».
7.00 «Панорама дня».
8.15 «Моя рыбка».
8.45 «Язь против еды».
9.15 «Рейтинг Баженова». Война миров.
9.40 «Политон». Дикая кошка.
10.10 «Диверсанты».
11.05 «Диверсанты». Противостояние.
12.00 «Большой спорт».
12.20 «Трон».
12.55 Х/ф «Slove. Прямо в сердце».
14.55 Летний биатлон. .
15.45 Формула-1. Гран-при Бельгии. Прямая трансляция.
18.15 ЧЕ по водным видам спорта. Плавание. Ф.
19.25 «Большой спорт». Летние Юношеские Олимпийские игры.
19.55 ЧЕ по водным видам спорта. Прыжки в воду.
20.55 «Большой футбол».
22.25 Баскетбол.
0.15 Х/ф «Пацелуй сквозь стену».
2.05 «Максимальное приближение». Дубай.
2.35 «Максимальное приближение».
3.00 «Максимальное приближение». (Румыния).
3.55 Х/ф «Господа офицеры: спасти императора».

ТНТ с 25 ПО 31 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 «Дом 2. Lite».
10.30 «Битва экстрасенсов».
11.30 Триллер «Заключительница окул».
14.00 Т/с «Универ». «Запретная любовь»
14.30 Т/с «СашаТаня».
«Саша - таксист», 16 с.
15.00 Т/с «СашаТаня». «Таня - репетитор».
15.30 Т/с «СашаТаня». «Сын олигарха»
16.00 Т/с «СашаТаня». «Бомж»
16.30 Т/с «СашаТаня». «Юбилей мамы»
17.00 Т/с «СашаТаня». «Супер-няня»
17.30 Т/с «СашаТаня». «Гена - помощник»
18.00 Т/с «СашаТаня». «Саша - подработка»
18.30 Т/с «СашаТаня». «Тревожная кнопка»
19.00 Т/с «СашаТаня». «Курить для семьи»
19.30 Т/с «Физрук»
20.00 Т/с «Физрук»
20.30 Т/с «Дружба народов»
21.00 Комедия «Шаг вперед».
23.00 «Дом 2. Город любви».
0.00 «Дом 2. После заката».
1.00 Комедия «Тусовщики».
2.55 «Джоуи 2»
3.20 «СуперИнтуиция».

ВТОРНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 «Дом 2. Lite».
10.30 «Битва экстрасенсов».
11.30 Мелодрама «Шаг вперед».
13.30 Т/с «Универ». «Запретная любовь»
14.00 Т/с «Универ». «Сладкая жизнь»
14.30 Т/с «Универ. Новая общага»
15.00 Т/с «Универ. Новая общага»
15.30 Т/с «Универ. Новая общага»
16.00 Т/с «Универ. Новая общага». «Скотч»
16.30 Т/с «Универ. Новая общага»
17.00 Т/с «Универ. Новая общага». «Плацибо»
17.30 Т/с «Универ. Новая общага»
18.00 Т/с «Универ. Новая общага». «Баня»
18.30 Т/с «Универ. Новая общага»
19.00 Т/с «Универ. Новая общага»
19.30 Т/с «Физрук»
20.00 Т/с «Физрук»

20.30 Т/с «Дружба народов»
21.00 Мюзикл «Шаг вперед 2: Улицы». (США).
23.00 «Дом 2».
0.00 «Дом 2».
1.00 Триллер «Убить мисс Тингл». (США).
2.55 «Джоуи 2»

СРЕДА

7.00 М/с «Кунг-Фу панда: Удивительные легенды»
7.30 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Будут травмы. Еще один крабсбургер»
7.55 М/с «Турбо-агент Дадли»
8.25 М/с «Озорные анимашки». «Для Эйштейна. Выиграй по-крупному»
9.00 «Дом 2. Lite».
10.30 «Битва экстрасенсов».
11.30 Мюзикл «Шаг вперед 2: Улицы». (США).
13.30 Т/с «Универ». «Сладкая жизнь»
14.00 Т/с «Универ». «Схватка»
14.30-19.00 Т/с «Интерны»
19.30 Т/с «Физрук»
20.00 Т/с «Физрук»
20.30 Т/с «Дружба народов»
21.00 Мелодрама «Шаг вперед 3D». (США).
23.00 «Дом 2. Город любви».
0.00 «Дом 2. После заката».
1.00 Комедия «Вампиранутье». (США). (18+).
2.40 «Джоуи 2»

ЧЕТВЕРГ

(Эвел 33-нумрада)

Дербент Россиядин составдик экечлунин нетижада шегьерэрглийрин къадар артух ва шегьер гегьенш жедай шартлар арадал атана. Амма 1735-йисуз Гянджадин икь-рардин бинедаллаз Россияди Дербент патарив гвай районарни галаз Ирандив вахкана. Гьа и макъамдиль Дагъустанда Надир-шагьди ивиар экъичун башламишна. Дербент кур Надир-шагьди ам вичин резиденциядиз элкьуьрна ва анин сурарин кьилихъ члехи къванерин дворец эцигна.

Амма персери мукьвал-мукьвал барбатвилерин гъужумарзавайтлани, абурувай Дагъустандин халкъар муьтлуьгъариз хъанач. Идалай башкъа 1743-йисуз Чох ва Мегеб хуьрерин патав кьиле фейи женгера Дагъустандин халкъарин сад тир къуватри Ирандин къушун кукварна. Надира амукай къушунни галаз къулухъди члугуна. Ахпа Дербентдин агъалиярни къарагъна, чеб Дагъустандин ва Азербайжандин душмандиз акси экъечлзавайбурун жергейрик экелзавайди малумарна, шагьдин амай къушунни кьирмишна.

1858-йисуз Дербентдиз атай французрин машгъур писатель Александр Дюмади (буба) кхъенай: "Надира Дербентдиз вичин виридалайни инсафсуз ксар рекъе туна ва абуру шегьер вахчун, анин агъалийриз клевиз жазаар гун буйругъна. Цийи ханди кьетли гъужумдалди варар къуна ва шегьер къа-

квен авай карвансарайда са савдагарни амачир. Вири туьквенар ичли тир.

1747-йисан гатуз чинебан икь-рардин нетижада Надир телефна, адан дурумсуз государство чклана. Ирандин зиллетдикай хкатай Дербент хандин феодальный мулкуни элкьвена.

1765-йисуз Фатали-ханди Шамхал Таркинскийдин ва Къайтагъдин уцмийдин куьмекдалди Дербент Къубадин ханлухдик кутуна. Амма Фатали-хандин таъсирлувал хкаж хъунал нарази тир Дагъустандин феодали Дербент элкьуьрна къуна. 1775-йисуз Дербентда элкьуьрна къунвай Фатали-хандин куьмекдиз генерал де-Медеман командованидик кваз урусрин къушун атана ва Къубадиз акси дестедиз кьетли ягъунар къуна.

Фатали-ханди Дербентдин куьлегар II Екатеринадиз рекъе туна ва мулкар Россия пачагьлуьгъдик кутун тлалабна. Амма урусрин пачагъдиз Персиядихъ ва Туьркиядихъ галаз алакъяар четинариз кланзавачир, гъавилияй Къубадин ханлух Россиядин государстводик кутун инкарна ва Дербентдин куьлегар Фатали-хандал ахгакъарна.

1796-йисуз Закавказьеиз барбатвилерин гъужумдиз рекъе тунвай Агъа-Мухаммедхан Къажараз акси генерал В.Зубован регьбервилик кваз Дербентдиз урусрин къушун гъахъна. Амма гуьгъуьнин йисуз къецепатан политикадин рехъ дегиш хъунихъ галаз алакъялу яз урусрин къушунриз Кавказдай эхверна.

Кирхляр-Капы варар

чуна. Пакад юкъуз ада виридаз мисклинда кватл хъунин буйругъ гана. Мисклиндиз гъахъзавайла, гъар са касдин са вил акъудунин, татайбурун къве вилни акъудунин буйругъ гана. ИкI, акъудай вири вилерин заланвал 3,5 пут ва я французрин 110 фунт хъана. Вилер къадим девирдин мисклиндиз къарши чинаррин арада авай стун хъиз кватлнавай чкадик кутуна".

Иранди идара ийизвай вахтунда Дербентдин гзаф къадар агъалияр масанриз куьч хъуниз мажбур хъанвай, абурухъ квал-югъ амачир, алишвериш, сеняткарвал агъуз аватнавай. И.Лерха шагьидвалзавайвал, Дербентдин 150 туь-

XIX асирдин сифте кьилера Иран Россиядихъ галаз дяведик экелна. Идахъ галаз алакъялу яз Дагъустандиз урусрин къушун рекъе туна. 1806-йисуз Дербентдин агъалийри, урусрин къушун къевезвайди чир хъайила, Ших-Али-Хандин къайдасуз гьерекатрилай наразивал къалурна..., ам Дербентдай чукурна, чпин регьбервиле Али-Пенах-бек хъяна, чеб Россиядин пачагьлуьгъдиз вафалу жедайдакай хабар гун патал ам урусрин къушунрин къаршидиз ракъурна. Пакад юкъуз Дербентдин агъалийрив чеб Россиядин граждана яз гьамиша вафалу жедайдан гъакъиндай кьин къаз туна.

1804-1813-йисарин урусринни персерин сад лагъай дяве Иран тамамвилелди магълуб хъуналди акъалтна.

1813-йисан октябрдиз Дагъустан Россиядик акатнавайдан гъакъиндай Гуьлистандин ислягъвилини икьрардал къулар члугуна. Дагъустан Россиядик акатун тарихдин гъахълу, члехи вакъиа тир. Ада Дагъустандин халкъарин тарихдин къисметра еке дегишвилер туна. Россиядин государстводик экечлунин нетижада Дагъустан гъам экономикадин, гъамни культурадин рекъерай агалкъунар жез башламишна. И вакъиадихъ галаз Дербент шегьердин гуьгъуьнин вири тарих алакъялу хъана. 1812-йисуз Дербентда кьиле округдин начальник аваз кьилин управление тешкилна.

1846-йисуз Дербентда губернатордин резиденция ачухна. 1860-йисуз военный управление кардик кутунихъ галаз алакъялу яз шегьердин градоначальство тешкилна.

И йисара шегьердин экономика хкаж хъана. XIX асирдин сад лагъай паюна Дербентда багъманчивал, майвачивал ва иллаки уьзумчивал вилик физ башламишна. Алишверишдинни пешекарвилини карханаяр пайда хъана, центральный Россиядихъ галаз алишверишдинни экономикадин алакъяар гегьенш жез эгечлна. Шегьер аваданламишиз башламишна. 1848-1849-йисара водопровод тухвана, 1853-йисуз маяк эцигна. Шегьер пайнавай цал вахчуна. Майдандал бассейн, килиса, къве мертебадин духтурхана, урусрин мугъманхана ни галай карвансарай эцигна, рекьер туькльуьрна, кул-кусар, тарар цана.

1836-йисуз Дербентда Дагъустанда сифте яз урус члалан клелдай уездный училище кардик кутуна. 1861-йисуз пуд классдин училище, 1904-йисуз багъманчивилин школа ачухна. Ихътин са къадар крар ийизвайтлани шегьердин культура лап агъуз дережада амай. Чпин иесийриз са тлмил хъайитлани доход гудай духанар ва ресторанар гзаф авай. Шоколадин образование лап пис чкадал алай.

XIX асирдин эхирра Дербентда капиталистрин са жерге карханаяр пайда хъана. 1898-йисуз Порт-Петровск-Дербент, 1899-йисуз - Дербент - Баку ракъун рехъ тухвана. Идахъ галаз алакъялу яз ина вокзал ва паровозринни-вагонрин депо эцигна кардик кутуна.

Шегьерда агъалийрин къадар артух хъана. 1824-йисуз Дербентда агъалийрин къадар 11.060 касдив, 1900-йисуз 18546-дав агакъна. Гзаф рабочийри гъвечи карханайра кваллахзавай. Анра дарискъал тир, михи гъава авачир, гъилин зегьметди агъавалзавай. Карчийри рабочийрин зегьметдалди члехи къазанжияр къазанмишзавай. Ракъун рекьерин члехи мастерскойра санал кваллахунин нетижада Дербент шегьерда рабочийр сад-садав агатна ва абурун классовый къанажакъ хкаж жезвай.

1917-йисан февралдиз Дербентда рабочийрини аскеррин депутатрин Совет арадал атана.

Конкурсдиз "2014 - Куьлтурадин йис"

Медениятдин макан "Куьредин ярар"

Эйзудин САЙДУМОВ,
муаллим, Лезги писателрин Союздин член

Къасумхуьрел Сулейман-Стальский райондин медениятдин "Куьредин ярар" твар алай макан тешкилайдалай инихъ 23 йис тамам хъанва ва адакай гъакъикъатдани чи халкъдин милли меденият ва эдебиет хуьдай, машгъурдай, виликди тухудай макан хъанва. Маса районра адаз тешпигъди авач. Гъавилияй амаканди къунши районрин (Хив, Къурагъ, Мегъарамдхуьруьн, Дербент) яратмишдай интеллигенциядин векилриз куьмекарзава.

Цийи тешкилатдин комитетдин председателдин везифаяр са йисуз Н.Шихнабиева тамамарна, ахпа и къуллугъдал хкъагъай А.Агъмедпашаева къенни юкъузни кваллахзава. Агъмедпаша Ферзилаевич экономист, майишатдин тешкилатчи, муаллим, зари, публицист я. Ам халичаар храдай устлар ва шаир Стлал Мислиманатан хва, шаир Саиратан стха я. Яни ам халисан медениятчи, вичи халкъдин руьгъдин культурадин деринрай ирс къачунвайди я.

А.Агъмедпашаев милли меденият хуьзвайбурун ва ам хкажзавайбурун кьенкьве ава: ам и макандин панагъ, къаюм ва регьбер я.

"Куьредин ярари" вичин кваллах литературадинни искусстводин межлисар тухунилай, макандин твар алай газет акъудунилай башламишна. Газетдин редакторни А.Агъмедпашаев я. Макандин кваллах йисалай-суз гегьенш, дерин ва метлеблукъна. Алатай девирда Къасумхуьрел, хуьрера ва мектебра медениятдинни литературадин 70-далай виниз мярекатар, дидед члалан гъафтеяр тухвана, концерттар тешкилна, 20-далай виниз зарийрин: К.Меликан, Е.Эминан, С.Сулейманан, А.Фатахован, А.Магъмудован, А.Межидован, М.Агъмедпашаевадин, С.Сажидинан, Ф.Нагъиеван, Н.Шихнабиеван, Ш.Шабатован, А.Камилован, В.Жамалдинован ва масабурун юбилеяр хъсандиз къейдна. 40-далай виниз зарийрин ктабар, гъа гьисабдай яз зи пуд ктаб "Асиррин гуьзгъуь" (поэмаяр аваз), "Куьуьхуьр Саид" ва "Етим Эмин" чапдай акъудна, чкадин телевиденидай передачаяр тешкилна, райондин ва республикадин идарайри тешкилзавай мярекатра иштиракна.

"Куьредин ярари" вичин кваллах райондин администрациядихъ, лезги писателрин Союздин райотделенидихъ, райондин Куьлтурадин кваллахъ, образованидин ва куьлтурадин управленийрихъ ва библиотекадихъ галаз санал кьиле тухузва. Гъавилияй а серенжемрихъ метлебни, рябетни жезва.

И макандин устав ва программа сифте яз тестикъарай Н.Османовалай эгечлна Н.Абдулмуталибовалай жкечлна, райондин администрациядин гъакимар адан кваллахдилай рази я ва чпелай алакъядай куьмекарни гузва.

Ятлани и макан герек тирвал таъмин туш. Адахъ хсуси идара (кабинет) авач. Пулдин такъатар тахъуниз килигна, "Куьредин ярар" газетни эхиримжи йисара пуд вацралай са сеферда акъатзава. Гъавилияй чаз жумарт рухваяр, къаюмар герек я.

Макандиз хейлин жегъиларни желб ийиз алахънава, абурун са къадар ктабарни чапдиз гъазурнава.

Сулейман-Стальский районда Стлал Сулейманан йис малумаруниз килигна, "Куьредин ярар" куьлтурадин маканди и вакъиадиз талуькарнавай календарь ва мектебар патал райондин шаиррин ва писателрин шикилрин (суьретрин) комплектар чапдай акъудна.

Куьлтурадин йис ва Стлал Сулейманан 145 йисан юбилей вини дережада аваз кьиле тухун патал гегьенш план туькльуьрн-ва. Алай йисан сифтегъан варцарилай гатлунна, районда "Куьредин ярарин" иштираквал аваз, куьлтура хкажунин, члал хуьнин ва ам виликди тухунин, Стлал Сулейманан яратмишунар чирунин йигин кваллах тухвана. И кар давам жезва.

Райондин общественный организацийри ва и макандини Дагъустандин госуниверситетдал Стлал Сулейманан твар эхцигун патал месэла къарагъарнава.

Февралдин эхирда кьиле фейи дидед члал хуьниз талуькарнавай конференциядал милли члал хуьнин жигъетдай вири лезги халкъдиз эвер гун къабулна. Мектебра а документдал амалзава.

За умуд кутазва: чна Стлал Сулейманан "Жуван халкъдиз, жуван намусдиз хъиз, вафалу жен" - эвер гун са члавузни рикелай ракурдач.

СтIал Мислиматан 90 йис

Лезги диде - гуьзгуь диде!

МердАЛИ

“Лезги газетдихъ” галаз яргъал йисара сих алакъа хуьзвай згъли дидеяр гзаф туш. Сад абурукай чаз гъакъикъатдани руьгъдин дидедалзавай камаллу инсан, саки сагъ асирдин ва гъакъван гзаф вакъийайрин шагъид хъанвай чIалан ва рангарин устад СтIал МИСЛИМАТ я.

Ам, дядедин ва зегъметдин ветеран, дядедин ва ададай гуьгъуьнинни залум йисарин вири имтигъанриз дурум гайи, дядеда телеф хъайибур итимди хъиз эвезай уткъем руш, свас, диде, баде я! Вичи лугъузвайвал, такурдини амач жеди.

Яргъал йисарин уьмуьрдин тежриба ада устадвилелди шииррин цIарара, халичайрин рангарани твазва!

КъуланстIалви Тагъиран руш СтIал Мислимат 1924-йисан августдин вацра дидедиз хъана. Лап гъевчи чIавадай ам ивидик искусствода ашукъвилини стIалар кваз чIехи

хъана. Искусство - им уьмуьрдин гуьрчегвал тирди ада кIевелай гъиссна. Ада, шаир ва халичайяр хрунин магъир устIар яз, и кар субутна.

Выставкайрани адан гъилин халичайриз виниз тир гъимет гана.

“Тебиатдин шикилар авай гуьзел халичайяр яратмишзавай ваз баркалла!” - лагъана, адаз Индира Гандидилай чарни хтанай. Са халича райондин гъукмдарри дуствилин алакъаяр себеб яз чиниз атай Болгариядин делегациядиз райондин патай багъишна... СтIал Мислимат гъакъикъи тербия ва акъалтзавай несилриз уьмуьрдин тарсар гайи, гилани и кар давамарзавай муаллимни я. Къасумхуьрел педагогвилини курсар акъалтIарай ада КIварчагърин ва Вини СтIалрин мектебра кIвалахна.

Батандин Чехи дядедин йисара Мислимат къве сеферда Дербентдинни Маджалисдин арада тешкилай далупатан зегъметдин мелериз вичин хушуналди фенай. И краарай адаз ганвай са шумуд медаль ама.

Мислимат “Дуьнья я ман...”, “КIела, ширин балаяр!”, “Ялавлу рикI”, “Зи дуьнья” шииррин ктабрин автор я. Хейлин шиирар 2000 ва 2011-йисарин умуми кIватIалрани гъатнава. Им кьилдин ирс-художественный образрин ва дерин фикиррин дуьнья я.

Шаирди, вич яшлу ятIани, зайифвал та-вуна, районда, хуьрера кьиле физвай мярекатра гуьгъуьллувилелди иштиракзава. Иллаки “Лезги газетдиз” адан вафалувал екеди я! Ам Дагъустандин лезги писателрин Союздин ва “Куьредин ярар” - культурадин макандин Гъуьрметлу член я.

Чна, “Лезги газетдин” редакциядин коллективди, чи руьгъдин дидедиз вич агакънавай 90 йисан юбилей рикин сидкъидай мубаракзава.

Мубаракрай ваз юбилей, диде!

Бахтавар цав хъуй ви кьилел, диде!

Асирра ирс яз амуькда ви чIал!

Сумахрин сеет я ви илгъамлу кIвал!

Сулейман бубад багъдин таз кьелем!

Зайиф тахъурай гъич ви наз, кьелем!

СтIал МИСЛИМАТ

Шарвили

Дере - дагъ атIуз, атайла душман,
Хъайи хабардал кIватI хъана вири.
Беден ракъ къуна, рикI хъана
гъулдан,
Душмандин хуруз фенай Шарвили.

Лацу кьирятдин къуьнерал алаз
Дагъдилай дагъдал гадарнай ада.
Гъар гъатай алчах сараралди къаз,
Душманрин келле квадарнай ада.

Каспи гъуьлелай Ахцегъ кьеледиз
Рекъер сигъ ацIай яраклу полкар...
Шарвилиди таб ганай желедин,
Хипер хъиз вири авунай кукIвар.

Амай алчахар катна атайвал,
Вилер хъана кур, гъил - кIвач
галатна,
Чаб гъахъдай фуар чпиз атIайвал,
Алчавилин тIвар дуьньяда гъатна.

Хушбахт азадвал гана эллериз,
Шарвили хъана ватандиз даях.
Хтанва къе ам хайи Ахцегъиз,
Рейхстагдин кьилел акурна пайдах.

Пуд жуьредин

дегишвал

Зи уьмуьрда пуд жуьреда
дегиш хъана эл.
Им заз акур алапатдин ахвар я
жеди.
А вахтар зи, накъан югъ хъиз,
алама рикIел,
Я, тахъайтIа, ажайибдин крар я
жеди.

Сифтедай тир беглеринни ханарин
макъам,
Ахпа яна азадвили къуьл ийир
макъам.
Гила куьгъне заманади яна хъи
чи къам,
БалкIан катна, чаз гъатайбур
пурар я жеди.

Амач кIвалихъ чайни шекер,
я хипен ниси,
ТIарун ягъиз, вахчузавай дидед
гъилин фу.
Хъукъвай лаваш, вун нез тежез,
яшлу хъана зун.
Тахсир квайди жакъваз тежер
сарар я жеди.

Пул я лугъуз вишен чарар,
дад квачир, пичIи,
Вад виш манат я шешел гъуьр,
кIватIар я ичи.
Я ацIузмач тIуьналд руфун,
вил хъанва ичи,
Чун - ламар хъиз, девир ламран
тагъар я жеди.

Куьгъне чIурал

Эй къадим къван, муьгъуьр алай
бубадин,
Шумуд девир ви кьилелай фенатIа...
Яраб вуна лезги чилин накъвадин
Намус, эдеб, гъуьрмет гъикъван
хвенатIа...

Ви перишан сефилвилай аквазва
Агъзур жуьре девирар къвез,
фейиди.
Тарихдаллай хьирхъамрини
къалазва
Залумрихъ эх тежер крар хъайиди.

Зулум тушир, акунайтIа вилериз
Са югъ къванни шаламдай кIвач
акъудай.
АватIа вун икрам ийиз гъилериз,
Игитрин терс ханлух чалай алудай.

Буба, буба, ширин буба, чан буба,
Бедендикай хъанвай рехи къван,
буба,
Секин туш зун, ахварайни вав
рахаз,
Гару гъизва заз ви назик ван, буба.

Суйгъуьрдин къеб

Алатай югъ, вун фейид я, зун туна...
Куьз ви рикIел заз фикир гун атанач?
Зи намусди къабулнач а вахтунда:
Ви гуьгъуьнлиз, тIалаб ийиз, хтанач.

Садбур, чпиз рази тежез гайидал,
Къве чин гъализ, ягълу гуьцIдай мез
хъана,
Керки ягъиз, чпихъ чIугваз,
кIанивал...
Садбур, жагъай кIус-тике, гъвел нез
хъана.

Низ акуна, къве агъзур сан тарихда
Чилин са пай агъуз, санал кIукI
хъана?
Гъуьлер, вацIар чIугуртIани
вичихъди,
Гъи океан ятарилай тух хъана?!

Хуш няметар савадсузри незва ви,
Садбур туна, чпи гъижран
чIугварвал.
Садбур куькве, садбур кIеве жезва
ви...
Вун суйгъуьрдин къеб я, дуьнья,
аквар гъал!

Вун гъиниз фена?

Вун дуьньядал битмиш хъана,
гъед хъиз экуьнин...
Чун сад-садал дуьшуьш хъана -
нурар ракъинин...
Рагъни варз хъиз, къакъатна мад
туьхвена,
Ви суалдиз жаваб хъанач,
къурана зи чIал.

Дерт дили яз, диллемишдай на
дагъни аран.
Вун зи къве вил гваз фена хъи,
эй, дилижейран!
Чанда чIехи мурад амаз фена вун,
вахтсуз...
Чир гъал, зунни ви гунагъди авунва
бахтсуз.

Ви накъвадал кьурурзава таза векъ
къацу,
РикI ацукъна, дигмиш тахъай
муьгъуьббатдин цIу.
Экуьн шагъвар рахадайла,
къвезва заз ви сес,
ГъикI жезва заз, гарук квай хъиз
ви ширин нефес.

Дагълариз физ, хквезва зал зи
гъарайдин ван:
Къвезва жеде рагар чIалал, куз акур
зи чан...
Муьгъуьббатдин ялаврин цIуз
зи рикI вегъена,
Зи мурадар кIватIа вири,
вун гъиниз фена?!

Вуж ятIа?..

ХупI хъилен ажугъ кваз кул-кус
рахазва,
Элкъуьриз пешери далу пад чпин.
Чуьл, тIурфан акъалтна, гъуьл хъиз
аквазва,
МуркIадин къаябри гатаз
чили чин.
Физва яд, тарни там, куьчегар
чуьхуьз,
Самурдин сел хъана, рагара акъаз.
Ван алаз шехъзава чилни цав
михъиз,
Къув ягъиз, катзава йифер гъар
патаз.

Пуд югъ я, гъа сад хъиз,
алахъ тийиз, къваз...
Вуж ятIа, чиркин яз гатIурди чилив?
Вичизни чизвайтIа хъсан тир адаз,
Хуьзвайди цифери цавай
вич вилив...

Вуч авуна?

На зун патал атIана шефтелин
цуьквер...
Зи гуьгъуьл шад авуна,
таза тар пашман.
За гъил яргъи авун ваз
аквамир иер.
Ваз хъвер хъана, зун къуна
цуьквери душман.
Савкъат гъиле къуна за,
пашманвал хвена:
Акваз-акваз алгъурна цуьквери
кьилер...
Гъевечи хтул, зи чинин шадвал
туьхвена,
АцIана зи гъайифдин накъварив
вилер.

Гила гъикI хъана?

Ажеб кас тир дустариз вун,
пул кIани чIавуз...
Ажеб кIандай дустариз вун,
къул къени чIавуз!
Кими тушир гудайбурни,
гъалтай чIавуз пIагъ.
Къаладай ваз, чеб тирди хъиз,
сад стха, сад вах.
Гилигзавай, рахадайла, тIварунихъ
ви “бег”,
АкI тир хъи ваз, вун са дагъ хъиз,
яз гъажилегле.

КIвалахдилай алатайла, къвез,
яваш-яваш,
Амуькнач вахъ стха, мирес, я дуст,
я юлдаш.
Чап килигиз амуькна ваз ви
кьуру гъилер,
КIевидаказ чуьнуьх хъана
шапкадик вилер.
Гъи куьчедал аватнатIа, тIварцIихъ
галай “хан”?
Аквар гъалда, катнава ви кухунна
балкIан...

Са сеферда...

Инсандин рикI акун патал,
са сеферда рахун бес я,
Адан кьилих чирун патал, санал
сувар кутун бес я.
Хабар кьурдаз вавай гъалар, герек
къведач гзаф гафар,
Жуван рикIиз жедалди тIар, тIимил
жаваб авун бес я.
ГъалтайтIа вал чIулав илан
(зур юкI ала мецел адан),
Дар жеда ваз гегъенш майдан,
вун са жизви рахун бес я.
Къалурна вич сифте кIел хъиз,
заланарда ви рикI, кьел хъиз.
Гъахъда ам ви чанда хъел хъиз,
адан къара акун бес я...

Келлегуьз

Сифте хъваз сад-къве истикIан,
ЧIурна на ви кар, келлегуьз.
ПIапIрусдихъ паб, ахпа папан
Гайи яд гъир квар, келлегуьз.
Симин тарар ягъиз кьили,
Бузукъ гъер хъиз хъана дили.
Кепекдикни кумач ерли
Я вун, я ви тIвар, келлегуьз.
АтIун тийиз ктIай уьгъуь,
Сивиз хквез лекъер вири,
ЦуькIуьндик кваз кIвахъиз иви,
Нефес хъана дар, келлегуьз.
Яшни тамам тушиз кьилин,
Хъана куьлуь хизан къалин.
Бес ни кьурай кьил ви кIвалин,
Ийизвай рикI тIар, келлегуьз.
Гъуьл хъиз, тежер вацIарвай тух,
Зи иви туш, хъухъ, мадни хъухъ!
КIвалин патак кумай къван рух,
Ягъа барби, яр, келлегуьз.

Вири вавай хъана кьерех,
ЧIур хъайила кар, келлегуьз.
Куьз чидач ваз уьмуьрдин рехъ
Жезвайди ви дар, келлегуьз.
Четин яни жува-жув хуьн,
Лайих яни вахтсуз яз кьин?
Хизандиз вун хъана кьехуьн...
Гъайиф валлай тIвар, келлегуьз!

* * *
Винелай зар, къеняй азар...
ЧIур хъуй а вун авай базар!
Алем хъана вакай бизар...
Вун ажалдин хъел я, пIапIрус.
Алдатмишна гана са гум,
Хуруз кIвахъна зегьердин тум...
На уьмуьрдиз къулухъди рум
Гун, бес им гъи гъал я, пIапIрус?
Уьгъуьди пис кузва жигер,
Иви кIвахъиз къвазна лекъер...
Пучдайни икI за чан мегер?!
Душман, зун вав хъел я, пIапIрус.

Ваякъан

Хата я хъи вавди рахун,
ЧIехи гафар гвай ваякъан.
Гардан хъана, кIир хъиз, яхун,
Кьил тумуник квай ваякъан.

Хъана хуьруьз, хизандиз кам,
Хъваз гъатун я вегъей гъар кам
Чидай затI туш гъалал, гъарам,
Алчах сифет гвай ваякъан.

Акъуллуди ахмакъдай къаз,
Хъвана, фурсар къалаз папаз,
Шезвай диде, аял такваз,
КIвализ ягъай цIай, ваякъан.

Русвагъ тахъуй жуван кIвал, хуьр,
Чир хъухъ кIвалах жуваз хъийир.
Квел къведатIа чир хъухъ эхир.
Вуж жеда ви тай, ваякъан?

Ери дагълар

Цавун юкъваз хъажна кьил,
Чан Куьредин сари дагълар.
ЦIакулдилай гъава кьезил,
Чан чи макан - ери дагълар.

Куьк я хъуьтIуьн ястух, яргъан,
Хур я туьлек, чуьл баябан...
Ачухайла гатуз диван,
Мугъман я ваз вири, дагълар.

Гъатна ширин сес дареда.
Булах граз, вацI хъуьреда,
Къушар аваз гъар жуьреда...
Чан такабур, хари дагълар.

Цуьк акъатна яйлах вири,
Санал нехир, санал суьруь.
Сари картар цIакул рехи...
Я ви гардан фири, дагълар.

Сачах бурма къацу, цIару,
ТIулан винел куьрсна чуру,
Мекер мармар, мехмер далу...
Чан къаймах, нек, гъери, дагълар.

Мубаракрай сифте кам!

Агъадаш Нурметович НАГЪМЕ-ТУЛЛАЕВ чаз фадлай таниш я. Школадин муаллим, директор, партиядин Мегъарамдхуьруьн райкомда, райисполкомда, гуьгъуьнлай администрациядани лап къакъан къул-лугърал, РД-дин Халкъдин Собраниядин депутатни хъана.

Вири йисара чакъ галазни алакъа хвена. Ада райондин халкъдин майишат вилик тухунин, чкадин самоуп-равление кардик кутунин, депутат-вилин везифаяр тамамарунин, хейлин маса месэлайрайни кхьей материалар чна газетда гана.

Эхиримжи зурба Квалах - ада Мегъарамдхуьруьн райондин 60 йисан юбилейдиз талукъ Члехи ктаб гъазурна. Гъа ктаб-дайни чна Агъадаш Нурметовичан къул алай бязи очеркар газетда чап авуна.

Художественный эсер-гъикая сифте сеферда чав агакъ-арнава. Неинки туьклубъ хъунин, иллаки члалан жигъетдай, гъакъикъатдиз мукъвавилин жигъетдай ам халисан устад-ди хъиз кхьенва. И кар чнани адиз тебрикзава. Къуй, ви къелем хци хурай. Хъсан шейэр кхьин садрани гегъ жезвайди туш.

Гъурметдалди литературадин отделдин редактор М.Жалилов.

Агъадаш НАГЪМЕТУЛЛАЕВ

хазва чапрас.

- Чухсагъул, амма заз вун чидач ман, - рагъ галуькай мум хъиз хъуьтуьл хъана Афисат.

- Часпардин и патай, са ва-цунбур я чун.

- АкI хъайила чун элугълияр я ман?

- Эхъ, гъихътин элугълияр, саки багърияр, вахни стха... Хийир-хабар, акъатна хьи къариблухдиз?

- Шегъер тушни, атанва пек-партал къачуз жуван аялриз. Мукъва-къилийриз. "Баку-такур-даз аку!" гъавайда лагъанвач.

- Гъахъ я, гъахъ я, алава затIни лугъуз жедач. Баку гъакъикъ-атдани гуьрчег шегъерни я, меркезни.

- Гена ацуькун-къарагъун гьикI я ви? - акъатна Афисатай, ихтилат давамарун хъуй лагъана. - Вахъ кIвал-югъ, хизан, аял-куял авани?

- Ваъ, - гаф сиве амаз жаваб гана гадади, суал гуьзетнавайда хъиз. - Зун субай я. Гъеле свас жагъанвач. Шегъердин юквал заз хуси кIвалерни ава, амма ана касни яшамиш жезвач, - гъич

виш манат, - лагъана, костюм багъламадик кутуна, дезгедал эцигай туьквенчиди.

- Исятда, даи, чна шут-ра-шутда, - лагъана, инанмишвилелди тумаждин чантадиз яргъи авур рушан гъил анай ичиз акъатна. КIвачер буш хъана, рикIи фад-фад кIвалахзавай рушан рангар атIана. Ада гъил мад чантада экъурна. Ваъ, ичIи я! Анай адаз гъат хъувурди къачудай пек-парталдин сиягъ тир. Са легъзеда къах хъана амуькна Афисат. Вилерикай цIун цIелхемар хкатна, бедендик меьки фул акатна, килиз кIута вегъей хъиз хъана.

- Я Аллагъ, им вуч бала я зи кьилел атанвайди? Нин патав фин, низ арза ийин? Вуж я гила зи мидадда акъадайди?..

* * *

Бейгъуш гайиди хъиз ацуьк хъана руш гуларин кIарцIе. Вилерал мичивал акъалтзава. Куьчедай физвай инсанар хъенар хъиз акъазва. Амма рушахъ вуч хъанватIа, ам вучиз шехъзаватIа хабар къадай, дерт къезилардай са кас авач. Эхир дидедин гъил къуна куьчедай физвай са руш чIалал атана.

- Диде, я диде, атIам вуж я? - суалзава бицIи руша вичин дидедиз.

- Ам са хала.

- Бес ам вучиз шехъзава? Ша чун адан патав фин, хабар къан.

- Герек авачир суалар гумир, алад жуван рехъди, - лагъана, кам йигинарна дидеди.

"Гъалал зегъметдин гъакъи гарув вугай бахтиькара", - лугъуз, къагъар къвез, шехъзава Афисат.

"Гила за хизандиз вуч жаваб гуда? Гъинава за къачур пеклек? Пул угърийри хиритIна. Белки гъат хъийин... Ваъ, пулуникай умуд атIутI ви, авам. Пул фена, руш, гел галачиз, къумадиз фейи цин стIал хъиз..."

Эхирни, шехъна-шехъна, наькварив ацIанвай вилер михъна хъиз, Афисата вичи-вичиз са-бур гуз башламишна:

"Я кас, инсанар гъуьлуьз аватна, машиндик акатна рекъизва, къачагъри залуквиле къачузва, маса писликилер къвезва. Де мад вучда хъайи кардиз. Шукур хъурай Аллагъдиз, гена жув сагъ-саламатдиз амуькна балайрин кьилел. Пул за къазанмиш хъийида жуван гъакъисагъ зегъметдалди, къуй балайрилаь садакъа хъурай..."

Туьквендин гуларин кIарцIел курпашмандиз ацуькнавай Афисатан вилик са жегъил гада пайда хъана.

- И башпурт цуьдуь яни, ханум? - суалзава ада, пенжекдин къултухдай Афисатан харижи паспорт акъудна хъиз.

- Эхъ, ам ваз гъинай жагъана?

- Къетне рекъелай элячIдайла са гада машинди яна, гъа чкадал чан гана ада. Башпурт мейит хутахай чкадилаь жагъана.

- Бес зи пул, пул гъиниз фена адан юькьва авай?

- Ам заз чидач, ви пулуни иеси вун я къван, зун туш. Мукъаят хъана кIандай пулунал, - лагъана, гада атайвал квахъ хъувуна.

- Заз бубадини гъакI лагъанай. ЧIехида лагъайвал тавурла, чIехи баладик акатда, - гъахълу гафар я...

Гъа и арада къвалав гвай ресто-ранда столдихъ ацуькна, нер битIишда гъа паспорт хкай гада вилив хуьзвай. Ахпа абур архайиндиз Афисатан пул, гъарда цIугур зегъметдиз килигайвал, къве чкадал пайна...

ИкIни жеда къван!

ГъасанГЪУЬСЕЙНОВ

Макур цIугри

Тапан инвалидвилин пенсия туь-кIуьрайдалай гуьгъуьниз Къули зегъметдикай кьерех хъана, вичин къапарай, кеф цIугазвайбурукай я.

- Беябур хъана! Куьчедиз экъечIдай чин аламач! Яраб за мад хъвада жал? Са агъзур, къве агъзур! Жегъеннема! Бес вад агъзур са йифиз кар-кеспи квахънавай лутуйриз харж ийидани? - лугъуз, Къулиди вичин къуншидиз арза ийизва.

- Яда, папаз хабар авани?

- Гъадазни аялриз за гъелелиг къал тавун патал са вад расхутI авунва, са ругуд завни гума.

- Вуна пул атIузваз тахъуй гъа!

- А кар сир я.

"Вири цIугругуд", - вичи-вичик тикрарна, къунши, кьил кIарцIи ягъайди хъиз, - хъфена, телевизор къачуз кIватIнавай пул эцигай чкадал. Пул аламач. Теспа-ча хъанвай къуншиди вичин юлдашдиз:

- Я руш, вуна инлай пул къачунани?

- Ваъ.

- Ви стхадин гадаяр атанани?

- Ваъ.

- Пул чуьнуьхнава! Аквар гъаларай, угъри кIвалин гъалдикай хабар авай шейтIан я.

- Вуна пул гъинал эцигнавайди тир?

- И ктабдин юькьва, шкафдин винел...

- За, валлагъ, итим, хкуьрнач...

- Я паб, Къулиди авунвай хархиярни чна кIватIнавай пул сад жезва. ЦIугругуд, цIугругуд... Угъри Къулидлай гъейри масад туш. Адаз чи куьгъне телевизор ремонт ийидайла, за пул къачур чкани акурди тир.

- Бес угъри такунмаз вуна гъихътин делирлалди ам батIуларзава?

- Ваъ, ваъ, ам Къули я. За пакамаз адав цIугругуд агъзур дугъ ийиз тада.

...Пул квахъайбуруз ахвар къведа жал? Папа ктабар мад гъилелай хъувуна, кIвалера михъиз къекъвенена, йифен юькварни хъана, жагъанач хьи пул, жагъанач.

- Яда, вуна эхиримжи сефер гъи ктаб гъиле къунатIа рикIел хкваш.

- "Практическая психология".

- А ктаб заз диванда акур хътинди я...

Тади кваз диванда авай ктабдиз килигай итим къах хъана амуькна. Ада шадвални пашманвал акахъна, вилерал наьквар алаз: "Пул, пул!.. Закъума, Закъума!.. - гафар тикрарзавай.

Шагъ ИСМАИЛ

Къунагъламишун

Эмирбегаз (ам Махачкъалада эцигунардай са фирмадин сагиьб я) са танишди вичин кIвалик рак кутаз къве устIар раькурун тIалабна. Касди адан тIалабун гежел веьгенач.

УстIарар герек алатарни къачуна чкадал фена. Амма инал абуроз чпив гвай алатралди ихътин рак кутаз тежедайди акуна. Рак кIарасдинди я лагъана фикрнавай.

ТIалабай кар авунач лугъун тавурай лагъана, устIарри раькурун рак кIарасдинди кутадайла ишлемишзавай пена къачуна, чкадал динжарна.

...Са йис къван вахт алатайла, кIалин иесиди Эмирбегаз зенгда ва квартирадиз рак кутур устIарар вичин патав раькурун тIалабда.

"Вуна абурукай вучзава?" суалдиз "Заз абуроз са вижевай тIуьн-хъун тешкилиз кIанзава!" лагъана, жаваб гуда.

- ГъикI! Са йисалай ви рикIел абур гила гъикI хъана хтана?

- Яда, зи кIвал атIуз угърияр атана. Рак ахъайиз алахънавай арада ам хкатна. Са угъридин кIвач адак акатна хана. Мукъубди катна. Эгер ви устIарри раьк мягъкемдиз кутунайIа, нетижа гъихътинди жедайIа ваз чизва хьи. Гъавиляй заз абур къунагъламишиз кIанзава...

завай юкъван буйдин са гада акъуна. - Гъич бегенмиш туш ман заз адан уюнар. РикIиз къайидай къван вуча... Вилер чапрас къаралту. Ваз маса кар-кеспи амачни, къей хва... Фена вирида хъиз, къакъажна гъилер, ая ман са хийирлу кIвалах..."

"Я кас, - суалзава Афисата, туьквендиз гъахъайла, вичи-вичиз, - атIа нер битиш чапрас зи вуж я? Са касни. Заз хата авани адакай? Ваъ! ЯтIа фирай вичин рехъди. Ам зи я стха туш, я арха, са касни... Къала зунни жуван дердийрив эгечлин. Хуьруьзни югъ аламаз хъфидачни бес? Аялрин вил рекъел алайди я..."

* * *

- АтIа костюм ибалди ая кван, даи, - лагъана Афисата туьквенчидиз, ипекдин костюмдал тIуб туькIуьрна хъиз.

- Башуьсте, ханум. Туьркиядин мал я, - лагъана туьквенчиди, хкуникай хкудна, дезгедал михек рангунин костюм эцигна.

- ШартI гъазурай чкадал алач, анжах вич мешреб алайди хъурай. Бубадиз къачузвай савкъат я зи патай.

- Вун гъахъ я, - разивилелди лагъана туьквенчиди.

- Шей къиметдик квайди я, къачу, вах, ягъаламиш жедач, - бирдан ван къвезва Афисатаз далудихъай.

- Яъ, им вуж хъурай зи хийирдихъ галайди? Мегер тийижир шегъерда заз таниш-билиш акъатнани? - лагъана, къулухъ веьей вил нер битиш, вилер чапрас гадада акъуна. "Низ чида, им гъа бубади лагъай иблисрикай сад туштIа... Гъатна, руш, гила вун раькара. Тадиз са чара аку, - буйругъ гузва кичI акатнавай рикIи. - Вуч ийин? Угърияхъ, гадаяр, лагъана гъарайдани? Пугунар алайбуруз эвердани? Я тахъайтIа, катдани са патахъ, хата-баладикай яргъаз?" - фикрзава руша.

- Бубадиз костюм мубаракрай, яргъал уьмуьр гурай. Чам хъиз аквада алуькIайла, - сивел живи хъвер алаз, вилер рушан вилера акIурна хъиз, ван алаз ра-

вил мичIни тавуна табна гадади.

- Ваз са иер свас къисмет хъурай.

- Чидач ман.

- Умуд атIумир, мехъерик тек-лифизни рикIелай раькуьрмир.

Цийи танишар, сад-садал ашукъ хъайи Лейлини Межнун хъиз, илигна суьгъбетдик квайла, кIвачерик звер кваз са жегъил гада абурун патавай гуьцI хъана фена.

- Эй, острожно, негодяй! - лугъузва хъел кваз рушан цийи танишди.

- Акъазвани, вах, авач гилан жегъилрихъ ягъ-намус, гъурметхатур. Дишегълидиз хуртIар гана физвай тегъер аку, неречI. ЦIай къуна кузвани? РикIив къамир, вах, акъулсуз я ман. Ихътинбуруз пак са затIни амач гилан дуьньяда. Де сагърай, акван хъийида чун, - лагъана, цуькI хъана Афисатан цийи арха.

Нер битиш гададин къатIунри, рахазвай тегъерди Афисатан бейнидиз бегъем таъсирнавай. Адак лувар акатнавай. Вич ца-вун аршдиз акъатайда хъиз гъис-сзавай.

- Акъазвани, инсандин кьиле кIанда, кьиле! Винел патан акунри ягъалмишарда. Акъуллу, рикI михьи кас я. Заз хуртIар гайиди гъикI дашкъалагънайIа, пислемишнайIа, михъиз русвагънайIа акунайни. Бес за ихътин гададиз лаькабар вучиз язавай? Хъурай ман нер битиш, мегер ада ризкьи нерай незвани? Пагъ, жагъана заз-ни синих. Якъин, инсанар малаикар туш. КIан хъайитIа, са синих никай хъайитIани жагъида.

Мегер гъадалди ам усал жезвани? Анжах зигиндиз кьит тахъурай. Кьиле затI кIанда... Гъайиф, чун фад айрутмиш хъана. ТIвар, ери-бине къванни чириз агакънач. Язухдихъ шегъерда хуси кIвалерни ава, амма кIвалин кьил къадай кас авач. Гъеле жегъил я, белки къисмет жен са ферлиди. Я кас, вири дугъривилий я. Герек инсан са тIмил къванни ягъсуз жен. Ун-ун, виклегъдиз кIанда... Алай девир-да виклегъ тахъайтIа...

- Вавай, ханум, агъзурни вад

Проектдин тереф хвена

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Малум тирвал, 2013-йисуз РФ-дин Президентдин патав гвай культурадин ва искусстводин крарин рекъяй Советдин заседанидал Владимир Путина Россиядин культурадин политикадин дибар туькьурунин ва гъазурунин буйругъ гана. И документ туькьурзавайбурук ва авторрик гзаф пешекарар ква - кинорежиссерар, общественный деятельар, халкъдин артистар, культурадин идарайрин ва ведомствойрин руководителар.

2014-йисуз "Государстводин культурадин политикадин дибрин гъакиндай" закондин проект веревирд авун патал РФ-дин общественностдиз теклифна.

РД-дин Милли библиотекада и йикъара "Государстводин культурадин политикадин дибар" проект веревирд авуниз талукъарнавай элкъвей стол кыле тухвана. Ана

дай концепция общественностди веревирд авун хъсан разивал ийиз жедай кар я. Ида власть общественностдин уьмуьрда культуради еке роль къугъвазвайвилин гъавурда гъатнавайдан гъакиндай шагидвалзава. Проектдикай вичин фикир лугъуналди, искусствоведди къейдна хьи, документда культурадин хиле государстводин алатай девирдин политикадиз ганвай анализ аквазвач. "Чи общественностдин советрин ва перестройкадилай гъугъунин девирда гъам материальный, гъамни руьгъдин рекъяй квадарнавай, гъакини гъа йисара къазанмишай ивири, са шакни алачиз, еке чка къазва, культурадин ирс ачухдиз къейд авун лазим я. Анжах ахпа государстводин политика дегишаруникай рахаз жеда. Тахъайтла, базисдин са бязи шейэр жаваб авачиз амукъзава", - лагъана Петенинади. Адан гафаралди, "Россия - члехи культура яратмишай государство" келима масакла туькьурун герек я. Культура государстводи ваъ, халкъ-

Дагъустандин илимдин, культурадин ва искусстводин векилри иштиракна. Элкъвей столдин кваллах ачухуналди, РД-дин культурадин министрдин заместитель, Республикадин халкъдин яратмишунрин квалин директор **Марита МУГАДОВАДИ** къейдна хьи, уьлкве патал важиблу документ веревирд авунин кваллах вири Россияда кыле тухузва. Уьлкведин регионрин векилрихъ галаз и проект веревирд авунихъ еке метлеб ава. И дибар уьлкведин культурадин конституция хъиз я.

Мугадовди давамарна хьи, къе чахъ авай культурадин политикадин законодательный база куьгъне хъанва. Документдин проект гъар са кас гъавурда акадавай асанта чалал хъенва. Веревердерин нетижайрин биредаллаз адак алаваар кухтада. Виридалайни кылиндни - им "Государстводин культурадин политикадин дибра" уьлкведин гзаф терефрин культура гележегдани хуьнин везифаар, месэлаяр эцигун я. "Дагъустан Республикадин Кыли чи халкъарин культура хуьнин ва виликди тухунин месэлаяр эцигзава. И крар патал республикада Россиядин халкъарин адетдин культурадин Центрайр ачухзава".

Проект веревирдзавай члавуз залда авайбурувай чпин фикирарни лугъуз ва теклифар гуз жезвай. Кылди къачуртла, искусствовед, Россиядин художникрин Союздин член, искусствоведдин международный ассоциациядин член **Татьяна ПЕТЕНИНАДИ** (шикилда) къейд авурвал, гъукуматдин къурулушри туькьурзавай государстводин культурадин политикадин гъакин-

ди, дуьз лагъайтла, адан виридалай хъсан векилри яратмишзавайди я. Гъаки хъайила, и текстина "уьлкве" гафуни хъсандиз ван ийида. Государстводи культура яратмишзава, амма культура хуьнай адан хиве члехи жавабдарвал гъатзава.

Петенинади алай девирдин общественоста информациядикай авай менфятдикайни лагъана. Кылди къачуртла, Интернетдиз гузвай материалрин ери хажун чарасуз я. Массовый информациядин такъат тир телевидение вучиз ятлани агъуз аватзава. Ада къейд авурвал, ТВ-ди тади галда гзаф передатчарин ери хажун лазим я. Россия хътин гзаф миллетрин государство да члехи урус халкъдин культурадин ва урус члалан роль са клусни агъузар тавуна, Россиядин гъар са халкъдин литературадин, музыкадин, театррин, кинематографиядин, художественный ирсиникай лугъун лазим я. Адан гафаралди, "Государстводин культурадин политикадин дибра" милли члалар хуьниз ва вилик тухуниз дикъет, еке фикир гана кланда. Гъукуматдин патай тереф хуьн бес къадардинди туш.

Веревердерин иштиракчийрин гафаралди, туькьурзавай документдин везифа неинки государстводин сад тир политика тухунин диб эцигун, гъакини общественоста вири инсаниятдин къиметлу ивира хуьдай мумкинвилер тешиклун я.

Гъакини къейдна хьи, Дагъустандин общественность проектдиз шерик жезва ва адан тереф хуьзва. Чаз чи халкъарин ва чи культурайрин умумивилихъ мягъкем гележег хъана кланзава, - къейдна элкъвей столдин иштиракчийри.

Жегъилрин форум акъалтІна

Гъазурайди -
Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Махачкъаладин патав гвай "Къизлярдин лагуна" тІвар алай ял ядай базадин мулкунал 3-12-августдиз кыле тухвай динрин алакъайрин рекъяй жегъилрин I Международный форумдин кваллах акъалтІ хъана, - хабар гузва республикадин намусдин азадвиллин ва динрин тешикатрихъ галаз санал кваллахунин рекъяй Комитетди.

Махачкъаладин Урусрин Хашпарайрин Килисадин епархияди кыл кутуналди, Дагъустан Республикадин Гъукуматди, РД-дин мусурманрин Диндин управлениди, Кавказ вилик финин месэлайрай регионрин жегъилрин уртах международный лабораторияди, гъакини коммерциядинди тушир "Исламдин культура, илим ва образование хуьнин мергъяматлувилин фондуни" тереф хуьналди тухвай и мярекатда жегъилрин 14-далай 30-дав агакъна яшарин 100 векилди иштиракна. Абур СКФО-дин республикайрай, Кыблепатан Осетиядай ва Азербайжандай атанвай.

Цуд йикъан къене форумдин сергъятра аваз абур политический, общественный ва динрин тІвар-ван авай деятелрихъ галаз гуьруьшмиш хъана - тренинг, VIP - лекция, культурадин ва спортдин акъажунар тухвана. Форум 12-августдиз шадвиллин галара агална. Мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Р.Жафарова, республикадин жегъилрин крарин рекъяй министр З.Къурбанова, РД-дин намусдин азадвиллин ва динрин тешикатрихъ галаз алакъайрин рекъяй Комитетдин председатель С.Мегамедова, Махачкъаладин ва Грозныйдин епископ Варлаама, РД-дин муфтийдин сад лагъай заместитель М.Мутаилова ва масабуру иштиракна.

Р.Жафарова республикадин Кылин тІварунихъай форумдин иштиракчийр мярекат куьтягъ хуьнихъ галаз тебрикна.

Кеферпатан Кавказдин ва санлай уьлкведин халкъарин векилрин арада хъсан къуьншивилин, динрин алакъаар мягъкемарунин карда форумдин важиблувилик лагъана. Адан гафаралди, форумдин виридалайни кылин нетижа, им уьлк-

ведин жуьреба-жуьре субъектрай, гъакини мукъвал тир къецепатан уьлквейрай атанвай иштиракчийр сад-садав агатун, дуст хуьн я. Р.Жафарова гъакини и форум тухунин кардик кыл кутур лап члехи кешиш (владыка) Варлаамаз ва адан тереф хвейи муфтий, шейх А.-Х.Абдуллаеваз чухсагул малумарна, абурун тІварарихъ разивилин келимаяр лагъана.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителди и кваллах давамарун лазим тирди ва мад сеферда Дагъустанда динрин алакъайрай жегъилрин II Международный форум тухун ва адан программадик Дербентдин 2000-йисан сувариз талукъ мярекатарни кутун теклифна.

Епископ Выборгскийди ва Приозерский Игнатийди пак патриарх Кириллан тІварунихъай республикадин Кыл Р.Абдулатиповаз регионда ва уьлкведа динрин ва миллетрин арада илягъвал хуьнай, ватанпересвилелди, инсанпересвилелди эгечлунай риклин сидкъидай чухсагул лагъана, форумдин кваллахдиз виниз тир къимет гана.

ЦІийи кІелунин йисан вилик

И йикъара Дагъустан Республикадин Гъукуматдин Председатель Абдусамад ГЪАМИДОВАН регъбервилик кваз са жерге важиблу месэлайриз талукъарнавай совещание кыле тухвана, - хабар гузва РД-дин Кылин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин Управлениди.

Кылди къачуртла, анал РД-дин образованидин ва илимдин министрдин везифаар вахтуналди тамамарзавайди тир **Ширали АЛИЕВА** умуми образованидин идараяр цІийи кІелунин йисаз гъазурлухвиллин серенжерикай лагъана. ИкІ, Россиядин образованидин ва илимдин министрстводин меслятрихъ галаз алакълу яз, РД-да умуми образованидин идараяр 2014-2015-кІелунин йисаз гъазурлухвал ахтармишна къабу-

лунин рекъяй центральный комиссия тешикланва. Адак РД-дин минобранаукдин, Россиядин РД-да авай МЧС-дин Кылин управленидин, РД-да авай Роспотребнадзордин, МВД-дин, ФСБ-дин Управленидин, ДРО-дин Вирироссиядин пожарный гуьгъуьллу общественостдин пешекарар ква. Комиссидин кваллахдин график туькьурнава. Гъа и жуьредин комиссияр муниципальный тешикатрани ава.

Ш.Алиева гъакини къейдна хьи, РД-дин образованидин ва илимдин министрстводи муниципалитетрин образованидин управленийрин ва умуми образованидин подведомственный идарайрин руководителриз типовой жуьредин докладар, деллар, лазим чарар-цІарар рекъе тунва. (И вири материалрихъ галаз министерстводин махсус сайтдай таниш жеда).

Комиссияди вичин кваллах

кІелунин йисан вилик гъазурлухвиллин планрихъ галаз къурвал тухузва ва алатай йисарин ахтармишунрин нетижайризни анализ гузва. Ада вичин кваллахдик гъакини финансрин, материально-технический ва маса рекъерайни таъминарунин месэлаярни кутунва ва ахтармишзава. Ахтармишзавай и ва я маса идарада чІуру гьалар малум хъайи дуьшуьшда комиссиядихъ галаз санал, абур арадай акъудай гъакини вахтни къалурна серенжерин график туькьурзава, меслятзава.

"Къенин юкъуз школаяр цІийи кІелунин йисаз гъазур яни, тушни къабулунин къетІи кваллах тухузва, чІуру гьалар гьелелиг малум хъанвач. Умуми образованидин идараяр кІелунин цІийи йисаз гъазурлухвиллин гъакиндай нетижайрин эхиримжи делилар 30-августдиз теклифда", - къейдна Ш.Алиева.

Лезги словарь телефона

ЧИ ЖЕГЫЛАР

Дагъви ШЕРИФ

Алай аямдин инсанрин умуурда сотовый телефонри, иллаки смартфонри еке чка кyunва. Са цуд-къад йис вилик чеб фикирдиз гиз тежедай и алааматдин аппаратар халис компьютерив гекъигиз жезва. Абурун куьмекдалди сада-садаз неинки зенгзава, чарар кхъизва, гьакI Интернетдиз экъечлиз, гьар жуьре программарал кIвалахиз, шикилар ягъиз жезва. Чпин жуьреба-жуьревиллиз килигна абурукай гьар садахъ вичин мумкинвилер ава ва кьиметрин еке тафаватлувлерни. Амма саки вирибур патал дуьз къевезвай программаяр тIимил авач. Ихътин, вири смартфонриз дуьз къевезвай цийи программарикай сад лезги чIаланни урус чIалан словарь я лугъуз жеда. Лезги чIаланни урус чIалан словарь Android ва iOS платформадал алай телефонар гвай гьар садавай пулсуздаказ Play Маркетдай жагъурна эцигиз (установить) жеда. Гафарин таржума алфавитдин кьайдада жувавай жагъуриз, я туштIа герек гаф кхъена, программив жагъуриз туртIа жеда. Гьар гьа гаф хъайитIани, программади са легъзеда жагъурзава.

Лезги халкъ, иллаки лезги жегьилар патал им лап хъсан ва чарасуз герек программа я. Вучиз лагъайтIа жегьилри адетдин ктабар са артух кIел хъийизмач, амма телефонрайни, планшетрайни компьютеррай ктабрин электронный жуьреяр гьакъикъатдани кIелзава. ИкI, и словардин куьмекдалди, чна инанмишвалзава, жуван дидед чIал чириз алахъдай жегьилрин къадар артух жеда. И баркаллу кардай чна, сифте нубатда, чи ватангъли, программа туькIуьрун рикIел атай ва вичин мурад килиз акъудай программист **Заур АГЪАМОВАЗ** чухсагъул лугъузва. Гатун вахтунда багърийрал кыл чIугъаз ватандиз хтана ял язавай адахъ галаз чун и йикъара гуьруьшмиш хъана.

■ **Заур стха, жегьилар патал рикI алдарун тир къугъунар ваъ, абуруз дидед чIал чирунин жигъетдай зурба метлеб авай лезги чIаланни урус чIалан словардин приложение туькIуьрунин фикир гьикI хъана атана ва, ам кьилиз акъудайла, ваз вуч итижлу хъана?** - хабар кьуна за.

- Хайи чIалан словарь туькIуьрун рикIе фадлай авай мурад тир. Википедиядай аз Дагъустандин чIалариз, кьилди лезги чIалаз хас алааматдин санбар кьетIенвилер акун, хайи чIал жуван пешедай ахтармишун аз мадни итижлу жез башламишна. Гаф кватайла кьейд ийин, ЮНЕСКО-дихъ квахъзавай ва я гъа ихътин кьурхулувал авай чIаларин атлас ава. Гъайиф хьа, Дагъустандин гзаф

КУЪРУЪ КЪЕЙД.

Заур, Мегъарамдхуьруьн райондин Къартас-Къазмайрилай атана, Махачкъалада яшамии жезвай эцигунрал машгъул Гъасанан ва рикIин азаррин духтур Эсмеран хизанда дидедиз хъана. Школа акъалтIарна, Дагъосуниверситетдин математикадин факультетдин кьвед лагъай курсунилай кьулухъ Санкт-Петербурдин госуниверситетдин электротехнический университетдиз ("ЛЭТИ") хъфена. Ина компьютеррин технологийрин ва информатикадин факультетда бакалавриатни магистратура куьтягъай жегъил нешекарди гьар жуьре карханайра кIвалахна. Везифайрив жавабдарвилелди эгечIзавай жегъил гзафбуруз акъазвай ва кIвалахар теклифзавай. ИкI, Заур Агъамова "Яндексдани" кIвалахнай. Алай вахтунда чи ватанперес хъи ОАЭ-дин Дубай шегъерда лингвистикадин рекъай дуьньядин сергъятра кардик квай таржумайрин технологиярал машгъул Multillect компаниядин программист яз зегъмет чIугъазва. Ам Дубайда аваз кьве йис я.

чIаларни аник ква. Месела, ЮНЕСКО-дин рекъемрай лезги чIал "vulnerable" категориядик ква. ЮНЕСКО-ди и гафуниз ихътин нетижа гузва: "гзаф аялар и чIалал рахазва, амма анжах кIвале ишлемишзава", яни чIал гележегда амуькун кьурхулувилек ква. Ихътин гьалда Дагъустандин амай чIаларни ава. Гъавилъа чи чIаларин девлет хуьнин карда чалишмишвал - проект арадал гъун мураддиз элкъвена. Проектдин тIвар **Public Dictionary.ru**, имни www.publicdictionary.ru чи сайт я. Гьар са чIалахъ вичин домен жеда, месела: lezgi.publicdictionary.ru, kumuk.publicdictionary.ru, avar.publicdictionary.ru. И сайтрай мобильный приложенияр къачуна, телефонрал эцигиз ва я онлайн кьайдада ишлемишиз жеда. Программивин жуьредиз килигала, фикирдик квай гзаф затIар ава. Абурукай виридакай менфят къачуз жедайвал кардик кутаз алахънава. Месела, сифте цийивал - им гафар аппаратди эзбер хъувун я. Мобильный приложенияр ишлемишзавай вирибуру, чпин хайи чIал хъана, йикъа са шумуд гаф лагъана кIан жеда. Ахпа чна гафарин и база ахтармишда ва приложениедай, сайтдай абур вирибур патал ачухда.

■ **Адан бинед гъи словарь ава?**

- Исятда приложенида анжах лезги чIаланни урус чIалан словарь, анани 11 агъзур гаф ава. И словардин авторар Б.Талибов, М.Гъажиев, редакторни Р.Гъайдаров я. Ам Интернетдай вирибурувай PDF форматда аваз къачуз жезва. Чнани и форматдин словарь Интернетдай къачуна, приложенийрин базада туна ва адал лап еке зегъмет къачуна. Урус чIаланни лезги чIалан ва Дагъустандин маса чIаларин словарар туькIуьрунин кIвалах давам жезва.

■ **Куьне ийизвай кIвалах чи ватангълийри гьикI къабулна?**

- Ватангълияр вири рази яз акъазва, приложенидиз хъсан кьиметар эцигзава (телефондай приложенидиз садалай вадалди кьимет гудай мумкинвал авайди я), хуш кели-

маяр тазва. Авайвал лагъайтIа, са касди "1" кьимет эцигна, амма себеб, вичиз бегенмиш тушир тереф кьалурнавач.

■ **Словардихъ исятда шумуд подписчик (ам ишлемишзавай кас) ава?**

- Ам эцигнавай ксарин къадар исятда санлай агъзурни вад виш я. "Лезги газетдин" чинрилай хабар хъайидалай кьулухъ ам ишлемишдайбурун къадар мадни артух жедайдахъ инанмишвалзава.

■ **Мобильный и приложение арадал гъунин карда кьез куьмекай ксар авани?**

- Словарар туькIуьрунин кардал за гзаф ксар желбна. Яндексда захъ галаз санал кIвалахай Олег Данилова приложенидин ва сайтдин дизайн туькIуьрна. Александр Михайлова ва Павел Курта iOS приложение туькIуьриз куьмекна. Шоколадилай кьулухъ зи дуьст тир Гъамидан туькIуьрзавай приложенияр халкъдиз чирзава, абурукай социальный сайтра хабарар гузва. Куьмекай ксар мадни ава, гьарда са меслят кьалурна, са куьмекна. Вири сагърай!

■ **Лезги чIаланни урус чIалан словарь мадни хъсанарунин винел кIвалахзавани?**

- Словардин база датIана цийи хъувуна, адак алаваяр кухтуна кланзава. Гележегда а приложенида урус чIаланни лезги чIалан словарни жеда. Приложение ишлемишзавай ксарин къадар артух, абуруз ам итижлу хъун патал "йикъан гаф", "йикъан мисал", "гафарив ван ийиз тун" хътин функцияр кутада. Социальный сетриз гъахъун ва икI мад. И вири жигъетрай кIвалах кьиле физва, цийивилер гуьзета.

■ **Куь авторвилин маса приложенияр авани?**

- Исятда ийизвай кьуллугъдал за туькIуьрнавай са жерге приложенияр ава. Месела, абурукай машгъурди "Харакят" - им араб чIалал кхъенвай текстина огласовкаяр (ачух сесер) эцигун патал ишлемишзавайди я. ГьакIни пуд йис кьван вилик чна дустарихъ галаз "Живая азбука" тIвар алай приложение туькIуьрна. Им чаз ая лагъанвайди тир. Лап гуьрчег, шикилар галай, аялар гъавурда твазвай ва абуруз чIал чирзавай хъсан приложение хъанва. Исятда ихътин азбука Дагъустандин вири чIаларалди туькIуьрун фикирда ава. Амма и кар патал спонсорвилин гьакъикъи куьмек герек жеда. Гьелелиг спонсорвилин ахътин куьмекдай кас майдандиз экъечIнавач.

■ **Алай вахтунда куьн винел кIвалахзава?**

- Урус чIаланни лезги чIалан словарь арадал гъунин кIвалах давам жезва ва гафарив ван ийиз тунин винел кIвалахзава, приложенидин веб-версия (<http://lezgi.publicdictionary.ru>) арадал гъизва. Исятда отпускда авай вахтуникай менфят къачуна, лезги азбукадин демо-версия туькIуьрзава. Ахпа адал кIвалахдай вахт амуькъдач. И проектдиз финансралди куьмекдай кас жагъидайдак умуд кутазва. Азбука айфонарни айпадар патал я. Адакай видеороликдиз инай <http://www.youtube.com/watch?v=cmq60mZYKEE> килигиз жеда. Идалайни гъейри, и мукъвара зун РАН-дин ДНЦ-диз фенвай. Чпихъ авай электронный вири словаррикай мобильный приложенияр туькIуьрун теклифна. Рахунар кьиле физва, килигин арадал вуч къведатIа.

■ **Жуван подписчикриз "Лезги газетдин" чинрилай вуч лугъуз кланзава?**

- Абур патал зи виридалайни еке тIалабун хайи чIал чирун, масабурузни ам кланарун ва зи приложенидикайни вирибуруз хабар гун я. Приложение коммерциядинди туш, пулсузди ва са жуьрединни реклама авачирди я. Эгер адаз агъуз кьимет гуз кланзавай ксар аватIа, къуй себеб кьалуррай, бегенмиш тахъанвай терефдал чна кIвалах хъийидайвал. И кар галачиз, виликди гьинихъ фидатIа ва гъи тереф мадни хъсанардатIа чир хъун мумкин туш.

■ **Заур стха, кьехъ ватандивай яргъа, виридуьньяда машгъур тир Дубай шегъерда мадни еке агалкъунар хъурай! Куьне ийизвай и баркаллу кIвалах несилар патал кьиметлуди тирдал са шакни алач. Къуй жуван халкъ, чIал вилик тухунин карда вири мурадар кьилиз акъатрай!**

- Пара сагърай!

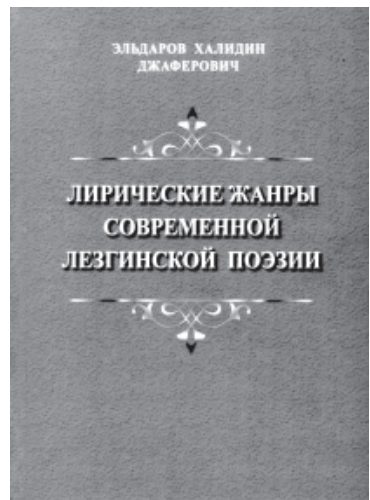
Вижевай савкъат

ЦИЙИ КТАБАР

Жамиля ГЪАСАНОВА

Алай йисуз Дагъустандин гос-техуниверситетдин алмирин советдин кьарардалди "Лотос" чапханада чи ватангъли, жегъил алим, литературовед, шайр **Халидин Жаферович ЭЛЬДАРОВАН** "Алай аямдин лезги шииратдин жанрия" тIвар алай монография акъуднава.

Х.Ж.Эльдарова вичин монографияда алаатай асирдин 80-90-йисарин лезгийрин шиират, мукъуфдивди ахтармишнава. Вичихъ гзаф асиррин девлетлу адетар авай милли шииратда XX асирдин 80-90-йисара пайда хъайи цийи жанрийри ам генани девлетлу хъувуна. Алимди вичин монографияда миниатюрадин, гъезелрин, элегиядин, сонетрин тажарин жанрияр ахтармишзава.

Миниатюраикай рахайтIа, абуруз лезги шаиррин жуьреба-жуьре несилри ара физ фикир гуз хъана. Чебни лезги литературада гьар жуьре фикиррал алай шаирри. Абурун миниатюраин тематикадин сергъятар жуьреба-жуьре я - философиядин, муьгъуьббатдин, тIебиатдин рангарин тах квайбур.

Халидин Эльдарова лезгийрин 80-90-йисарин шииратда виликан девирдин жанрийризни фикир хгуз эгечIайди кьейдзава. ИкI, лезгийрин шииратда са шумудни са асир идалай вилик арабрин литературадин классикадай къачур гъезелрин жанрни шаирри рикIелай алуднавач. Гъезелрин жанр иллаки Ибрагъим Гъуьсейнован, Асеф Мегъман, Фейзудин Нагъиеван, Зульфихар Къафланован яратмишунра гьалтзава. Гьелбетда, ара физ ам амай шаиррини ишлемишзава.

Элегиядин жанр ахтармишдайла Х.Ж.Эльдаров Арбен Къардашани Майрудин Бабаханован яратмишунрал акъвазнава. Абурун тематикада дидедин къаматди, аял, жаван чIаварин рикIел хкунри чка къазва.

Сонетар ва сонетрин тажар лезгийрин шииратдиз дуьньядин литературадай атанвай жанрийрикай сад я. И жанр Италияда арадал атана. 80-90-йисара и жанрдай иллаки гзаф А.Фатахова ва А.Къардаша кхъена. Авторди абурал къведальди сонетрин ва сонетрин тажарин жанрда кхъей шаиррикайни лугъузва. Месела, Х.Хаметова, И.Гъуьсейнов, Б.Салимов ва мсб.

Халидин Жаферович Эльдарова теклифнавай монография неинки вузрин муаллимар, студентар патал итижлу ахтармишун я, адакай гьакI школайра хайи чIалан тарсар гузвай муаллимиравай, школь-никривайни менфят къачуз жеда. Куьрелди, ам милли лезги шииратдал рикI алай гьар садаз лап вижевай савкъат я.

Къуд кІвач квай дустар

Россиядин МВД-дин ВОГОиП-дин
пресс-къуллугъ

Кинолог хъун патал, гъайванрал анжах рикі хъун тїмил я. Къадар авачир къван сабур, мурад къилиз акъудиз чалишмишвал авун ва кІвалахдив пешекарвилелди эгечлун чарасуз герек я.

- Гел жагъурун патал ишлемишзавай кицлерини къенепатан крарин министерствода къуллугъзава лугъуз жеда. Абуру къуллугъдин везифаяр тамамарзава, - сугъбетзава Россиядин МВД-дин ВОГОиП-дин кинологрин къуллугъдин центрдин начальник, полициядин подполковник **Владимир ПОВЕРЕНОВА**. - Кицлери чпин везифаяр тамамардайла чанни гузвай дуьшуьшар тїмил авач. Абурухъ галаз чи алакъярни, гъакъки къуллугъчийрихъ галаз хътинбур я. Бес кицлериз чпи ийизвай кІвалахдай наградаярни гузва эхир.

Кинологдиз вичин цїйи къуллугъчи, гележегдин дуст, гайила, ада вири къуватар эцигна, ам тербияламишна, гел жагъурдай хъсан кицл ва я наркотикар, хъиткынардай шейэр жагъурдай пешекар, гъакл тахсиркара кьадайди гъазурна кІанзава.

Гел жагъурунин карда гзаф вахтара ишлемишзавайди Рагъакидай патан - Европадин ва немсерин овчарка жинсерик акатзавай кицлер я. Эхиримжи вахтара бельгийский овчаркаяр гъазурунизни еке фикир гузва. Вучиз анжах овчаркаяр лагъайтла, ибур виридалайни фад вердишариз жедай, чкадин шартларив кьадай ва

лугъчийри чпин гъилибанар датІана сейрдиз акъудзава. Йикъа абур лап тїмил хъайитла, пуд километрдин мензилда кьекъвезва. Абурув вилик квай четинвилер - тик, жугъун - алудиз тазва. ИкІ, гъа лап чарасуз тир вахтунда абур, четинвилерал гъалтна, акъваздач.

Вердишарнавай кицлерилай тахсиркар жагъуриз, къаз, инсанриз таквадайвал чуьнуьхнавай наркотикар квай, хъиткынардай, ички квай шейэр, дяведин яракъар жагъуриз алакьда. Гел галачиз квахънавай инсанар жагъурунин карда кицлерал иллаки еке ихтибарвал ийизва.

Кицл лап хъсандиз вердишарунихъ еке метлеб ава. Къачун чна хъиткынардай шейэр жагъурзавай кицл. Эгер ам хъсандиз вердишар тавунвайди, кІвалахдай вахтунда фикир маса затІарал алатзавайди хъайитла, лап пис нетижа арадал кьведа. Гъавилей кинологри гъазурнавай лап хъсан кицлери анжах жагъурзавай затІуникай фикирзава. Гел жагъурунин карда ишлемишзавай кицлер патал ибур лап важиблу месэлаяр я. Иллаки террориствилин гьерекатриз акси серенжемар кьиле тухудайла, винидихъ рахай хътин, хъиткынардай шейэр, яракъар жагъурун патал гъазурнавай махсус кицлер ишлемишзава.

Месела, и мукъвара сада вичин квалей къанунсуздаказ яракъар маса гузвай. Россиядин МВД-дин ВОГОиП-дин опера-

четинвилериз дурум гудай жинсер я. И кицлеривай тахсиркардин геле яргъал мензилдлай гъатиз жеда.

Лабрадорар, спаниелиар, ротвейлерар кьилди хилерин "пешкарар" я - абур хъиткынардай, наркотикар квай шейэр ва гъакіни инсандин амукъаяр жагъуриз вердишарзава.

Владимир Поверенова статистикадин делилрал асаслу хъана кьейдайвал, цІуд гурцІулдикий анжах садакай гел жагъурунин карда ишлемишдай хъсан кицл жезва.

- Гъеле лап гъвечлі вахтундилай кицлер неинки жендекдиз, гъакл къилихдиз килигнани хъязва: кицл викіегди, секинди хъана кІанда. Ихътин кицл вердишаруни кІвалах адан йис хъайила башламишзава. Сифте квилей гъайван кинологдихъ галаз вердишарзава. Ахпа кицлиз виридалайни регъят крар чирзава. Месела, "ацукъ", "къарагъ" тапшуругъар тамамариз. Амма и гафар неинки лугъузава ва ишарайрални къалурзава. Им кІвалах секинвал хвена кІанзавай дуьшуьшра чарасуз герек я, - сугъбетзава ада кинологрин къуллугъдин къетІенвилерикай.

Вердишаруни карда кицлерин диривилизни гзаф фикир гузва. Кинолог-къул-

ливный къуллугъчийри ишлемишзавай махсус кицли вири яракъар жагъурна

Кицлери гъар жуьре нїэр лап яргъал мензилдайни кьвезвайди, абурулай вахт алатнавай нїэрни жагъуриз алакъзавайди кьейдна кІанда.

ИкІ, алай йисан апрелдин вацра Кеферпатан Кавказдин сергъятра авай са кІвалин патарив залан тахсиркарвилей силис тухудайла, кар кьиле фейи чка алава яз ахтармишдайла кинологрин кзурулушдин центрдин кицли шак физвайдан тахсир субутзавай анжах са делил хъайи гильзаяр жагъурна.

Россиядин ВОГОиП-диз ракурзавай пешекар кинологри чпин везифаяр лап хъсандиз тамамарзава. Месела, анжах цїинин йисуз абуру 15210 серенжем тухванва. Йисан сифте йикъалай хъиткынардай 20 кг шейэр, 2 гранатомёт, абура твазвай 32 гранат, гъилин 6 гранат ва гъар жуьредин 27 яракъ жагъурнава. Авунвай тахсиркарвилей къуд кас къуни карда иштиракнава.

Иесидиз вафалувилай ва гел жагъуруни карда хъсан кІвалахунай инсандин къуд кІвач квай дустариз гъумбетар эцигнавай дуьшуьшарни ава. Ихътин са гъумбет Россиядин ВОГОиП-дин КП-дин кинологрин центрдин гъаятдани ава.

“Мак - 2014”

Нетижаяр къуна

Дагъви ШЕРИФ

РФ-дин ФСКН-дин РД-да авай управленидин конференцийрин залда “**Мак-2014**” серенжемдин сад лагъай паюнин нетижаяр къуна.

2003-йисалай башламишна гъар гатуз тухузвай “Мак” серенжемдив цІи 12-майдиз эгечІна. Уьлкведин сергъятра наркотикар гъасилзавай ва ишлемишзавай агъалияр винел акъудунин, ахътинбурун къадар тїмиларуни мураддалди и серенжем Россиядин ФСКН-ди тешкилнавайди ва вичин гуьзчивилик кваз кьиле тухузвайди я.

“Мак-2014” серенжемдин сад лагъай паюна наркополицейскийри республикадин маса кзурулушрихъ галаз санал кьиле тухванвай кІвалахрин, винел акъуднавай тахсиркарвилерин нетижаяр къуни ва амай вахтунда вилик кумай месэлайриз талуь меслятар авунин гегъенш мярекат Россиядин ФСКН-дин РД-да авай управленидин начальнидин заместитель **Нариман ГЪАЖИЕВА** кьиле тухвана. Анал “Мак-2014” ОПО-дин штабдин членри, УФСБ-дин, РД-дин МВД-дин наркотикралди къанунсуздаказ алверзавайбурун вилик пад кьадай отделдин, Дагъустандин таможниндин ва тамун майишатдин комитетдин векилри иштиракна.

Серенжемдин сад лагъай паюнин кІвалахдин нетижайриз талуь доклад гъаз ФСКН-дин РД-да авай управленидин отделдин начальнидин заместитель **Марат ЯРАЛИЕВ** экъечІна. Ада кьейд авурвал, наркополицейскийри и вахтунда 334 тахсиркарвал винел акъудна. Абурукай 129 заланбур я. Цазвай жуьредик акатзавай наркотикралди къанунсуздаказ алверзавай 118 кас къунва. И вахтунда наркотикар квай набататар канвай 78 чка жагъанва. Ана, М.Яралиева лагъайвал, 23570 кул-кус авай. Ахътин набататар чеб-чпелай экъечІнавай 19 чкани жагъурна.

УФСКН-дин векилри СПК-рин иесийриз, муниципальный районрин ва хуьрерин тешкилатрин кьилериз чпин чилерал

чеб-чпелай экъечІзавай наркотикар квай набататар терг авуниз талуьк яз 200-далай виниз буйругъар ганва.

Къанунсуздаказ алверзавайбурувай “Мак” серенжемдин сергъятра аваз 59 кг наркотикар вахчунва, гъа жигъетдай яз 54 кг - марихуана, 22 гр - опий, 584 гр - опий сырец, 1717 гр - гашиш ва 3049 гр - героин.

Цїинин йисуз и серенжемдин сергъятра аваз республикада сифте яз инсан авачиз лув гудай аппарат ишлемишнавайда-кайни ада хабар гана. И тадарақдин куьмекдалди, инсандивай четиндиз физ жезвай чкайра наркотикар квай набататар аватІа ахтармишна.

Июлдин сифте кьилерай и тадарақдин куьмекдалди Дербент райондин Жемикент хуьруьн, Мегъарамдхуьруьн райондин Кьепир-Къазмайрин ва Гилийрин, Сулейман-Стальский райондин КІварчагърин ва Курхуьруьн ва чи тамарин бязи участокра ахтармишунар тухвана, амма наркотикар квай шейэр жагъай чкаяр хъанач.

Марат Яралиева кьейдайвал, виликрай Дагъустандин шегъерриз наркотикар квай шейэр республикадин кьиблепатан районрай кьвезвай, амма эхиримжи йисара абур кеферпатан ва дагълух районрай гъизвай дуьшуьшарни артух хъанва.

РД-да авай наркоконтролдин управленидин къуллугъчийри РД-дин МВД-дин векилрихъ галаз саналди и серенжемдин сергъятра аваз республикадин вири хуьрера кІвалба-кІвал ахтармишунар тухуз-ва.

Санлай къачурла, “Мак-2014” серенжемдин сад лагъай дережадин нетижайрилай тади серенжемар къабулдай штабдин членар рази яз амукъна.

***

Наркотикралди къанунсуздаказ алверавунин, жегълири абур ишлемишунин, цунин дуьшуьшрикай квез чизвай делилар аватІа, Россиядин ФСКН-дин Дагъустанда авай управленидин телефондин нумрадиз (64-12-16) йиф-югъ талгъана зенгна, я туштіа, электронный почтадиз (fskn_dag@mail.ru) чар кхъена хабар це. Чи гележег наркотикрин гъиле твамир!

Ферли веледрин дидени буба

Сажидин САИДГЪАСАНОВ,
шаир, РД-дин культурадин лайихлу работник,
жегьилрин насигьатчи

*Бахтавар я бубадин югъ,
Акьуллу велед хъайитла.
Битмиш ийиз лагъай къуллугъ,
Вич гъахътин ферлид хъайитла.*

СтIал СУЛЕЙМАН

Фикир гайила, зурба шей я Интернет. Ам кье кьердавай гзаф инсанрин уьмуьрдиз гъахъзава. Адан куьмеқдалди заз ярар-дустарин, танишвилерин къадар артух жезва. ИкI, захъ галаз Мурманск шегьерда яшамиш жезвай **Къариб ГЪАЖИМЕГЪАМЕДОВ** таниш хъанва. Чна сада-садаз суалар ва жавабар гана. За адавай вичин ери-бинедикай, хизандикай хабарар къуна. КилигайтIа, ам, Агъа СтIалрин паласада ятахар аваз, чи патариз къвезвайбурукай я къван! Чи хуьре ЗахитIай гъайи сусарни ава. Къариба вичин хизандикай ингье вуч лагъанатIа:

- Зи буба Гъажимегъамедов Разахан, диде Римиханова Фатима Хив райондин Сенгеррал яшамиш жезва. Абурухъ чун 9 велед - вад гадани къуд руш - ава. Вири кIвачел акь-алдарна, эвленмишна, хизанарни хъанва.

Къариба завай вичин диде-бубадал къил чIугун тIалабна. Ингье Сенгеррал фейила, варцел алай зенгинин ванцелди юкъван буйдин, къелечI якларин, чина берекат авай, сивел мили хъвер алай дишегълиди зун хушвилелди къаршила-мишна.

- Чан Сажидин стха, куьн чаз и хуьруьз цацави Фамидин гада Араз езнедин кIвализ къвез-хъфиз чизвайди я. Къа-сумхуьруьн КТВ-дай вуна передачаяр гудайла, зунни къужа Разахан еке ашкъидивди килигиз, яб акализ ацукъзава. Накъни, къени Къариба са шумудра куьн атуникай чаз зенгерна. Буюр, илифа.

КIвализ гъахъна, салам гайила, зи къаршидиз уьмуьр зегъмет чIугваз акъатнавай, юкъван буйдин итим атана. Са къадар ял акъадарайдалай гуьгъуьниз Разахана вичикай суьгъбет ийиз башламишна.

- Япарални залан хъанва зун, Сажидин. 1948-йисуз чи хуьрйай физвай гадайрихъ галаз Бакудиз акъатайла, зун 18 йиса авай жегъил тир. Кагановичан тIварунихъ галай буругъда капремонт ийизвай цехда кIвалахна. Мехъер авун вилик квай, пул къазанмишна кIанзавай. Са шумуд йисуз кIвалахна хтай зун 1957-йисуз чи хуьруьнви Римиханан руш Фатимадал эвленмиш хъана. За 28 йисуз хуьре, гзаф йисара патарал жувалай алакьдай кIвалахар авуна. Чаз 9 велед хъана.

Ахпа суьгъбетдик Фатима вах экечIна.

- Зун, чан стха, еке кIелернавай ксар авай хизандай я. Зи чIехи буба диндин рекъйай кIелнавай Шейх Мегъамедан невели тир. 1930-йисуз буба Эмирбеков Римихан "Тройкади", суд-дуванни тавуна, гъалал зегъмет чIугвазвай макъамда, фекъийрикай я лугъуз, дустагънай, кIвале авай-авачир затIарни хутахнай. Къенани-амани чаз чирни хъаначир. Зун мукъва-буру хвена, гъуьлуьзни гана. И гъилер акъазвани ваз, пагъ, низ чиди гъикъван гвенар гвенатIа, колхоздин мал-къарадиз гъикъван векьер янатIа... КIуьд аял хуьн, чIехи авун, вични дагълух хуьре, регъят кар тушир. Жуван итимдин къуллугъда акъвазна, чун санал яшамиш жез ингье 55 йис жезва. Веледрикай рахайтIа, завай жув бахтлу дидейрикай яз гъисабиз жеда. Абуру за къалурай рекъйай фена, чпин хизанарни тешкилна. ЧIехи гада Къазимегъамеда гзаф пешеяр чирна. Адаз кIвал-югъ Махачкъалада хъанва. Къвед лагъай гада, ви дуст Къариба хуьруьн школада, ахпа Астрахандани лап хъсандиз кIелна. Алай вахтунда Мурманскда депутат, мэрдин куьмекчи я...

Ада заз Къарибан характеристика къалурна. Ана кьей-днава: "Теплоэнергомаш" ООО-дин директор Гъажимегъамедов Къариб Разаханович 1960-йисуз ДАССР-дин Хив районда дидедиз хъана. Лап хъсан къиметралди школа, ахпа Дагъустандин политехнический техникум куьтягъна. 1981-йисуз Астрахандин балугърин промышленностдин технический институтдин механикадин факультетдиз гъахъна. Инженер-механиквилин пеше къачур ада Астрахандин балугърин комбинатда къилин механиквиле, "Главный Сулак" рыбкомбинатда, ахпа "Дагэлектромаш" заводда цехдин начальниквиле кIвалахна. Бажарагълу пешекардихъ яхцIурдалайни гзаф цIийи теклифарни цIийи шейэр (изобретения) ава. 1995-йисуз Мурманскдиз атана, АОЗТ "Систамадин" директордин заместителвиле кIвалахиз эгечIна. Кольский полуостров чимивилелди таъминарунин месэлайрал машгъл хъана. 1998-йисуз ООО "Теплоэнергомаш" арадал гъана, а чIавалай анин руководитель я.

Алай вахтунда Гъажимегъамедован регъбервилик кваз, "Звездочка" заводдин куьмекни галаз, Архангельский областда ООО "Теплоэнергомаш" карханади ЭПО 60/180и1 "Гей-

зер" жуьредин тоқдалди яд чими ийидай шейэр акъудзава ва областдин, шегьердин гзаф карханаяр чимивилелди таъминарзава. Къариб Разахановича алай вахтунда Норвегиядин "Termotechik" фирмадихъ галаз санал Мурманский областда гарун тадаракар эцигунин патахъай рахунар ийизва...

Чи ихтилатар яргъал фена. Эгер гъар са веледдин уьмуьрдин рекъерикай кхьин хъайитIа, газетдин чинар бесжедач. Абуру гъар сада чеб авай чкайра халкъдиз намуслувилелди къуллугъзава, чи дагъвийрин хъсан адетар къалурзава, вири миллетрин векилрихъ галаз хушвилелди рафтарвалзава, чкайрал халкъдин арада еке гъуьрмет къазанмишнава.

■ **Разахан стха, ваз куь ва къунши хуьрерикай, виликан девиррин камаллу ксарикай вучтин ванер атана? -** хабар къуна за.

- Зазни чIехибурувай ван хъайивал, Мискискай са шумуд стха лапагарни гваз чи патариз акъатна. Абурукай са стхадин веледри Чарху хуьр кутуна. Адаз Агъа ЗахитI лугъузва. Къуландаз - Рапастхуьр-Вини ЗахитI. Мад са хуьр авай, ам чIкIана. Хъсан булахар авай мублагъ чка тир. Чун анай авудайбуруз вуч лугъун!.. Женнетдин макан тир. Кье чун ингье верчер демекра хуьдай йикъал гъанва. Вини хуьре малкъара, лапагрин суьруьяр, чIижерин куьнуьяр бул тир. Анин гъавадихъ вил хъайила, гадайри чун гъанриз хутахзава. Хайи ерияр баябан хъанва. Куьгъне дараматар, булахар чаз этимар хъиз килигзава. Им вуч чка я? Рехъни рехъ туш, вацIун кьер я. Ядни, патай гъиз, цистернадай хъавзава.

■ **ЗахитI гафунин мана чидани ваз, Разахан стха? -** генани жузуна за.

- ЗахитI тIвар алай булахава Мискиска. Заз чидай гъалда, чи хуьруьн тIвар гъанай атанва.

■ **Мискискар мукъва-къилияр тирла, аниз фин-хтун, амле-мирес амани?**

- Эхъ, мел-мехъерар хъайила, чибурукай са къадарбуру аниз фида, абур чинризни къведа. За ваз ихътин са кардикайни лугъун. Са шумуд йис идалай вилик зи гадаяр Н.Самурскийдин хвани галаз чи кIвализ хтанай. Хуьруьнбуру, районрайни са къадар ксар кIватI хъана, еке межлис кърмишнай.

■ **Разахан стха, куь хуьрера араб чIалал кIелайбуру гзаф авани?**

- КIелай алимар са шумуд авай. Амма за са касдин тIвар къада - Мегъамед-эфендидин. Заз телевизордайни газетрай хабар хъайивал, Гъасан эфенди Алкъвадарвидин юбилей жедайвал я районда. Аферин тешкилатчи рухвайриз. Хъсан мярекатар тухузва куь райондин регъберри. АлакъайтIа, Гъасан эфендидин юбилейдик зани иштиракда. А чIавуз, белки, гадаярни хкъвен. Гъасан эфендиди вини ЗахитIа авай Мегъамед-эфендидиз еке къимет гузвай, ам диндин ва марифатдин рекъерай гъавурдик квайбурукай сад яз гъисабзавай.

Жуван макъала заз ихътин цIараралди акъалтIариз кIанзава:

*Яратмишна туькIвей хизан,
Къазанмишай гъуьрмет хъсан,
Бахтаварар тир кье инсан
Фатимани Разахан я.*

*Бахтлуди хъун патал къисмет,
Веледрални чIугур зегъмет,
Авай ксар хуьре гъуьрмет
Фатимани Разахан я.*

Дуьньядин халкъарин хуьрекар

Бадамжанрин кабаб

Лазим къведай продуктар:

- 6 бадамжан,
- чIехи 2 помидор,
- лапагдин ва я малдин регъвенвай 500 гр як,
- куьткъуьннавай къилин чичIек,
- тIямдиз килигайвал кьел ва истивут,
- 1/3 сода.

Гъазурун:

Регъвенвай якIук куьлуь авунвай чичIек, кьел, истивут, сода какадарна, са зур сятда къван тада. Са къадар вахт алатайла,

регъвенвай якIукай са акъван чIехи тушиз элкъвей кIватIар хътинбуру къада. Котлетрин къайдада.

Бадамжанарни памидорар элкъвейдиз атIуда. Духовка-

да твадай къапунин кьене сифте бадамжан, ахпа къунвай "котлет", адан патавни помидор жерге-жерге эцигда.

Къаб 200 градусдин ифирнавай

духовкада, 45 декьикада чрадалди тада.

Духовкадай акъудайла бадамжанар якIухъ галаз сад хъиз хъсандиз чрана хуьтуьл хъун лазим я.

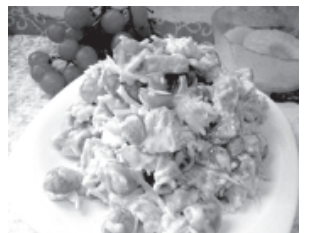
Французрин салат

Лазим продуктар:

- 300-400 гр клеви ниси,
- 500 гр кишмишар, я туш хъи, ципицIар;
- ананасдин 300 гр консервия,
- серкин 2-3 силих,
- 150 гр майонез.

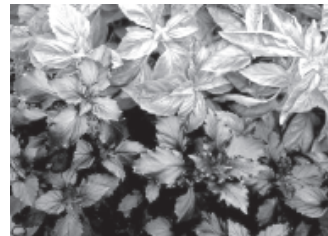
Гъазурун:

Ниси ракъай яда, амай продуктар са гъалдин къайдада куьткъунда ва, гатанвай сергни кутуна, винелай майонезни яна хкуьрда.

Хуьрекрик кутадай хъчарикай

РЕЙГЪАН
(базилик)

Рейгъан рагъэкъечIдай патан халкъари иллаки гзаф ишлемишзавай хъчарикай сад я. Ам якIун хуьрекрик ва салатрик кутазава.

Идалай гъейри, рейгъан чайдизни вегъеда. И хъач вичихъ сагъламвал паталдини хийир авайди яз гъисабзава. Ада галат хъун алудда, ам ишлемишун рикин азарар авайбурузни меслят къалурзава.

Рейгъанди вичик квай эфирдин ягълуяр себеб яз неинки хуьрекриз дад гуда, гъакIни абуруз хуш атирни гъида.

Гъазурайди - ЖамиляГЪАСАНОВА.

Гимишдин медаль гваз

ДЗЮДО

И мукъвара Кабардино-Балкари-ядин меркез Нальчикда дзюдодай РФ-дин Яракълу къватрин чемпионат кыле фена. Итимрин ва дигеглийрин арада хъайи акъажунра чи уьлкведин 16 региондай тир 180 спортсменди чпин алакълар ва

устанвал кълурна. Дагъустандай иштираклай дзюдоистри чемпионатдин сад лагъай юкъуз гимишдин сад ва буьруьнждин 3 медаль къазанмишна.

Шад жедай кар мадни ам я хъи, чи республикадин хъянавай командадик вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Алидхурелай тир Аслан Къурбановни квай. И

акъажунра ада 90 кг-дал къведалди заланвал авай спортсменрин арада гимишдин медаль къазанмишна. Къейд авун лазим я хъи, Къасумхурел кардик квай самбодинни дзюдодин аялринни жаванрин спортшколада тренерар ва стхяр тир **Рамазан ва Тельман КЪУРБАНОВРИН** гъилик вердишвилер къачузвай ада Россиядин Яракълу къватрин чемпионатда 4 сеферда гъалибвал къазанмишна, финалдин акъажунра лагъайта ам Кеферпатан Осетиядай тир спортсмендиз кумукъна.

Чна умудзава, Аслан Къурбановхъ спортдин мадни къакъан кукушар муьтубгъардай къватар жеда, икъван члавалдини ада вичикай шумудни-садра кыле феи акъажунра кивенквечи чкаяр къуналди хабар ганва. Ам гъакини Россиядин спортдин мастерни я.

Россиядин Яракълу къватрин чемпионатда кивенквечи чкаяр къур спортсменри алай йисан 10-сентябрдилай 15-сентябрдалди Ханты - Мансийскда кыле фидай Россиядин чемпионатда иштиракда.

Ахцегъа акъажунар

ФУТБОЛ ВА ШАХМАТАР

Алатай гъафтеда къейд авур Вирироссиядин физкультурникрин йикъан сергъятра аваз Ахцегъа 29-нумрадин профучилищедин майдандал спортдин акъажунар кыле тухвана. Футболдал рикл алайбурун гуьгъуьлар и юкъуз **“Шарвили”, “Ахты”, “Луткун”** командайрин футболришадарна.

Къейд авун лазим я хъи, футболдай акъажунар кыле физвай майдан **“Спорт наркотикриз акси я”, “Наркотикриз - ваъ”, “Чун террордиз акси я”** хъенвай плакатралди безетмишнавай. Сад лагъай чкадиз Ахцегърин 1-нумрадин ДЮСШ-дин команда лайихлу хъана.

Гъа и юкъуз шахматрал рикл

алайбуру **“Лацу ладъа”** клубда чпин устанвал къларна. Ина са шумуд касдин арада кызгъин акъажунар кыле фена. Шахматрин турнирда

гъалиб хъайибур Ахцегъ райондин жегъилрин крарин, спортдин ва туризмдин рекъай отделдин грамотайралдини пишкешралди къейдна.

Дагъустандин ачух чемпионат

ПАНКРАТИОН

И йикъара Хивда 1993-1995-йисара дидедиз хъайи жегъилрин арада панкратиондай Дагъустандин ачух II чемпионат кыле фена. **“Хивский район”** муниципальный тешкилатдин куьмекдалди кыле тухвай и акъажунра Къазахстан, Молдова, Чечня, Кеферпатан Осетия республикайрай, гъакини Дагъустандин Махачкъала, Хасавюрт, Къизилюрт, Дербент шегъеррай, гъакини Хив рай-

ондай тир командайри чпин устанвал кълурна. Турнирдиш тамашун патал Хивдиз тивар-ван авай спортсменар Шамил Зуров, Гъабиб Нурмегъамедов, Мегъамедрасул Хасбулаев, Ислам Махачев, Рустам Хабилов, Тимур Валиев, Азамат Гишмов, гъакини Москвадин панкратиондай федерациядин президент Дмитрий Заршиков атанвай.

Турнир ачухуниз талукуарнавай шад мярекатдал **“Хивский район”** МО-дин кыл Бейдуллаг Мирзоева районда къвед лагъай сеферда кы-

ле тухузвай панкратиондай ачух чемпионатди, гъакини и жуьредин амай турниррини аялар ва жаванар тербияламишунин рекъе еке роль къугъавазвайди къейдна. Спортдин и жуьредин серенжемар гзаф тешкилун патал мадни еке чалишмишвал ийидайдахъ инанмишарна. Спортдин акъажунрин иштиракчийрин ва атанвай мугъманрин тиварцихъ хуш келимаяр и мярекатдал РД-дин Килин ва Гъукуматдин Администрациядин контрольно-финансовый управленидин начальникдин заместитель Нуьсрет Омарова, **“Сулейман-Стальский район”** МО-дин кыл Нариман Абдулмуталибова ва масабурни лагъана.

Санлай къачурла турнирда 137 спортсменди иштиракна. Идалайни гъейри, ачух чемпионатдин тешкилатчийри и акъажунрин сергъятра аваз MMA-дин пешекарвилрин къайдайрай 6 бгысьни тешкилнавай. Къейд авун лазим я хъи, гзаф къадар тамашачийрин иштираквал аваз кыле феи и чемпионатда Къизилюртдин команда виридалайни хъсанди яз гъисабна, адаз **“Хивский район”** МО-дин кылин патай кыметлу пишкеш- ЖК телевизор - гана.

Журналистдин экуь къамат

ФУТБОЛ

Тамам са йис идалай велик рагъметдиз феи Дагъустандин спортдин тежрибалу журналист Мегъамед Канаеван экуь къамат риклел хуьнин лишан яз республикадин аялринни жаванрин спортдин школадин майдандал футболдай турнир кыле фена. Ам ачухуниз талукуарнавай мярекатдал РДЮСШ-дин директор, машгъур футболист ва тренер, Мегъамед Олегович мукъувай чизвай кас Александр Маркаров рахана. Ада Мегъамед Канаеван уьмуьрдин ва зегъметдин рехъ - журналистикадин рекъиз ада 40 йис бахшнава – риклел хкана, республикада спортдин журналистикадин бине эцигай, еке пешекар ва акъалтай хъсан кылихрин инсан тирди, диктор-информатор яз адалай республикада кыле физвай саки вири акъажунар кыле тухуз алакълдай къейдна.

Футболдай турнирда санлай къачурла 8 командади иштиракна: абурукай са пай жаванрин, мукъуь пайни члехибурун командай тир. Жаванрин командайрин арада 2000-йисуз хайибурукай ибаратди, члехибурун лагъайта, **«Дагъустандин таможня»** гъалиб хъана.

Акъажунра иштираклай вири командай дипломралдини медалралди ва кыметлу пишкешралди руьгъламишна. Адан тешкилатчийри къейдзавайвал, турнир гъар йисуз кыле тухун патал чалишмишвалда. Идалайни гъейри, Мегъамед Канаеван экуь къамат риклел хуьнин лишан яз акъажунар спортдин амай жуьрейрайни тешкилда.

Риклел хкин: Мегъамед Канаеван еке устанвал ва пешекарвал фикирда къуна 2013-йисуз адаз Николай Озерован тиварунихъ галай медаль ганай. Къейд авун лазим я хъи, РФ-дин спортдин кылин министерстводин и медаль физический культура ва спорт пропаганда ийизвай РФ-дин гражданиз, и рекъяйни 7 йисалай тимил тушиз стаж авай ксариз гузва.

Куьрелди...

МОТОШОУ

Алай йисан 23-августдиз Махачкъалада, **“Труд”** стадиондал **“Москва-Кеферпатан Кавказ-Москва”** мотопробегдин сергъятра аваз зурба мотошоу кыле фида. Къейд авун лазим я хъи, винидихъ тивар къунвай серенжемдин сергъятра аваз тешкилзавай мярекат Россиядин Федерациядин амай субъектра санани кыле фидач. И юкъуз 30-дав агакъна байкерри, пешекар-каскадёрри дуьньядин рекордар эцигун патал са гъина ятлани ваъ, чи меркезда чпин гъунарар кълурда. Абурун программидик 40 метрдин къакъан вышкадилай хкадарун, цлй квай гъалкъайрай хкадарун... ва ик мад ква. Вири лугъунин лазимвал авач, хушвал авай виридавай стадиондал атана тамашиз жеда. Мотошоу нянин сятдин 4-даз башламишда, аниз пулсуз ахъайда.

МИНИ-ФУТБОЛ

Алай вахтунда Махачкъалада мини-футболдай Дагъустандин кивенквечивал къазанмишун патал 1997-1998, 1999-2000, 2001-2002-йисара дидедиз хъанвай жаванрин арада акъажунар кыле физва. Сифтегъан турдин къугъунар 16-августдиз меркездин 39-нумрадин школадин майдандал хъана. Акъажунрин тешкилатчийри къейдзавайвал, чи республикадин вири шегъеррай ва са жерге районрай тир жаванрин командай круговой къайдада къугъвада, ик гъар са командадиз чеб-чпихъ галаз гуьруьшмиш жедай мумкинвал гуда. Дагъустандин кивенквечивал патал акъажунра гъалиб хъайибуру чи республикадин хъянавай командадик кваз Къиблепатан Федеральный округдин жаванрин арада чпин устанвал кълурда.

Турнирдин кылин судья Мурад Бедерханов, кылин секретарь Арсен Абакаров я. Гъалиб хъайи командай 12-октябрдиз малум жеда.

Чин гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Химический яракъ тергна

Средиземный гуьле Америкадин “Кэйп Рэй” гимида (шикилда) Сириядин химический яракъ тамамдаказ тергна. Идан гьакьиндай Пентагондин официальный векил Джон Кирбиди хабар гана.

США-дин оборонадин министр Чак Хейгела “гуьле хаталу химический яракъ терг авунин квалах куьтягунай” гимидин капитандиз ва экипаждиз и кар тебрикна, суьгьбетзава Пентагондин векилди. Военный ведомстводин кьили авунвай квалах лап члехи майданра хатасузвал таъминаруник еке пай кутун я лагьана.

“Кэйп Рэй” гимида химический яракъ терг авунин квалах куьтягуниз США-дин президент Барак Обамадини баянар гана. И серенжемдик пай кутунай ада Даниядиз, Норвегиядиз, Италиядиз, Финляндиядиз, Германиядиз ва Великобританиядиз чухсагул малумарна. “Чна и карда куьмек гунай Россиядин ва Китайдин алахъунризни кьимет гузва”, - раижна Америкадин регьбердин гафар “Цийивилер” РИА-ди.

Обамади кьейд авурвал, Сирияди химический яракъ арадал гьун патал вичихъ авай производстводин куватар терг авунин жигьетдай вичин мажбурнамаяр тамарзавай гьалдал США-ди гележегдани гуьзчивалда.

Сирия Россиядин активный арачивал аваз химический яракъ кьадагъа авунин гьакьиндай Конвенциядик эжечунал ва 2013-йисан сентябрдиз вичин зегьерламишдай шейэр тамамдаказ терг авунал рази хьана. Ихътин кам кьачуниз уьлкведин властар США-дин патай кьурхуяр гуни мажбулна. Вашингтонди 2013-йисан августдиз гзаф кьадаарра инсанар терг ийидай яракъ ишлемишунай жавабдарвал Дамаскдин хиве тунай.

Сириядай химический яракьдин эхиримжи пай 23-июндиз акьуднай. 7-июлдиз Средиземный гуьле ам тергунин квалахар башламиш хьанай.

Азарлуяр катна

Либериядин меркез тир Монровия шегьерда яракьлу инсанри Эбола кьиздирмадик азарлур авай медицинадин изолятордал гужумна. Нетижада хаталу вирус квай вири ксар азад хьана, - хабар гузва Франс-Пресс агентстводи.

Чуьруьк меркездин патав гвай Вест Поинт района 17-августдин йифиз арадал атана. “Абуру изолятордин рак хана ва ана авай шейэр тарашна. Вири азарлуяр катна”, - малумарна и кар акурбурукай сада. Чакадин властрин делилралди, гужумайбуру месер ва маса шейэр чуьнуьхна. Абурукни вирус кваз хьун мумкин я. И карди азар шегьерда чукунин кьурхулувал арадал гьанва.

“Центрада Эбола кьиздирмадик азарлу 29 кас авай. Абурукай 17 кас анал гужумай вахтунда катна, 9 кас кьуд йикъалай кьена, 3 касни чпин мукьва-кьилийри вахчуна”, -

кьейдна Либериядин медицинадин работникрин Ассоциациядин кьили.

BBC News-дин делилралди, медицинадин идарадал гужумайбурун са пай иниз меркездин маса районрай азарлур гьунилай наразивалзавайбур тир. Муькуьбуру лагьайтла, Эбола кьиздирма багъна я лугъузва ва клиника агалун истемишзава.

Кьиздирма Гвинеяда алай йисан февралдиз башламиш хьана. Гуьгуьнлай вирус патав гвай Сьерра-Леондиз, Либериядиз ва Нигериядиз клана. Виридуьньядин здравоохраненидин организациядин эхиримжи делилралди, вирус себеб яз 1145 кас кьена, санлай кьачурла и азардик начагъ хьанвайбурун кьадар 2127 касдив агакьнава.

Кьиблепатан Кореядин ва США-дин ученияр

18-августдиз Кьиблепатан Кореядини США-ди гьар йисуз киле тухузвай военный ученияр башламишнава. Идан гьакьиндай оборонадин министерстводал делилламиш хьана “Ренхап” агентстводи хабар гузва. Ученияр кьве гьафтеда давам жеда. Абурун метлеб Кеферпатан Кореядиз акси яз саналди тир серенжемар киле тухун патал вердишвилер кьачун я.

Ученийра Кьиблепатан Кореядин 50 агъзур ва Америкадин 30 агъзур аскерди иштиракзава. Гьа гьисабдай яз США-дай 3 агъзурдаг агакьна, муькуьбуруни кьецепатан уьлквейрин военный базайрай атанвайбур я.

КНДР-дин властри Кьиблепатан Кореядинни США-дин саналди тир военный ученийриз ядерный дяведиз гьазурвал акуниз хьыз кьимет гана. Жаваб яз Пхеньянди “вичи виликамаз хабар гудай инсафсуз ягъун” кьада лагьана кьурхуяр гана.

14-августдиз Пхеньянди тлимил мензилдиз фидай пуд ракета ахтармишна. Ада абур Япониядин гуьл галай терефдихъ ахъайна. И квалахни Кьиблепатан Кореядиз Римдин Папа Франциско кьведалди зур сят амаз киле фена.

Раиж авун истемишна

Россияди Украинадивай Донецкий областа куквар хъайи Малайзиядин “Боингдин” авиадиспетчеринни пилотрин арада хъайи рахунар авай кьинар раиж авун истемишна. Идан гьакьиндай 19-августдиз ООН-да авай РФ-дин гьамишалугъ векил Виталий Чуркинан гафарал асаслу хьана, ИТАР-ТАСС-ди хабар гана.

Рахунрин гьакьиндай месэла, дипломатди малумарайвал, Украинадин рагъэкъечдай пата арадал атай мусибатдин ери-бине ахтармишуниз талуькарнавай Хатасузвили Советдин совещанидал кьарагьарнай. Политикадин месэлайрай ООН-дин Генеральный секретардин заместитель Джеффери Феллманаз Украинадин властри самолет терг хьунихъ галаз алакьалу яз киле тухузвай ахтармишунра Украинадин властри международный экспертиз гьихътин куьмек гузватла хабар кьуниз эвер гана.

“Сифте кьилиз кьезвайди ихътин фикир я. Абуру Малайзиядин самолет чуьруьк авай зонадиз вучиз рекье тунатла чирун патал чпин авиадиспетчерин рахунар раиж авун лазим я”, - лагьана Чуркина.

Ислен юкьуз Чуркина РФ-ди Малайзиядин “Боинг-777” телеф хьунин гьакьиндай

гьахъ-гьисаб агакьарун ООН-дин Хатасузвили Советдивай тлалабда лагьана малумарнай. Гьа и юкьуз Хатасузвили Советдин членри самолет аватун ахтармишзавай гьалдин гьакьиндай ООН-дин Генсекдин куьмекчи Оскар Фернандес - Тарранкодин докладдихъ яб акална. Дипломатди малумарайвал, международный экспертрин сифтедин гьахъ-гьисаб августдин эхирра раижда.

Шартлар тамамаруникай кьил кьакьудда

Вичи-вич малумарнавай Донецкдин халкьдин республика (ДНР) Украинадин властрихъ галаз рахунар киле тухуз гьазур я, амма Киевдин шартлар тамамардай ният адахъ авач. Идан гьакьиндай ДНР-дин премьер-министр Александр Захарченкоди малумарна.

“Чна теклифар гуьзлемишзава, амма анжах кьил-кьилел алай теклифар - чна яракъ эцигдач ва сергьят кьевирун таъминарда. Ихътин кар садрани жедач ва гич фикирни тавурай”, - лагьана Захарченкоди. Идалайни гьейри ада кьейд авурвал, рахунар анжах “сад хътин шартлара киле тухуз жеда”.

“Арадал атанвай государство кваз кьун лазим я. Заз и кар абуруз четин акьваздайди ва абуру чун гьа гьиле-гьилди кваз такьадайди чизва”, - алава хъувуна премьер-министрди. Гьа са вахтунда ада республикадин властар дяведизни акси тирди кьейд авуна.

Виликрай Украинадин МИД-дин кьил Павел Клинка Донбассда авай гьалдиз талукъ яз Берлинда киле фейи кьуд терефдин нетижайриз баянар гуналди, анжах сергьятдал гуьзчивал эцигун хъайитла, ОБСЕ-дин гуьзчивалзавайбурун квалах таъминарайтла ва залуквиле кьунвайбур азад хьувуртла, Донецкий ва Луганский областра гуьлле гун акьвазарун мумкин я лагьанай.

Хьуьтлуьз гьазур жезва

Украинадин армияди уьлкведин рагъэкъечдай пата куватдин серенжемар хьуьтлуьзни давам хъайитла лагьана, лазим

Рекъем

• 2015-йисуз Дагъустанди автомобилрин цийи рекьер туькьлуьруниз ва алай вахтунда ишлемишзавай рекьер цийикла туькьлуь хъуьуниз **3,5 миллиард манатдив** агакьна харжда. Ции и метлебар патал **2,5 миллиард манат** харжда. Алай вахтунда регионда 600 км-дилай гзаф шегьреяр цийикла туькьлуь хъийизва.

ЦБ-дин курсуналди кьенин юкьуз:

**1 доллар - 36,11 манат,
1 евро - 48,22 манат,**

**къизил (1 гр) - 1509,52 манат,
гимииш (1 гр) - 22,74 манат.**

**ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЪАЖИМИРЗОВ**

тир вири шейэр маса кьачунва. Идан гьакьиндай, Украинадин Милли хатасузвили ва оборонадин советдин информациядинни аналитикадин центрадин спикер Андрей Лысенкодин малуматдал асаслу хьана, УНН-ди хабар гузва.

Адан гафаралди, аскерар патал чими шейэрин са пай гьеле частариз рекье тунва. “Чна исятдамаз гьазурвал аквазва. Эгер чна дяведин гьерекатар меки ва марфар кьваз-вай шартлара тухуз хъайитла, чун и кардиз гьазур я”, - кьейдна ада.

Июлдин эхирра Украинадин премьер-министр Арсений Яценюка куватдин серенжемар киле тухузвай зонада авай военнияр хьуьтлуьз гьазур хьун патал гьукматди пул чара авунин планрикай малумарнай. Ада кьейд авурвал, 9 миллиард гривен (24,3 миллиард манатдилай гзаф) армиядин игътияжар, кьилди кьачуртла, военный кьуллугъ-

чийрин мажибар хкажун патал чара ийида.

Июлдин юкьвара гьукматдин кьили гьакьни яшайишдин рекьериз ийизвай харжияр тлимиларун ва абур армия финансламишун ва Украина хуьн патал ракьурун теклифна.

Донбассда женгерин гьерекатар 2014-йисан апрелдин сифте килера башламишнай.

Цийи вахт лагьана

Россиядай Китайдиз “Сибирдин куват” газопровод тухуз башламишдай цийи вахт лагьана. Гила и серенжем 1-сентябрдиз Якутска киле тухудайвал я. Идан гьакьиндай и хиле авай са шумуд чешме “Интерфакс” агентстводиз хабар гана.

Серенжемда государственойрин сифтегьан ксари иштирак авуникай гьеле малум туш.

Виликрай “Газпромда” и квалах 2014-йисан гатуз башламишун планламишнавай. Кьилди кьачуртла, компаниядин кьил Алексей Миллера июндин юкьвара малумарайвал, “Сибирдин куватдин” сифтегьан турбаяр августдиз сад-садак куклурун лазим тир. Китайдиз кудай шей гуни квалахар 2019-йисуз башламишун лазим я.

Китайдиз Россиядин газ гуни гьакьиндай “Газпромдинни” Китайдин нефтладинни газдин милли корпорациядин арада икьарар 2014-йисан 21-майдиз кутлуннай. Икьарар 30 йисан вахтуналди кутлуннава ва гьар йисуз 38 миллиард кубометр газ гун лазим я.

Россиядинни Китайдин арада рахунар цуд йисалай гзаф вахтунда давам хьанай.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкъдин Собрание,
РД-дин Гьукумат

367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К.М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М.МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш.ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
М.ЖАЛИЛОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.10

Газет “Лезги газетдин” компьютеррин базада
гъазурна.

Газет “Лотос” ООО-дин типографияда
чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан куьче, 6

Тираж 7911

Макъалаяр редакцияди туькфур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахкузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикирар сад тахуьн мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле за-
кондательствода амал авунал гуьзчивал аву-
нин ва культурадин ирс хуьнин рекъай РФ-
дин Федеральный къуллугъдин Къилепатан
федеральный округда авай Управлениди ре-
гистрация хъувунва.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ “Редакция республиканской газеты
“Лезги газет”

УФК по РД
БИК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Махачкъалада яшамиш жезвай миграгъви руш, свас, баде
ЖАЛИЛОВА Раият-Пери Кримхановнадиз:

Къвалин къул я,
Къвалин чим я кайвани.
Вавди къведай мад кас
авани!

Чаз аквазвай са разъ,
са варз цавани,
Ви сес, ви хъвер, ви рахун я
гъавани.

Ви гъилелай къит
тахъурай берекаат.
Сятини хъиз хуьрай рикли
гъерекат.

Вун галаз чи гур я гъар са
мярекат,
Вун тахъайтла, ядни жседа
шуьрекат.

Вун балайрин, балаяр
ви дамах я.
Чи гъар са кам на хранвай
сумах я.

На агудна - килиз гъихътин
уймах я!
Гъар са югъни сувар я чаз -
ййнах я!

Сагълам яшар вахъ генани
пара хъуй.

ВИ 65 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ ХИЗАНАР,
БАГЪРИЯР, МУКЪВА-КЪИЛИЯР

Уьзуьррин чиргъ
гъаминалугъ чара хъуй.
Сусар-рушар ви къуллугъда
гара хъуй.
Гъуьрметрикай Яру дагъ
къван хара хъуй...

Итим валай тежедай къван
рази я,
Гъавилай ам шадвилерин
къази я...

РД-дин печатдин ва информациядин
министерстводин

Информационный чар

Массовый информациядин
такъатрин рекъай Дагъустан
Республикадин Къилин грантар
патал проектрин конкурсдиз до-
кументар къабулун давам жезва.

СМИ-рин рекъай грантар па-
тал проектрин конкурсдин сергъ-
ятра аваз тайин нетижа къазан-
мишунихъ элкъуьрнавай, обще-
ство патал метлеблу тематика-
ди сад ийизвай ва государство
патал метлеб авай информаци-
онный проектрин, гъакли жегил
журналистрин иллаки важиблу
яратмишунрин проектрин тереф
хуьда.

Грантрин сан ва
къадарар

Санлай къачурла, **3 милли-
он манатдин** къадарда аваз **21
грант** гузва (гъар сад **150 агъзур
манатдин** къадарда аваз **2 грант** -
общество цийи хъувунихъ эл-
къуьрнавай информационный
проектрин тереф хуьн патал; гъар
сад **100 агъзур манатдин** къа-
дарда аваз **2 грант** - жегил жур-
налистрин иллаки важиблу ярат-
мишунрин проектдин тереф хуьн
патал; гъар сад **150 агъзур ма-
натдин** къадарда аваз **2 грант** -
экстремизмдин идеология чуьлу-
рунихъ яшайишдин жигъетдай
авай хаталувилин гъавурда ту-
нихъ элкъуьрнавай телепереда-
чайрин цикл арадал гъунай; гъар
сад **150 агъзур манатдин** къа-
дарда аваз **2 грант** - яшайишдин
жигъетдай метлеблу тематика-
дай телевиденидин ва видеоро-
ликар гъазурунай ва абуруз чка
гунай; гъар сад **100 агъзур ма-
натдин** къадарда аваз **3 грант** -
муниципальный массовый ин-
формациядин такъатрин журна-
листрин яратмишунрин проек-
тин тереф хуьн патал; гъар сад
150 агъзур манатдин къадарда
аваз **4 грант** - республикадин
милли чаларал акъатзавай мас-
совый информациядин такъатрин

журналистрин яратмишунрин
проектрин тереф хуьн патал;
гъар сад **100 агъзур манатдин**
къадарда аваз **2 грант** - массо-
вый информациядин такъатра
Дагъустандин чалар чирун маш-
гъурунихъ элкъуьрнавай проек-
тар бажармишун патал; гъар сад
200 агъзур манатдин къадарда
аваз **2 грант** - Интернетдин ин-
формационно-коммуникацион-
ный сетда Дагъустан Республи-
кадин къени къамат арадал гъу-
нихъ ва машгъур авунихъ элкъ-
уьрнавай проектар бажармишун
патал; гъар сад **200 агъзур ма-
натдин** къадарда аваз **2 грант** -
Интернетдин информационно-
коммуникационный сетдин соци-
альный сетра Дагъустан Респуб-
ликада общественно-политичес-
кий гъалар мягкемарунихъ эл-
къуьрнавай важиблу проектрин
тереф хуьн патал.

Грантар къачун патал май-
дандиз Дагъустан Республика-
дин территорияда къвалах кьиле
тухузвай кьилди ксаривай ва
юридический къурулушривай
экъечлииз жеда.

Печатдин ва информациядин
министерстводи журналистрин,
чпин гъвечли ватандин къисмет-
див къайгъударвилелди эгечли-
завай яратмишунардай вири кса-
риз РД-дин Президентдин гран-
тар къачун патал проектрин кон-
курсда иштиракуниз звер гузва.

Печатдин ва информациядин
министерствода документар
СМИ-рихъ галаз алакъа хуьдай
отделда гъиле авай йисан **10-ок-
тябрдалди** къабулзава. Теле-
фондин нумра: **56-70-20**.

Массовый информациядин
такъатрин рекъай Дагъустан
Республикадин Къилин грантар
патал проектдин конкурсдин
гъакьиндай положенидиз РД-дин
печатдин ва информациядин ми-
нистерстводин **rbpress.ru** сайт-
да чка ганва.

Къвалах веревирдна

ЧИ КОРР.

Мегъарамдхуьруьн районда
“Государстводин ва муниципаль-
ный къуллугъар авунин къвалах
тешкилунин гъакьиндай” Феде-
ральный закондин сергъятра
аваз кьиле тухузвай къвалах ве-
ревирд авунин заседание хъана.

Муниципальный райондин
кьил Фарид Агъмедова кьиле
тухвай и мярекатда райондин
идарайрин векилри ва МФЦ-дин
ана авай филиалдин директор-
ди иштиракна.

Гегъенш доклад кадрийрин
къвалахдин ва информациядал-
ди таъминарунин отделдин на-

чальник Леонард Буржалиева
авуна. Ада кьилиз акъуднавай
къвалахрин ва вилик кумай ме-
сэлайрин гъакьиндай рекъемрал
асаслу ихтилат авуна. Л.Буржа-
лиева къейдайвал, муниципаль-
ный идарайрин ва хуьрерин ад-
министрацийрин компьютеррал
информация хаталувиликай хуь-
звай махсус программаяр авач.
Куьгъне хъанвай компьютеррин
техника цийи хъувун кьилин ме-
сэлайрикай сад тирди алава хъу-
вуна ада.

Мярекатдал маса идарайрин
векилрини чпин фикирар лагъа-
на ва эхирдай МР-дин админис-
трацияди талуьк тир къарар къа-
булна.

Лезги халкъдин мисклалар

* * *
Къуьд хъфейди хабар гуз
эгечла,
Накъварикай шаддаказ
хкечла.
* * *

Яд туш - авахъда,
Къапунилай алахъда.

* * *
Хъелни къведа, дакIавада,
Вич санайни аквадач.

* * *
КIвачер квачиз къекъведа,
Гъар затIунихъ гелкъведа,

* * *
Туш алчахар, къачагъар,
Рангарин я къуччагъар.

* * *
Ава гзаф гъгъаяр,
Вич кIарабрин агъа я.

* * *
Хци гзаф сарари,
Зурар гуда гъварариз.
Вижсе къведач авачиз,
Кар жседач, вич галачиз.

* * *
Сарарик акатда,
Гъасятда хкатIаа.

* * *
Чеб я цIару аламатар,
Гвай терхеба малуматар.

* * *
Вич такIанди ахмакъ я,
Акьуллудан дамах я.

Хабар це

КВЕВ “ЛЕЗГИ ГАЗЕТ” МУС АХГАКЪЗАВА?
Хемисдиз, жуьмьдиз, кишдиз, гъяддиз, ислендиз,
саласадиз, арбедиз? -
Шегъер, район, хуьр къалура -
Жуван тIвар, фамилияни -
ТIалабзава атIана редакциядиз рахкурун.

Проводится подписка на 2-ое издание энциклопедии “ЛЕЗГИС-
ТАН”. Стоимость подписки на 1 экз. - **1000 р.** Обратиться в Институт
педагогки (**367012, г.Махачкала, Леваневского, 4**) к **К.АКИМОВУ**.
Тел.: сл.67-18-59; д.64-01-18; моб.8-928-560-18-66.

“Лезги газетдин” редакция-
дин коллективди играми диде
ХАНДИДЕ
кечмиш хъунихъ галаз алакъа-
лу яз Имам Музамудинович
Яралиеваз ва вири багърийриз
башсагълугъвал гузва.

“Лезги газетдин” редакция-
дин коллективди играми руш
ИСЛИ
кечмиш хъунихъ галаз алакъа-
лу яз Тагъир Абдурашидович
Исмаиловаз башсагълугъвал
гузва.

Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрам-
театрдин коллективди и театрдин къаюмвилин Советдин предсе-
датель, Дербент шегъердин кьил Имам Музамудинович Яралие-
ваз играми диде

ХАНДИДЕ

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.

“Сулейман-Стальский”
МО-дин, райондин админист-
рациядин коллективри, район-
дин агъалийри играми диде
ХАНДИДЕ
кечмиш хъунихъ галаз алакъа-
лу яз Имам Музамудинович
Яралиеваз ва вири багърийриз
башсагълугъвал гузва.

Даштемиров Багъадин Ра-
суловича ва адан хизанди Та-
гъир Абдурашидович Исмаило-
ваз ва вири хизандиз, мукъва-
къилийриз играми руш
ИСЛИ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз, дериндай хажалат
чIугуналди, башсагълугъвал
гузва.

Культурадин “Къуруш” цен-
тради
**Агъмед Камалович
ЖАВАТОВ**
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз Жаватоврин хизанриз
башсагълугъвал гузва.

Культурадин “Къуруш” цен-
тради играми
ДИДЕ
рагъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз Нугъь Биалович Ак-
бароваз башсагълугъвал гузва.